
Vergaderjaar 2020–2021

35 830 XVII

**Jaarverslag en Slotwet Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking 2020**

Nr. 1

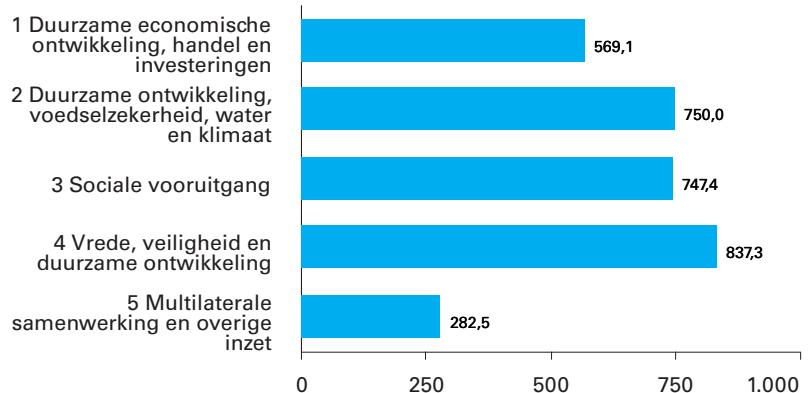
BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING (XVII)
Ontvangen 19 mei 2021

INHOUDSOPGAVE

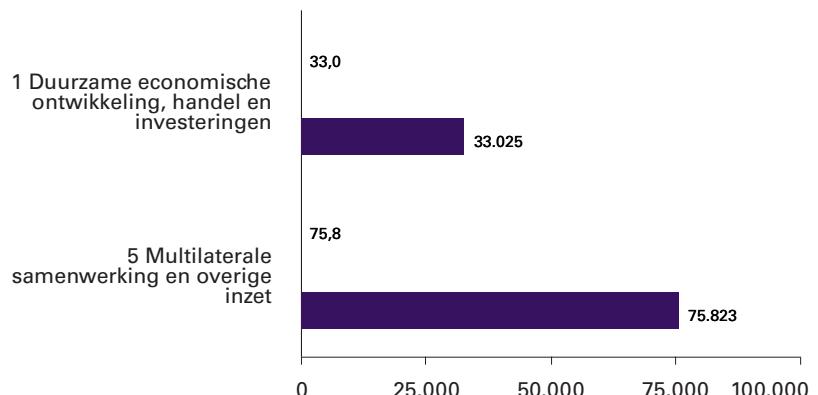
Gerealiseerde uitgaven en ontvangst	3
A. Algemeen	4
1. Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening	4
Dechargeverlening door de Tweede Kamer	6
Dechargeverlening door de Eerste Kamer	6
2. Leeswijzer	7
B. Beleidsverslag	12
3. Beleidsprioriteiten	12
Rapportage over resultaten: indicatoren en streefwaarde	24
Overzicht risicoregelingen	29
Overzicht COVID-19 steunmaatregelen	35
4. Beleidsartikelen	37
Artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	37
Artikel 2: Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat	46
Artikel 3: Sociale vooruitgang	53
Artikel 4: Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling	61
Artikel 5: Multilaterale samenwerking en overige inzet	69
5. Bedrijfsvoeringsparagraaf	76
C. Jaarrekening	81
6. Departementale verantwoordingsstaat Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	81
7. Saldibalans per 31 december 2020 en toelichting begroting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking(XVII)	82
I Saldibalans per 31 december 2020	82
II Inleiding	83
III Toelichting op de saldibalans per 31 december 2020	84
D. Bijlagen	95
Bijlage 1: Afgeronde evaluatie- en overige onderzoeken	95
Bijlage 2: Sanctiebeleid en malversaties	99
Bijlage 3: Toelichting op streefwaarden en indicatoren	108
Bijlage 4: Focusonderwerp CW 3.1	120
Bijlage 5: Afkortingen	121

GEREALISEERDE UITGAVEN EN ONTVANGSTEN

Gerealiseerde uitgaven verdeeld over beleidsartikelen (x €1 mln). Totaal
€3.186,4

Gerealiseerde ontvangsten verdeeld over beleidsartikelen (x €1 mln). Totaal
€108,8

A. ALGEMEEN

1. Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening

AAN de voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Hierbij bied ik het departementale jaarverslag van het van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over het jaar 2020 aan.

Onder verwijzing naar de artikelen [2.37](#) en [2.40](#) van de Comptabiliteitswet 2016 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking decharge te verlenen over het in het jaar 2020 gevoerde financiële beheer.

Voor de oordeelsvorming van de Staten-Generaal over dit verzoek tot dechargeverlening stelt de Algemene Rekenkamer als externe controleur op grond van [artikel 7.14](#) van de Comptabiliteitswet 2016 een rapport op. Dit rapport wordt op grond van [artikel 7.15](#) van de Comptabiliteitswet 2016 door de Algemene Rekenkamer aan de Staten-Generaal aangeboden. Het rapport bevat de bevindingen en het oordeel van de Algemene Rekenkamer over:

1. het gevoerde begrotingsbeheer, financieel beheer, materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties van het Rijk;
2. de centrale administratie van de schatkist van het Rijk van het Ministerie van Financiën;
3. de financiële verantwoordingsinformatie in de jaarverslagen;
4. de totstandkoming van de niet-financiële verantwoordingsinformatie in de jaarverslagen;
5. de financiële verantwoordingsinformatie in het Financieel jaarverslag van het Rijk.

Bij het besluit tot dechargeverlening worden verder de volgende, wettelijk voorgeschreven, stukken betrokken:

1. het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2020
2. het voorstel van de slotwet dat met het onderhavige jaarverslag samenhangt;
3. het rapport van de Algemene Rekenkamer over het onderzoek van de centrale administratie van de schatkist van het Rijk en van het Financieel jaarverslag van het Rijk;
4. de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer over de in het Financieel jaarverslag van het Rijk, over 2020 opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten over 2020, alsmede over de saldibalans over 2020 (de verklaring van goedkeuring, bedoeld in [artikel 7.14](#), tweede lid, van de Comptabiliteitswet 2016).

Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de betrokken slotwet is aangenomen en voordat de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer is ontvangen.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,

S.A.M. Kaag

Dechargeverlening door de Tweede Kamer

Onder verwijzing naar artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 verklaart de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat de Tweede Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Tweede Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 2.40, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2016 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, ter behandeling doorgezonden aan de voorzitter van de Eerste Kamer.

Dechargeverlening door de Eerste Kamer

Onder verwijzing naar artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 verklaart de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal dat de Eerste Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Eerste Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 2.40 van de Comptabiliteitswet 2016 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, doorgezonden aan de Minister van Financiën.

2. Leeswijzer

Inleiding

In deze leeswijzer wordt de indeling van het jaarverslag voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) toegelicht. In die gevallen waarin afwijkingen van de Rijksbegrotingsvoorschriften voorkomen, wordt dit beschreven.

Het jaarverslag 2020 vormt in principe een spiegel van de memorie van toelichting zoals deze op Prinsjesdag 2019 aan de Kamer is aangeboden.

De jaarverslagen van Buitenlandse Zaken (BZ) en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking dienen in nauwe samenhang te worden bezien. De inzet op het Nederlandse buitenlandbeleid komt tot uitdrukking in de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS). Door deze bundeling wordt de onderlinge samenhang geïllustreerd en samenwerking en afstemming binnen de betrokken ministeries bevorderd.

In oktober 2017 verscheen het Regeerakkoord [Vertrouwen in de toekomst](#) van het kabinet Rutte III. De ambities en uitdagingen van het kabinet zijn uitgewerkt in diverse beleidsnota's en brieven waaronder de beleidsnota [Investeren in Perspectief, Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie 2018–2022](#) en de [Integrale migratieagenda](#).

Buitenlandse betrekkingen zijn een zaak van het Koninkrijk der Nederlanden: Nederland in Europa, Aruba, Curaçao en Sint-Maarten, alsmede de Nederlandse openbare lichamen in het Caribisch gebied (Bonaire, Sint-Eustatius en Saba). Waar dit jaarverslag spreekt over «Nederland» of «Nederlands» wordt daarmee bedoeld: «(van) het Koninkrijk der Nederlanden», tenzij het gaat om zaken die specifiek het land Nederland betreffen, zoals het EU-lidmaatschap en ontwikkelingssamenwerking.

Focusonderwerp

De Tweede Kamer heeft als [focusonderwerp](#) van de Algemene Rekenkamer voor het Jaarverslag 2020 aangewezen " naleving van artikel 3.1 van de Comptabiliteitswet 2016". Hierop wordt ingegaan onder bijlage 4 van het Jaarverslag BHOS (Focusonderwerp C.W. 3.1). De tekst wordt tevens integraal opgenomen in het Financieel jaarverslag van het Rijk.

Beleidsverslag

Het beleidsverslag begint met de beleidsprioriteiten. Daarna is een tabel opgenomen met daarin een rapportage over resultaten met (OS-)indictoren en streefwaarden (2020) en daarop volgend de realisatie van de beleidsdoorlichtingen en een overzicht van risicoregelingen. Artikelsgewijs is op hoofdlijnen gerapporteerd over de resultaten van 2020, waarbij ingegaan wordt op de algemene doelstelling, de rol en verantwoordelijkheid van de Minister voor BHOS en de beleidsconclusies. In de beleidsconclusies is per artikel aangegeven welke beleidswijzigingen hebben plaatsgevonden in de uitvoering van het beleid en welke beleidswijzigingen hebben plaatsgevonden als gevolg van het in 2020 afgeronde evaluatieonderzoek, waarbij met name wordt ingegaan op de beleidsdoorlichtingen.

Rapportage over resultaten

In het Wetgevingssoverleg van 21 juni 2016 nam de Tweede Kamer de motie-Smaling c.s. (Motie van het lid Smaling c.s. over het te volgen traject bij de jaarrekening ontwikkelingssamenwerking, [Kamerstukken 34 475-XVII](#),

nr. 8) aan om, net als bij de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, ook bij het jaarverslag doelen en resultaten nog inzichtelijker te presenteren. De motie vraagt om – zo kwantitatief mogelijk – inzichtelijk te maken in hoeverre doelen zijn behaald en welke factoren daarbij een rol hebben gespeeld. Het kabinet heeft de Tweede Kamer op 15 september 2016 een brief ([Kamerstuk TK 2015–2016, 34 300-XVII, nr. 70](#)) gestuurd met daarin de wijze van uitvoering van deze motie.

In de begroting voor 2020 zijn voor de vierde keer indicatoren en streefwaarden opgenomen. Deze indicatoren zijn te vinden onder de beleidsprioriteiten van het beleidsverslag. Daarnaast is in bijlage 3 van dit jaarverslag (departement-specifieke bijlage) een nadere toelichting en analyse per indicator opgenomen. De behaalde resultaten zijn conform de toezegging in de genoemde brief van 15 september 2017 in dit jaarverslag opgenomen. Dit is in lijn met de systematiek van verantwoord begroten, zoals vastgelegd in de Rijksbegrotingsvoorschriften (model 3.22b verwijst naar model 1.33b Rol en verantwoordelijkheid).

Indicatoren maken het effect van interventies meetbaar en drukken dit uit in te bereiken en bereikte streefwaarden op diverse niveaus: impact, outcome, output en input. De indicatoren en (waar van toepassing) streefwaarden voor deze begroting liggen voornamelijk op outcome niveau, en zijn zoveel mogelijk SMART geformuleerd (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden). Voor de indicatoren zijn [methodologische notities](#) opgesteld.

De streefwaarden en indicatoren zijn mede afgeleid van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's), die internationaal zijn afgesproken tijdens de VN-top daarover in september 2015. Deze doelen worden zowel nationaal als internationaal gemonitord. In de indicatorentabel op pagina 22–27 is een verwijzing opgenomen naar de corresponderende SDG.

Naast de SDG's vormen de *Theories of Change* een belangrijke basis. Deze geven aan hoe en waarom de door Nederland gesteunde interventies en activiteiten bijdragen aan de gewenste maatschappelijke en economische veranderingen en resultaten. De *Theories of Change* zijn aangepast op basis van de nieuwe BHOS-nota en te vinden op: [Theories of Change Ontwikkelingssamenwerking](#).

Omdat niet alle resultaten kwantitatief meetbaar en te aggregeren zijn, dienen de 17 indicatoren en streefwaarden in samenhang te worden bezien met de overige in deze begroting geformuleerde (kwalitatieve) doelen en resultaten.

Inspanningen in ontwikkelingssamenwerking zullen in veel gevallen pas na een aantal jaar vruchten afwerpen en niet lineair verlopen. Daarom wordt de horizon van 2030 van de SDG's gehanteerd. Deze termijn wordt voor de BHOS-begroting opgesplitst in drie overzienbare periodes van eerst vier en dan twee keer vijf jaar. De indicatoren en eventueel bijbehorende streefwaarden zullen daarom periodiek worden bijgesteld (eerste periode van 2017 tot en met 2020; tweede periode van 2021–2025 en derde van 2026–2030). Uitzonderingen zijn water, sanitaire voorzieningen, voorlichting over hygiëne en klimaat waarvoor per indicator reeds streefwaarden zijn vastgelegd voor 2030, het eindjaar van de SDG's.

De werkelijk behaalde resultaten worden gerapporteerd in het jaarverslag met een toelichting op de succes- en faalfactoren. De realisaties voor de indicatoren in het jaar 2017 worden gehanteerd als referentiewaarden. De meeste streefwaarden zijn uitgedrukt in absolute getallen die in het specifieke jaar worden bereikt (aantal personen, organisaties). In een aantal gevallen betreffen de streefwaarden cumulatieve waarden (dus een optelsom van de bereikte resultaten in alle jaren binnen de meetperiode).

In de [bovengenoemde Kamerbrief](#) is aangegeven dat de rapportagesysteematiek in stappen wordt aangepast, met als doel het jaarverslag en de online resultatenrapportage te integreren en op hetzelfde moment te publiceren. De online resultatenrapportage is te vinden op www.NLontwikkelingssamenwerking.nl. Het kost de uitvoerders van de programma's in de diverse landen tijd om de benodigde informatie te verzamelen en daarover te rapporteren. Dit kan oplopen tot zes maanden na afloop van een kalenderjaar. Daarom is gekozen voor een methode waarbij de resultaten in het jaarverslag voortkomen uit de rapportages van de uitvoerders die zijn ontvangen en goedgekeurd in de periode van 1 oktober 2019 tot 30 september 2020. Dit geeft ook voldoende tijd om de gegevens te analyseren. Gevolg is dat de gerapporteerde resultaten gedeeltelijk behaald zijn in 2020 en voor het overige voornamelijk in 2019. Deze methode zal ook in de toekomst worden gehanteerd.

In reactie op de motie Becker/Bouali ([Kamerstukken 21 501/04, nr. 209](#)) en zoals aangegeven in de Kamerbrief over de kabinetsinzet op het gebied van EU-ontwikkelingssamenwerking ([Kamerstukken 34 952, nr. 41](#)) wordt in deze resultatenrapportage (onderdeel resultaten van [EU-ontwikkelingssamenwerking](#)) ook kort ingegaan op resultaten die de EU via het EU externe financieringsinstrumentarium heeft bereikt.

In de BHOS-begroting 2020 zijn twee nieuwe indicatoren opgenomen, voor [Opvang en Bescherming in de Regio](#) en voor [Buitenlandse Handel](#) en hierover wordt gerapporteerd in dit jaarverslag 2020.

Budgettaire gevolgen van beleid en toelichting

In de tabel Budgettaire gevolgen van beleid zijn eventuele opmerkelijke verschillen tussen de begroting en de realisatie 2020 opgenomen. Afwijkingen in de verplichtingen en ontvangsten worden toegelicht als de afwijking ten opzichte van de vastgestelde begroting groter is dan 10% op artikelniveau. Afwijkingen in de uitgaven worden toelicht indien de afwijking ten opzichte van de vastgestelde begroting groter is dan 10% op artikelonderdeelniveau én de afwijking groter is dan EUR 2 miljoen. Waar nodig wordt verwiesen naar de eerste of tweede suppletoriale begroting. In de budgettaire tabellen in het jaarverslag is geen onderscheid gemaakt tussen decommitteringen op oude en nieuwe verplichtingen. Alle decommitteringen worden ten gunste van de begroting gebracht.

In lijn met de toezegging aan de Kamer over [het jaarverslag en de slotwet 2012](#) is in het BHOS-jaarverslag (onder het beleidsartikel) opgenomen of de geplande uitgaven aan een landenprogramma voor een thema lager/ hoger uitvallen. Alleen afwijkingen groter dan EUR 5 miljoen zijn toegelicht. De realisaties op de landenprogramma's zijn opgenomen in het HGIS-jaarverslag 2020.

Departementale verantwoordingsstaat en saldibalans

Verschillen in de totalen tussen de verantwoordingsstaat en de saldibalans zijn het gevolg van afrondingen.

Overige onderdelen van het jaarverslag

Na de beleidsprioriteiten en beleidsartikelen volgt de bedrijfsvoeringsparagraaf waarin de belangrijkste tekortkomingen en risico's in het begrotingsjaar worden benoemd. Ten slotte volgt de jaarrekening van BHOS en vijf bijlagen:

1. Overzicht van de afgeronde evaluatieonderzoeken;
2. Sanctiebeleid en malversaties;
3. Toelichting op de streefwaarden en indicatoren;
4. Focusonderwerp CW3.1
5. Afkortingen.

Voor de externe inhoud en het overzicht WNT-verantwoording 2020 wordt verwezen naar het jaarverslag van het moederdepartement, Buitenlandse Zaken.

Bedrijfsvoeringparagraaf

In de bedrijfsvoeringsparagraaf worden de belangrijkste tekortkomingen en risico's in het begrotingsjaar benoemd. In de uitvoering van het beleid op het terrein van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking wordt gebruik gemaakt van het apparaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Het is om deze reden dat in de bedrijfsvoeringsparagraaf wordt verwezen naar de bedrijfsvoeringsparagraaf in het jaarverslag van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Uitzondering hierop zijn de onderdelen rechtmatigheid, de totstandkoming van de beleidsinformatie en de procesmatige beheersing van de activiteitscyclus. Bij de uitsplitsing van de begroting in 2013 in het begrotingshoofdstuk V Buitenlandse Zaken en het begrotingshoofdstuk XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking zijn in navolging van een verzoek van de Algemene Rekenkamer de verantwoordelijkheden van de ministers ten aanzien van de bedrijfsvoering expliciet vastgelegd. De Minister van Buitenlandse Zaken is verantwoordelijk voor de integrale bedrijfsvoering, met uitzondering van de procesmatige beheersing van de activiteitscyclus. De belangrijkste reden voor deze splitsing is dat het merendeel van de projecten en programma's in het kader van Ontwikkelingssamenwerking wordt uitgevoerd. De huidige opzet van het activiteitenbeheer is gestoeld op de afspraken die de toenmalige Minister voor Ontwikkelingssamenwerking met de Tweede Kamer in 1998 heeft gemaakt over de reikwijdte van de ministeriële verantwoordelijkheid voor de rechtmatigheid van [besteding van middelen](#). Het voorschottenbeleid en beheer is daarom in het onderdeel financieel en materieelbeheer in de bedrijfsvoeringsparagraaf van hoofdstuk XVII opgenomen.

Groeiparagraaf

De opzet van de beleidsartikelen is verder in lijn gebracht met de uitgangspunten van «Verantwoord Begroten». Hierbij is met name aandacht besteed aan de presentatie van de instrumenten in de budgettaire tabellen, waarbij de toelichtingen bij de financiële instrumenten zoveel mogelijk zijn gericht op de concrete beleidsinzet van de betreffende instrumenten.

Als gevolg hiervan wijkt de indeling van de tabellen in onderdeel D. «Budgettaire gevolgen van beleid» af van de indeling ten opzichte van de realisatie 2019 en eerder. De belangrijkste wijziging heeft betrekking op de weergave van de landenprogramma's en de centrale budgetten. Vanaf BHOS jaarverslag 2020 zullen landenprogramma's en centrale programma's op hetzelfde instrument worden weergegeven. Hierdoor zullen de landenprogramma's niet langer als zodanig zichtbaar zijn.

HGIS-jaarverslag

De Nederlandse uitgaven voor buitenlands beleid, die op verschillende departementale begrotingen staan, zijn gebundeld in de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS). In aanvulling op de departementale jaarverslagen geeft het HGIS-jaarverslag een integraal overzicht van de besteding van middelen voor buitenlands beleid. Samen met de jaarverslagen van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel & Ontwikkelings-samenwerking, wordt het HGIS-jaarverslag 2020 aangeboden aan het parlement.

Grondslagen voor de vastlegging en de waardering

De verslaggevingsregels en waarderingsgrondslagen die van toepassing zijn op de in dit jaarverslag opgenomen financiële overzichten zijn ontleend aan de [Comptabiliteitswet 2016](#) en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften 2021. Voor de departementale begrotingsadministratie wordt het verplichtingen-kasstelsel toegepast. Verder werkt het Ministerie van Buitenlandse Zaken met een vooraf vastgestelde wisselkoers ten opzichte van buitenlandse valuta (de corporate rate). Deze koers wordt samen met de presentatie van de begroting vastgesteld.

Controleverklaring en auditrapport

In het kader van de wettelijke controletaak voert de Auditdienst Rijk jaarlijks onderzoek uit naar:

- a. de financiële verantwoordingsinformatie in de jaarverslagen, bedoeld in de artikelen 1.1 en 2.31 van de Comptabiliteitswet 2016;
- b. de niet-financiële verantwoordingsinformatie in de jaarverslagen, bedoeld in de artikelen 1.1 en 2.31 van de Comptabiliteitswet 2016.

Daarnaast voert de Auditdienst Rijk onderzoek uit naar het begrotingsbeheer, het financieel beheer, de materiële bedrijfsvoering en de daartoe bijgehouden administraties van het Rijk.

Over de belangrijkste bevindingen van deze onderzoeken en van eventuele onderzoeken naar overige aspecten van de bedrijfsvoering brengt de ADR verslag uit in het jaarlijkse auditrapport waarin zowel hoofdstuk V als XVII zijn opgenomen.

B. BELEIDSVERSLAG

3. Beleidsprioriteiten

Investeren in Perspectief

Het jaar 2020 stond in het teken van een **ongekende crisis**. COVID-19 leidde tot ruim **80 miljoen besmettingen** op de valreep van het jaar.

Het virus had een grote impact, in eerste instantie voor de volksgezondheid. De **forse secundaire effecten** van de crisis kwamen daarbij, met name voor ontwikkelingslanden. Dit vergrootte **armoede en ongelijkheid** en kwam bovenop bestaande crises als klimaatverandering en langdurige conflicten. In 2020 had anderhalf keer zoveel mensen noodhulp nodig als een jaar eerder. De mondiale economische gevolgen waren enorm, zeker voor achtergestelde groepen.

Adequate, acute hulp van de internationale gemeenschap was geboden. Het kabinet **maakte eerst EUR 111 miljoen vrij** op de BHOS-begroting voor bestrijding van de crisis en daarna een **additioneel pakket** van EUR 500 miljoen uit algemene middelen.

VN-organisaties, het **Internationaal Monetair Fonds (IMF)** en **multilaterale ontwikkelingsbanken** speelden een cruciale rol in het mitigeren van de economische crisis in ontwikkelingslanden. Nederland was de grootste donor van het VN *Response and Recovery Trust Fund* (RRTF) voor versterking van de sociaaleconomische weerbaarheid van deze landen en steunde de Wereldbank en het IMF voor beter schuldenbeheer.

Nederland steunde de oproep van de SGVN om ‘tot uitgangspunt van de COVID-19 respons te maken, met de **SDG's als kompas. building back better**'

Zero tolerance for inaction op Sexual Exploitation, Abuse and Harassment (SEAH).

Een belangrijk onderwerp voor Nederland, ook in 2020. Dit geldt voor alle partners die financiering ontvangen: maatschappelijk middenveld, multilaterale instellingen en de private sector. Internationaal zette Nederland in op verankering van SEAH-afspraken in contracten met VN-organisaties, in samenwerking met VS en VK. Dit moet leiden tot een betere organisatiecultuur, transparantie over misstanden, betere selectie van medewerkers, en het tegengaan van straffe-loosheid. In de humanitaire sector richtte Nederland zich ook op *accountability mechanisms* voor slachtoffers.

De COVID-19 crisis had ook gevolgen voor de **handel en economische diplomatie**. Het kabinet spande zich in om het internationaal opererend bedrijfsleven zo goed mogelijk te blijven ondersteunen, onder meer door het organiseren van digitale handelsmissies en verruiming van regelingen binnen het bedrijfsleveninstrumentarium. Ook werd ingezet op de weerbaarheid van waardketens en verminderen van strategische afhankelijkheden.

Dit beleidsjaarverslag volgt de structuur van de begroting 2020 op hoofdlijnen. Hieronder volgt **per thema toelichting** op de Nederlandse inzet in dat jaar, met verwijzingen naar de impact van en respons op COVID-19.

1. Investeren in stabiliteit en armoedebestrijding

Investeren in onderwijs, werk en jeugd

Met de lancering van de *Youth at Heart* strategie onderstreept Nederland het belang van onderwijs, jongerenwerkgelegenheid en betekenisvolle jongerenparticipatie voor een inclusieve ontwikkeling van de samenleving. Tijdens de succesvolle online *Youth at Heart* conferentie riepen jongeren overheden en de internationale gemeenschap op om kwaliteit van onderwijs en kansen voor jongeren te vergroten en om inspraak in besluitvorming te geven.

Door de Nederlandse investering in het *Global Partnership for Education* (GPE) ontvingen 2,8 miljoen kinderen in 2019 onderwijs. *Education Cannot Wait* (ECW), het eerste internationale fonds voor onderwijs in humanitaire respons, bereikte met Nederlandse financiering 2,6 miljoen kinderen. Het nieuwe instrument voor innovatieve onderwijsfinanciering *International Finance Facility for Education* (IFFEd) stuitte onverwacht op verminderde interesse van andere donoren, waardoor niet meer aan de (garantie-)eisen van de Wereldbank kon worden voldaan.

De overgang van school naar (beter) werk werd verbeterd door de Nederlandse bijdrage aan *Generation Unlimited* (in 3 landen) en het *nexus skills and jobs* programma (8 landen). In Jordanië werd ingezet op ICT-vaardigheden voor jonge mannen en vrouwen. In Oeganda startten de eerste initiatieven van het *Challenge Fund for Youth Employment* (CFYE) met de private sector, met als doel fatsoenlijk werk en inkomen te creëren voor 18.650 jongeren (waarvan 75% vrouw). De tweede fase van *Local Employment in Africa for Development* (LEAD) begon in de focusregio's, en de start van het *Challenge Fund for Youth Employment* (CFYE) met de private sector in Oeganda was een feit.

Gendergelijkheid en empowerment van vrouwen en meisjes

In samenwerking met *WO=MEN Dutch Gender Platform* werd het vierde Nationaal Actieplan (NAP) 1325 van Nederland ontwikkeld, om de rol van vrouwen bij vrede en veiligheid te versterken. Daarin is meer aandacht voor resultaatmeting en voor integratie van de 1325-agenda in beleid en uitvoering.

De verhoogde diplomatische inzet van Nederland op bevordering van vrouwenrechten en gendergelijkheid in aanloop naar de viering van 25 jaar Beijing Platform of Action resulterde in de oprichting van de *Beijing+25 Action Coalition Investing in Feminist Movements & Leadership*. Ook beïnvloedde NL uitkomsten van de *Commission on the Status of Women* (CSW), EU-raadsconclusies en het *derde Gender Action Plan* (GAPIII). Dit leidde tot (her-)bevestiging van het belang van vrouwenrechten, gendergelijkheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten.

Door de COVID-19 pandemie vond de viering van 25 jaar Beijing en 20 jaar VN Veiligheidsresolutie 1325 niet of alleen virtueel plaats, waardoor ngo's een minder grote bijdrage konden leveren dan voorzien. Ook liep de afronding van *Funding Leadership Opportunities for Women* (FLOW) en Nationaal Actieplan 1325 (NAP) vertraging op. Nederland *pleitte internationaal* voor betrokkenheid van vrouwen en meisjes bij besluitvorming en uitvoering van COVID-19 respons.

Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR)

In 2020 nam de druk op internationale afspraken over gendergelijkheid, vrouwenrechten en SRGR verder toe en werden resoluties vaker geblokkeerd, zoals bij de *Commission on Population and Development* (CPD). Ook wist de VS 33 landen achter een anti-SRGR initiatief te krijgen, de zogenoemde *Geneva Consensus Declaration*. Tegelijkertijd sprak een recordaantal van 82 landen zich *en marge* van de AVVN uit voor het belang van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten. Dit wist Nederland, met andere landen, door afgestemde diplomatieke inzet voor elkaar te krijgen. Ook lukte het een **stevige SRGR-paragraaf** overeen te komen in een VN-resolutie over de COVID-19 respons.

Nederland droeg bij aan de COVID-19 respons met een extra investering van EUR 10 miljoen in de *Global Financing Facility for Every Woman Every Child* (GFF) en aan eerlijke toegang tot vaccins en testcapaciteit door steun aan het multilaterale initiatief *Access to COVID Tools Accelerator* (ACT-A). Hierbij vroeg Nederland aandacht voor de secundaire gevolgen van de COVID-19 pandemie op gezondheidssystemen en toegang tot SRGR dienstverlening.

Betere voeding, waterzekerheid en klimaat slimme landbouw

Meer dan 25 miljoen mensen – vooral kinderen en moeders – werden bereikt met inzet op betere voeding; 15 miljoen kleine boeren (1,6 miljoen ha. Landbouwgrond) werden ondersteund met activiteiten voor duurzaam gebruik. Extra resultaten op het gebied van voedselzekerheid werden geboekt door partners te flexibel te laten reageren op crises: bij de sprinkhanenplaag in de Hoorn van Afrika (FAO) en bij verstoorde markttoegang voor landbouwproducten als gevolg van de pandemie (IFAD, GAIN, 2-scale en SNV).

Investeringen in kennis en netwerken op het gebied van landbouw en voedsel bleken cruciaal bij de COVID-19-respons. Het *Netherlands Food Partnership* bracht Nederlandse partners bijeen voor een gecoördineerde respons in partnerlanden en het *International Food Policy Research Institute (IFPRI)* informeerde ontwikkelingslanden en de internationale gemeenschap over de impact van de COVID-19 op voedselzekerheid.

De doelstellingen voor duurzame toegang tot schoon drinkwater en tot sanitaire voorzieningen en hygiëne zijn in 2020 ruim gehaald. Door de pandemie kwam er meer aandacht voor het belang van goede hygiëne en handwasfaciliteiten.

Programma's voor waterbeheer hebben 1,9 miljoen mensen weerbaarder gemaakt tegen gevolgen van klimaatverandering zoals overstromingen en droogte. Een groter deel van deze resultaten is behaald in de focusregio's.

Na moeizame onderhandelingen nam de VN eind 2020 een **resolutie** aan waardoor Nederland samen met Tajikistan de VN Waterconferentie in 2023 zal voorzitten. De resolutie kent een prominente rol toe aan de 2030 Agenda, aan SDG6 (Schoonwater en sanitatie), mensenrechten en aan bevordering van internationale samenwerking.

Rechtvaardige en vreedzame samenlevingen

De Nederlandse inzet op veiligheid en rechtsorde richtte zich ook in 2020 op het vergroten van legitieme stabiliteit en op het behalen van SDG16 (Vrede, Justitie en sterke publieke diensten). Onder meer kregen ruim 197.000 mensen toegang tot recht, van wie 43,8% vrouwen.

In 2020 is gestart met de uitvoering van de nieuwe *Access to Justice* strategie. Onderdeel van de strategie, die achtergestelde groepen als vrouwen, jongeren en ontheemden centraal stelt, is een nieuw programma met [UN Women](#).

Structurele integratie van geestelijke gezondheid en psychosociale steun binnen vredesopbouw kreeg internationaal meer aandacht. Nederland bracht experts samen om zich te buigen over de rol van *mental health and psychosocial support* (MHPSS) in vredesopbouw. Dit thema werd voor het eerst opgenomen in het [Report of the Secretary-General on Peacebuilding and Sustaining Peace](#) en de Minister voor BHOS zat samen met de Plaatsvervangend SGVN een [High Level Event](#) voor.

12,8 miljoen vierkante meter land is vrijgemaakt van explosieve oorlogsrresten; meer dan voorzien. Dit levert een concrete bijdrage aan verbetering van lokale veiligheid in landen als Afghanistan, Libië en Jemen. Eind 2020 werd [Nederland voorzitter](#) van de *Anti Personnel Mine Ban Convention* (APMBC).

Opvang en bescherming in de regio

Ook in 2020 heeft Nederland zich ingezet voor vluchtelingen, intern ontheemden en (kwetsbare) gastgemeenschappen, met name in de Hoorn van Afrika en de Syrië-regio, op het gebied van bescherming, onderwijs en werkgelegenheid.

COVID-19 heeft de situatie van ontheemde mensen substantieel verergerd. [Programmering](#) is aangepast aan de nieuwe omstandigheden. Lokale organisaties hebben daarbij een belangrijke rol gespeeld. Een voorbeeld is de ngo Abaad, die in de Syrië-regio online modules heeft ontwikkeld tegen geweld en misbruik in huishoudens, waar een hoger risico op is vanwege COVID-19.

Binnen het raamwerk van het *Prospects Partnerschap* is in 2020 het *Opportunity Fund* gestart voor Prospects partners (UNHCR, UNICEF, ILO, IFC en WB). Hieruit kunnen gezamenlijke plannen van *Prospects partners* worden gefinancierd, bovenop de lopende meerjarige programmering. Dit is bedoeld voor innovatie, opschaling of snel inspelen op situaties zoals de pandemie. Er zijn onder meer voorstellen goedgekeurd op het gebied van digitalisering, werkgelegenheid en *skills training* voor vluchtelingen en ontheemden, met een focus op jongeren.

Noodhulp en humanitaire diplomatie

Conform het beleidskader 'Mensen Eerst!' ([Kamerstuk 34952 XVII nr. 62](#)) maakte Nederland noodhulp mogelijk met voorspelbare, ongeoormerkte financiering van humanitaire partners èn met politieke, en diplomatieke initiatieven. Dit ten behoeve van meer effectieve en efficiënte humanitaire actie. Internationale afspraken uit de '*Grand Bargain*' vormden hiervoor de leidraad. Dit droeg bij aan flexibeler financiering door donoren en nauwere samenwerking door hulporganisaties – ook gedurende de COVID-19-respons. Mede door Nederlands aandringen werd binnen de [Country Based Pooled Funds van UN OCHA](#) ruim 35% van de fondsen aangewend voor activiteiten van lokale NGO's. Financiering van het OCHA *Centre for Humanitarian Data* in Den Haag (2020-2023) draagt bij aan meer transparantie, verantwoorder gebruik van humanitaire gegevens en het anticiperen op aanstaande humanitaire noden.

COVID-19 en noodhulp

Nederland stelde in totaal EUR 83 miljoen beschikbaar voor het door de VN ontwikkelde COVID-noodhulpplan. Door ongeoormerkte financiering van vertrouwde humanitaire partners (DRA, ICRC, OCHA) was snelle en flexibele inzet mogelijk. Door tijdige en flexibele steun aan het *Contingency Fund for Emergencies* van de WHO en het *Central Emergency Response Fund* van OCHA, konden deze organisaties al aan het begin van de pandemie reageren.

Diplomatie is een essentieel onderdeel van het humanitaire beleid. Zo is in Jemen mede door Nederlandse inzet de goedkeuring van humanitaire projecten versneld en is belastingheffing op humanitaire operaties van tafel verdwenen. Dankzij financiering van het *Clingendael's Humanitarian Negotiations Project* werden ruim 700 humanitaire professionals getraind in onderhandelen over humanitaire toegang tot mensen in nood.

Met betrekking tot MHPSS werden er afgelopen jaar grote stappen gezet, volgend op de Amsterdam Conferentie van 2019. De COVID-19-pandemie versterkte het besef van het belang van mentale en psychosociale hulp (MHPSS) in crises. Nederland faciliteerde een event tijdens de humanitaire AVVN-week (december 2020) waar verschillende VN-organisaties een *Call for Action* lanceerden om MHPSS in de crisisrespons te integreren.

In het noodhulpbeleid ligt de nadruk op crises buiten Europa, maar in 2020 steunde Nederland ook op de Griekse eilanden programma's van Stichting Vluchteling en de International *Rescue Committee* voor geestelijke gezondheid en psychosociale hulp en van de Internationale Federatie van het Rode Kruis. Na de brand in opvangkamp Moria op Lesbos [ontving UNICEF een bijdrage](#) voor steun aan kinderen en kwetsbare gezinnen.

Versterking maatschappelijk middenveld

Onder invloed van de pandemie is de ruimte voor maatschappelijk middenveld wereldwijd verder afgangen ([State of Civil Society Report 2020](#)). Belangrijke thema's, zoals ongelijkheid en de klimaatcrisis dreigen op de achtergrond te raken. Nederland betrok daarom ngo's bij het verkleinen van de impact van de pandemie op de meest kwetsbaren. Daarnaast konden zij hun programma's aan de nieuwe realiteit aanpassen via het Subsidiekader 'NGO's Corona Crisis'.

Nederland zette zich in 2020 in voor verbetering van de positie van mensen met een beperking, met speciale aandacht voor onderwijs, humanitaire hulp en de versterking van maatschappelijk middenveld. De [internationale inzet voor mensen met een beperking](#) is onderdeel van de SDG's en de ambitie om achtergestelden weer perspectief te bieden.

Naast doorlopende steun voor het [Addis Tax Initiative](#) en het initiatief [Tax Inspectors Without Borders](#) financierde Nederland de ontwikkeling van een *Fair Tax Monitor* door Oxfam, waarmee beoordeling plaatsvindt van belastingssystemen aan de hand van gender- en ongelijkheidscriteria.

Ontwikkelingssamenwerking in EU-verband

Nederland pleitte voor een leidende rol van de EU bij de ondersteuning van partnerlanden en in multilateraal verband bij het adresseren van de COVID-19 crisis. Nederland waardeert de *Team Europe* benadering, waarbij de Europese Commissie, de Europese Investeringsbank en EU lidstaten nauwer samenwerken.

Onderhandelingen over het partnerschap tussen de EU en landen in Afrika, het Caraïbisch Gebied en de Stille Oceaan (ACS) leidden tot een [politiek akkoord](#). Nederland heeft er op toegezien dat het [EU onderhandelings-mandaat](#) nauw gevuld werd op onderwerpen als SRGR en migratie en mobiliteit.

Ook werd een akkoord bereikt over het instrument voor nabuurschapsbeleid, ontwikkeling en internationale samenwerking (NDICI) voor het [Meerjarig Financieel Kader \(MFK\) 2021-2027](#). De relatie met ACS-landen wordt voortaan uit het NDICI gefinancierd, in plaats van uit het extra-budgettaire Europees Ontwikkelingsfonds. Hiervoor heeft Nederland zich jarenlang hard gemaakt.

Samen met andere lidstaten pleitte Nederland voor een ambitieuze klimaatinzet. De klimaattarget van het NDICI is nu in lijn met de *overall* klimaattarget van 30% voor het hele MFK. Mede dankzij Nederland is NDICI ook ambitieus over gender en SRGR, en van irreguliere migratie en gedwongen ontheemding.

In 2020 werd [verder gewerkt](#) aan de kabinetsambitie om via *Delegated Cooperation* (DC) meer EU-middelen in te zetten voor Nederlandse ontwikkelingsdoelen en -organisaties. Inmiddels is een viertal projecten gecontracteerd, met name op het terrein van voedselzekerheid in Sub-Sahara Afrika.

Verschuiving naar de focusregio's

De intensivering in de focusregio's is doorgedragen, maar heeft op onderdelen vertraging opgelopen door de COVID-19 crisis en een soms sterk verslechterde veiligheidssituatie. In de Sahel zijn onder meer in Burkina Faso en Niger nieuwe programma's tot stand gekomen. De vertegenwoordigingen in deze landen zijn opgeschaald naar ambassades. Het programma in Mali kon niet volledig worden uitgevoerd vanwege de staatgreep en de slechte veiligheidssituatie. In de Hoorn is in Somalië zowel het programma als de personele capaciteit uitgebreid. In Ethiopië leidde het eind 2020 opgelaaide conflict in Tigray tot een humanitaire crisis met negatieve gevolgen voor stabiliteit in de hele regio. De meervoudige crisis in Libanon verdiepte zich door de explosie in de haven van Beirut. De programma's in de focusregio Midden-Oosten en Noord-Afrika konden ondanks COVID-19 *lockdowns* en economische terugval voor een groot deel worden uitgevoerd.

OESO positief over ontwikkelingen in het Nederlandse OS-beleid

In december 2020 beoordeelde een team van OESO-deskundigen de ontwikkeling van het Nederlandse OS-beleid sinds de OESO *Peer Review* van 2017. Het [eindrapport](#) van deze *Mid-term Review* constateert dat Nederland de aanbevelingen uit 2017 voor een groot deel heeft opgevolgd. OESO benoemt onder meer de scherpere geografische focus van het huidige beleid, de bijdrage aan klimaatfinanciering, de vernieuwende aanpak rond opvang van vluchtelingen en ontheemden in de regio en de inspanningen om de uitvoering van het beleid en de personele organisatie te versterken. In 2022 volgt een uitgebreide *Peer Review* waarin de uitkomsten van deze verbeteringen nader worden beoordeeld.

Duurzame en inclusieve groei wereldwijd

Internationale klimaatactie

Internationale beleidsbeïnvloeding leidde tot een groter draagvlak voor groen en inclusief herstel uit de crisis en vergroening van het financieel instrumentarium. Nederland speelde een leidende en aanjagende **rol** in de beleidsdiscussies hierover, met name in de EU en bij financiële instellingen zoals de Wereldbank.

De beleidscoherentie rond klimaat is verder versterkt, onder andere via inzet van Nederland en gelijkgezinde landen bij de multilaterale ontwikkelingsbanken op *Paris Alignment* en uitfasering van ‘fossiele financieringen’. Nederland heeft in de EU – als lid van de ‘kopgroep klimaat’ - gepleit voor ambitieuze EU-klimaatdoelstellingen. Resultaat: eind 2020 **besloot** de EU tot een ophoging van het broeikasgasemissie-reductiedoel naar ten minste 55% in 2030.

Als covoorzitter van het **NDC Partnership** zette Nederland met anderen in op steun aan ontwikkelingslanden bij het verhogen van hun klimaatambities onder het Parijs Akkoord. In totaal **ontvingen 63 landen** steun en scherpten daarmee hun beleid aan. In reactie op de COVID-19 pandemie stuurde het **NDC Partnership** daarnaast adviseurs naar meer dan 30 ontwikkelingslanden om hen te helpen bij het formuleren en uitvoeren van groen herstelbeleid.

Nederland realiseerde de **aangekondigde** verdubbeling van de inzet op het tegengaan van ontbossing ten opzichte van een jaar eerder. Ook het doel om 2,6 miljoen mensen toegang te geven tot hernieuwbare energie werd gehaald.

Innovatie en mobiliseren van de private sector voor de SDG's

Om het behalen van de SDG's te versnellen, ondersteunde het kabinet partnerschappen die duurzame verdienmodellen en innovatieve producten en diensten voor de SDG's ontwikkelen en opschalen. Zo leverde het SDG-partnerschapsfonds (SDGP) 15 nieuwe partnerschappen van bedrijven, kennisinstellingen en ngo's op, waarvan een derde in de focusregio's. Het Innovatiefonds ondersteunde ruim 130 ondernemers, lokaal en in Nederland.

In lijn met de motie Stoffer (Kamerstuk **35 000, nr. 50**) werkte het kabinet aan het gebruik van *Official Development Assistance* (ODA) als hefboom voor private investeringen in nieuwe, kansrijke initiatieven in ontwikkelingslanden. Veelbelovend is de steun aan *Impact Loan Exchange* (ILX). Deze innovatieve organisatie wil Nederlandse pensioenfondsen, op basis van historische data over rendementen, mee laten financieren met de multilaterale ontwikkelingsbanken.

In 2020 is het partnerschap met de FMO en tussen FMO en de Europese Commissie verder versterkt. Mede dankzij deze partnerschappen kon het EU-programma NASIRA, dat wordt uitgevoerd door de FMO en zich richt op de financiering van het MKB in ontwikkelingslanden, worden verruimd. Hierdoor ontstonden er nieuwe kansen voor kleinschalige ondernemers in Afrika.

COVID-19 en ondersteuning van de private sector

Trade Mark East Africa ontving extra steun voor de *COVID Safe Trade emergency facility*. Dit richtte zich op het vergemakkelijken van verkeer van goederen. Zo werd gewerkt aan het verkorten van wachttijden aan de grenzen waarmee gezondheidsrisico's werden verkleind. Via het *Dutch Good Growth Fund* (DGGF) werd versneld kapitaal beschikbaar gesteld voor het MKB in ontwikkelingslanden dat door de crisis is geraakt. Hierdoor konden ondernemingen banen behouden. Het *Medical Credit Fund* van PharmAccess ontving steun voor het verschaffen van werkcapitaal aan zorgklinieken, voor onder andere de aanschaf van beschermende kleding, medische mondkapjes en medicijnen. In het kader van de *ILO Global Call to Action* zette Nederland zich in om de sociaal economische gevolgen van de COVID-19 pandemie op textielarbeiders in productielanden te beperken.

Toegang tot financiering voor Nederlandse ondernemers

Het is de ambitie van het kabinet om het voor Nederlandse ondernemers zo eenvoudig mogelijk te maken de juiste financiering te vinden voor buitenlandse activiteiten. Het kabinet wil deze ambitie verwezenlijken door middel van de oprichting van *Invest International*, waarmee één financieringsloket wordt gecreëerd voor deze ondernemers. Daarnaast kunnen buitenlandse overheden beter worden ondersteund bij ontwikkelingsrelevante infrastructuurprojecten. Met de oprichting komt er tevens EUR 833 mln. extra kapitaal beschikbaar voor de internationale ambities van het Nederlandse bedrijfsleven en worden zij beter gepositioneerd een bijdrage te leveren aan de SDG's. Met het aannemen van de machtingswet in de Tweede Kamer is er een belangrijke stap gezet voor de oprichting. Zodra de Eerste Kamer akkoord gaat met de wet wordt de oprichting geformaliseerd.

Digitaliseringsagenda BHOS

De COVID-19 pandemie onderstreepte de urgente van de Digitale Agenda voor BHOS en van zowel kansen als risico's die gepaard gaan met digitalisering. Veel door Nederland gefinancierde programma's gebruikten digitale middelen om in tijden van *social distancing* te blijven werken aan hun ontwikkelingsdoelen. Zo rolde UNCTAD in 2020 het *eTrade for Women*-initiatief voor vrouwen die digitaal ondernemen en handel drijven verder uit naar Afrika en Zuid-Oost Azië. Succesvolle vrouwelijke digitale ondernemers fungeerden hierbij als rolmodel voor nieuwe jonge digitale onderneemsters in ontwikkelingslanden. Ook ging Onderwijs in veel gevallen online, en zijn sociale media ingezet voor voorlichting over het virus onder jongeren.

Doordat de wereld als gevolg van COVID-19 in versneld tempo afhankelijk werd van digitale communicatie en technieken, namen ook risico's toe. Nederland steunde de Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) bij de online-bestrijding van desinformatie over COVID-19. Nederland pleitte ook voor een waarborg van mensenrechten bij de ontwikkeling van *contact tracing apps* en andere digitale middelen ter bestrijding van het virus, onder meer als lid van de *Freedom Online Coalitie* en donor van het *International Centre for Not-for-profit Law* (ICNL).

Nederland heeft zich in 2020 aangesloten bij een aantal toonaangevende coalities waaronder de *Digital 4 Development Hub* van de Europese Unie en de *Roadmap for Digital Cooperation* van de Verenigde Naties, en richt zich daar onder andere op digitale inclusie, om de kansen van

ontwikkelingslanden en van jongeren en vrouwen die daar wonen in de digitale economie te vergroten. Verantwoorde inzet van digitale technologieën en data staat voor Nederland centraal. Momenteel wordt onderzocht of daarvoor aanvullende richtlijnen wenselijk zijn, naast de *Principles for Digital Development*.

Integrale aanpak van ketenverduurzaming en maatschappelijk verantwoord ondernemerschap

Nederland werkte met bedrijven en ngo's aan de verduurzaming van waardeketens, eerlijker werk en inkomen in ontwikkelingslanden, en verkleining van milieu-impact. Zo organiseerde Nederland samen met de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) en *Global March* een bijeenkomst over de aanpak van kinderarbeid in internationale waardeketens. Dit leverde twaalf toezeggingen op van bedrijven om kinderarbeid uit hun keten te verbannen. Daarnaast ging het *Dutch Initiative for Sustainable Cocoa* (DISCO) van start, een samenwerking van overheid, bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld, en werkte Nederland aan de Europese opschaling van de integrale ketenverduurzaming met bijdragen aan de EU textielstrategie, het EU *sustainable Cocoa initiative* en de ontwikkeling van *Team Europe* initiatieven op het gebied van cacao en textiel.

Het project 'IMVO-maatregelen in perspectief' heeft geleid tot de hoofdlijnen van nieuw IMVO-beleid, die in oktober met de Kamer zijn gedeeld. Kernelement is de inzet op een brede due diligence verplichting. Het kabinet heeft een sterke voorkeur voor een Europese brede due diligence verplichting uit oogpunt van een gelijk speelveld en een grotere effectiviteit van beleid. Nederland zet daarom maximaal in op het beïnvloeden van de ontwikkelingen in Europa om een Europese brede due diligence verplichting te realiseren. Nederland heeft hiertoe onder meer een non-paper aan commissaris Reynders gestuurd, met input voor due diligence op Europees niveau. Een voorstel hierover van de Europese Commissie wordt in 2021 verwacht. Tegelijkertijd heeft Nederland een eigen verantwoordelijkheid en moeten de bouwstenen voor wetgeving ook worden uitgewerkt. Het kabinet werkt de bouwstenen voor due diligence wetgeving uit, primair om het Europese traject te beïnvloeden. Maar Nederland is op deze manier ook optimaal voorbereid op het invoeren van nationale dwingende maatregelen zodra blijkt dat Europa te lang op zich laat wachten.

In 2020 waren er negen **IMVO-convenanten in uitvoering**. In juli werd [de evaluatie van de IMVO-convenanten](#) opgeleverd. In september startte een stimuleringscampagne om bedrijven te activeren en hen te ondersteunen bij het aan de slag gaan met de OESO-richtlijnen. Door RVO werd IMVO verder verankerd in het bedrijfsleveninstrumentarium van BZ. Een aantal posten werd als proef intensief begeleid bij de implementatie van de in 2019 geactualiseerde IMVO-richtlijnen voor het postennet. De implementatie van de nieuwe EU-conflictmineralenverordening die van kracht is vanaf 2021, vorderde gestaag. Het examen van Nederland in het kader van de OESO peer review van de *Anti-Bribery Convention* vond door COVID-19 vertraagd en online plaats. Het heeft geleid tot [een rapport met aanbevelingen](#). Het Nationaal Contactpunt OESO-Richtlijnen (NCP) was in 2020 verantwoordelijk voor 9 lopende meldingen, rondde 3 meldingen inhoudelijk af en bracht 2 evaluaties uit van eerder afgeronde meldingen.

In lijn met de vergroeningsambitie van het kabinet die werd aangekondigd in de Kamerbrief 'Internationaal Financieren in Perspectief' (Kamerstuk 34952-44), is het kabinet in 2020 gestart met het uitfaseren van publieke

financiële steun aan steenkolenprojecten en aan de exploratie en ontwikkeling van nieuwe voorraden olie en gas in het buitenland. Hiermee heeft het kabinet mede invulling gegeven aan de motie Sjoerdsma en Klaver (Kamerstuk 35 570 V nr. 40), die de regering oproept alle instrumenten van het buitenlandbeleid in lijn te brengen met het Klimaatakkoord van Parijs.

Investeren in een toekomstbestendig handels- en investeringssysteem

Twee ontwikkelingen zetten in 2020 druk op het mondiale handelssysteem: de voortdurende internationale handelsfricties en de COVID-19 crisis. Door de handelsfricties werd de EU gedwongen om de vrijwaringsmaatregelen op staalproducten te verlengen en door het disfunctioneren van het WTO Appellate Body om de EU Handhavingsverordening uit te breiden. Tevens werd de FDI screeningsverordening van kracht; een raamwerk voor toetsing van buitenlandse investeringen door EU-lidstaten op nationale veiligheid en openbare orde.

De COVID-19 crisis leidde tot een explosieve vraag naar medische hulpmiddelen gepaard met een initieel achterblijven van het aanbod, het tijdelijk sluiten van grenzen, en tot een toenemende discussie over eenzijdige afhankelijkheden. Nederland lanceerde een voorstel voor een *Essential Health Goods Agreement*. Mede in het kader van duurzaam economisch herstel, zwengelde Nederland binnen de EU de discussie over duurzaamheid in handelspolitiek verder aan. Samen met Frankrijk presenteerde Nederland een *non-paper* hierover.

Mede door COVID-19 nam de ontwikkeling van de digitale economie in snel tempo in belang toe. De onderhandelingen over e-commerce in de kader van het *Joint Statement Initiative* van de WTO werden geïntensiveerd. De EU presenteerde een nieuwe datastrategie, die van belang is voor digitale handel. De onderhandelingen over de modernisering van Nederlandse investeringsakkoorden, op basis van de nieuwe modeltekst, kwamen door COVID-19 stil te liggen. Positief was dat het verdrag ter beëindiging van de intra-EU investeringsakkoorden in december 2020 door het parlement werd goedgekeurd.

3. Een proactieve handels- en investeringsagenda

Markttoegang

Bilaterale handelsakkoorden zijn het belangrijkste instrument van de EU om de markttoegang van Europese bedrijven tot derde markten te vergroten. De onderhandelingen van de EU met landen als Australië, Nieuw-Zeeland en Indonesië liepen vertraging op door COVID-19. Een positieve ontwikkeling was de inwerkingtreding van het handelsakkoord tussen de EU en Vietnam op 1 augustus 2020. Dit zal op termijn leiden tot het elimineren van 99% van de invoertarieven op Europese goederen en de markt openen voor Europese dienstverleners in een aantal sectoren die tot nu toe gesloten waren. In het akkoord is ook aandacht voor een gelijk speelveld en voor sociale en ecologische duurzaamheid. Op 28 april 2020 bereikten de EU en Mexico een politiek akkoord over de modernisering van een bestaand gemengd akkoord, de EU-Mexico Global Agreement.

De Europese Commissie presenteerde op 16 november het *Single Entry Point*. Bij dit klachtenmechanisme kan het EU maatschappelijk middenveld haar visie op naleving van duurzaamheidshoofdstukken in handelsakkoorden delen, conform de kabinetsinzet in de Trade Policy Review. Vlak voor het einde van het jaar bereikten de voorzitter van de Europese Raad en

de voorzitter van de Europese Commissie een politiek akkoord met de Chinese president Xi Jinping over een investeringsakkoord tussen de EU en China (Comprehensive Agreement on Investment; CAI).

Brexit

Na maanden van intensieve onderhandelingen bereikten de EU en het VK vlak voor kerst overeenstemming over een Handels- en Samenwerkingsovereenkomst. Deze overeenkomst vormt het kader voor de nieuwe relatie tussen de EU en het VK en bevat afspraken op het gebied van handelsbetrekkingen. Het kabinet heeft zich het gehele jaar intensief ingezet om bedrijfsleven, koepels en andere belanghebbenden zo goed mogelijk voor te bereiden op de nieuwe handelsrelatie met het VK. Dit met behulp van o.a. een intensieve multimedia campagne, een online Brexitloket en een online tool, de Brexit Impact Scan.

Excellentie dienstverlening voor het MKB en startups

De kern van het kabinetsbeleid, zoals verwoord in de [Handelsagenda](#) is door COVID-19 niet veranderd. De impact van de pandemie dwong de overheid wel om de dienstverlening aan het internationaal actieve bedrijfsleven drastisch bij te stellen.

Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland hebben een belangrijke rol gespeeld om Nederlandse ondernemers ter plaatse te helpen om knelpunten als gevolg van de crisis op te lossen.

Beurzen en missies zijn afgelast en er is coulance betracht bij vergoeding van reeds door bedrijven gemaakte kosten voor deelname aan programma's en activiteiten. Tegelijkertijd is er volop ingezet op actuele informatievoorziening over corona-maatregelen en extra markt- en sectorrapporten op nieuwe kansen en duurzaam herstel.

Bij aanvang van de uitbraak van COVID-19 zijn bij de Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO) en de Kamer van Koophandel (KvK) noodloketten ingericht. Honderden COVID-19-gerelateerde vragen zijn beantwoord en meer dan één miljoen unieke bezoekers bezochten de webpagina's van RVO over internationaal ondernemen. Met meer dan 5000 ondernemers is er 1-op-1 contact geweest.

Er is een verbeterde [RVO Exportwijzer](#) opgezet, waarmee (toekomstige) internationale ondernemers snel en eenvoudig de weg kunnen vinden in het beschikbare aanbod aan informatie, financiering en andere vormen van ondersteuning.

Nederland is in 2020 volgens de Startup Genome Ranking van de vijfde naar de derde plek gestegen van beste startup [ecosystemen in Europa](#).

Om het internationaal vrouwelijk ondernemerschap potentieel beter te benutten is een gerichte campagne gestart, genaamd Groei over Grenzen. In deze campagne vertellen (vrouwelijke) ondernemersnetwerken en rolmodellen in video-interviews, vlogs, vakpersartikelen, meet-ups, talkshows en roadshows over hun ervaringen met de dienstverlening van RVO en het postennet bij het internationaal zakendoen.

'Business as unusual' tijdens COVID-19

In samenwerking met RVO is er een Impuls Programma ontwikkeld gericht op de aanpassing van handelsinstrumenten om aan te sluiten bij de actuele behoefte van het bedrijfsleven gericht op herstel en opbouw van internationale activiteiten. Hierbij zijn kick start vouchers geïntroduceerd en de financieringsmogelijkheden en toegankelijkheid van het instrumentarium voor het MKB en startups verruimd. Voor starters met internationale ambities zijn de voorwaarden en mogelijkheden voor financiering onder het *Dutch Trade and Investment Fund* (DTIF) vergroot. Daarnaast is met het verschaffen van werkcapitaal een nieuwe financieringsvorm toegevoegd aan het aanbod binnen het DTIF. De subsidieregeling 'Demonstratieprojecten, Haalbaarheids- en Investeringsvoorbereidingsprojecten' (DHI) is op een aantal punten aangepast om het MKB nog beter te kunnen bedienen.

Maatwerk in de economische diplomatie

In 2020 is de gedifferentieerde benadering van het kabinet met een zwaartepunt op kansrijke markten voor Nederlandse ondernemers voortgezet.

Voorafgaand aan de COVID-19 uitbraak in Europa vonden succesvolle economische missies plaats naar de VS, Indonesië, België en Israël en de Palestijnse Gebieden. Vanaf medio maart konden geen fysieke missies meer plaatsvinden vanwege de pandemie en is overgegaan op virtuele economische missies naar de Verenigde Staten, Frankrijk, ASEAN-5, Mexico, Italië en Polen.

De inreisbeperking naar Nederland van reizigers uit derde landen die niet op de veilige landenlijst van de EU staan en die met hun reis aantoonbaar een bijdrage leveren aan het belang van de Nederlandse economie en samenleving is per 21 september 2020 versoepeld.

In het kader van de vergroening van het handelsinstrumentarium zijn er stappen gezet om het beleid ten aanzien van exportkredietverzekeringen (EKV) zo aan te passen dat er meer ruimte ontstaat voor transacties die bijdragen aan het Klimaatakkoord van Parijs.

Er is vooruitgang geboekt met de ontwikkeling van een methode om de exportkredietverzekeringsportefeuille beter te meten op duurzaamheid.

De COVID-19-crisis heeft geleid tot uitstel van de Wereldtentoonstelling Expo 2020 Dubai met één jaar naar oktober 2021 tot en met maart 2022. Ondanks uitstel is de belangstelling voor deelname aan dit mondiale evenement in Dubai vanuit het bedrijfsleven en kennisinstellingen onverminderd groot.

De grote steden, de topsectoren en uitvoeringsorganisaties op het gebied van onderwijs, toerisme en sport hebben gewerkt aan de uitvoering van de in 2019 gelanceerde NL branding strategie: '*Solving global challenges together*'.

De Taskforce Handelsbevordering NL-Afrika heeft een vijftal projectvoorstellen voor het Nederlands MKB ontwikkeld met betrekking tot de volgende sectoren en thema's: gezondheidszorg, agrofood, afval- en circulaire oplossingen, duurzame energie en water.

Herinrichten van het publieke en private handels- en investeringsbevorderende netwerk

Internationaal Strategisch Overleg (ISO NL), NLinBusiness (NLIB), *Trade and Innovate NL* (TINL) en NL Works ('de Werkplaats') hebben hun werk gecontinueerd om de NLse concurrentiepositie in de wereld te versterken.

COVID-19 heeft geleid tot een versnelde inzet op de strategische, meerjarige publiek-private samenwerking binnen het kader van het Internationaal Strategisch Overleg (ISO NL).

De portefeuillehouder voor startups en scale-ups is begin 2020 toegetreden tot ISO NL waarmee aandacht voor deze specifieke groep vorm heeft gekregen.

Als onderdeel van het Impuls pakket is er voor een aantal markt-thema-combinaties met het nieuwe instrument Strategische Meerjarige Marktbevrkering (SMM) aanvullende ondersteuning gekomen voor een snellere start van deze intensieve PPS-aanpak. Er zijn twee pilots gestart met deze nieuwe aanpak en inzet is dit op te schalen met vijf projectplannen in 2021.

In het kader van het amendement Weverling (Kamerstuk [35 300, nr. 19](#)) dat tot doel heeft bilaterale innovatiesamenwerking (BIS) te ondersteunen is een eerste pilot gestart en zal een tweede pilot in 2021 starten.

Het rapport over de voortgang en resultaten van het Publiek Private Samenwerking (PPS)-ecosysteem over de eerste twee jaar [is gepubliceerd](#). De diverse ISO-onderdelen zijn steeds beter op hun taken toegerust en de eerste resultaten worden steeds breder zichtbaar. Het versterken van de onderlinge samenwerking tussen de verschillende onderdelen behoeft aandacht.

Rapportage over resultaten: indicatoren en streefwaarde

OS-indicatoren

Zoals vermeld in de leeswijzer is uitvoering gegeven aan motie-Smaling c.s., waarbij doelen en resultaten inzichtelijker worden gepresenteerd in het jaarverslag. In de begroting voor 2020 zijn zeventien OS-indicatoren en streefwaarden opgenomen. Uit de tabel blijkt dat voor acht van de zeventien indicatoren het gerealiseerde resultaat boven de streefwaarde ligt. Voor zeven indicatoren ligt de realisatie onder de streefwaarde. Er zijn twee indicatoren zonder streefwaarden.

De verklaringen voor deze hogere of lagere realisaties worden per indicator toegelicht in bijlage 3. In het algemeen geldt dat hogere realisaties het gevolg zijn van een relatief groot aantal programma's dat aan het einde van zijn levensduur is. Vaak worden in de eindfase van programma's de meeste resultaten geboekt, omdat de vruchten pas enige tijd na de start van de investering geplukt kunnen worden. In sommige gevallen dragen grote multilaterale programma's meer bij dan ingeschatt aan de resultaten van op bepaalde indicatoren. Aan de andere kant leidt de afronding van een aantal grotere programma's ook tot lagere realisaties bij andere indicatoren.

Bij lagere realisaties zijn ook een aantal andere oorzaken aan de orde: de pandemie, of zoals programma's die nog in een opbouwfase zijn of trager tot resultaten leiden vanwege capaciteitsgebrek, doelgroepen die niet goed bereikt kunnen worden door logistieke problemen, of andere internationale

donoren die achterblijven in het leveren van hun bijdragen. Andere problemen die de resultaten van programma's negatief beïnvloeden zijn een verslechterende veiligheidssituatie en een krimpende ruimte voor maatschappelijke organisaties in partnerlanden. Bovendien kan het daadwerkelijk aantal bereikte mensen niet altijd worden berekend, omdat data ontbreken of niet betrouwbaar blijken te zijn. Daarnaast kunnen er externe factoren zijn met een positieve of negatieve invloed op de realisaties zoals politieke omstandigheden en marktontwikkelingen, nationaal beleid of klimaat.

De resultaten voor deze 17 indicatoren staan niet op zichzelf. Ze zijn gekoppeld aan thematische *Theories of Change* en worden aangevuld met thematische indicatoren in de resultatenrapportage (online resultatenrapportage via www.NLontwikkelingssamenwerking.nl), zie ook leeswijzer.

Tabel 1 OS-indicatoren en streefwaarden 2020

Thema	Resultaatgebied	Indicator	Streefwaarde 2020	Realisatie 2020	Realisatie 2016-2020 cumulatief	SDG
Private sector ontwikkeling (PSD) Artikel 1	Bedrijfs ontwikkeling	Aantal banen ondersteund door PSD-programma's (<i>direct jobs supported</i> naar internationaal geharmoniseerde definitie)	180.000	280.000 2019: 345.000 2018: 255.000 2017: 217.000 2016: 66.379	N.v.t.	SDG 8 Inclusieve en duurzame groei
		Aantal bedrijven (Nederlandse en lokale ondernemingen) met een ondersteund plan voor investering, handel of dienstverlening	2.500	14.724 2019: 12.660 2018: 8.800 2017: 5.576 2016: 2.662	N.v.t.	
Voedselzekerheid Artikel 2	Uitbannen van de huidige honger en ondervoeding	Aantal mensen met verbeterde inname van voedsel	20.000.000	14.000.000 2019: 15.300.000 2018: 11.400.000 2017: 15.500.000 2016: 14.500.000	N.v.t.	SDG 2 Einde maken aan honger
		Stimuleren van duurzame en inclusieve groei van de landbouwsector	5.500.000	1.900.000 2019: 6.600.000 2018: 1.200.000 2017: 1.950.000 2016: 1.500.000	N.v.t.	
	Creëren van ecologisch duurzame voedselsystemen	Aantal hectare landbouwgrond dat eco-efficiënter wordt gebruikt	5.000.000	617.000 2019: 612.000 2018: 635.000 2017: 370.000 2016: 120.000	N.v.t.	
Water Artikel 2	Drinkwater, sanitaire voorzieningen en hygiëne	Het aantal mensen met toegang tot een voorverbeterde waterbron	8.000.000, cumulatief (30 miljoen cumulatief in 2030)	3.600.000 2019: 2.900.000 2018: 2.200.000 2017: 2.504.187 2016: 1.330.000	12.534.187	SDG 6 Toegang tot een duurzaam beheer van water
		Het aantal mensen met toegang tot verbeterde sanitaire voorzieningen en voorlichting over hygiënische leefomstandigheden	12.000.000, cumulatief (50 miljoen cumulatief in 2030)	5.800.000 2019: 5.300.000 2018: 3.600.000 2017: 2.440.175 2016: 1.270.000	18.410.175	
	Verbeterd stroomgebied beheer en veilige delta's	Het aantal mensen dat voordeel ondervindt van verbeterd stroomgebied beheer en veiligere delta's	20.000.000, cumulatief	1.900.000 2019: 670.000 2018: 2.400.000 2017: 10.200.000 2016: 3.110.000	18.280.000	

Thema	Resultaatgebied	Indicator	Streefwaarde 2020	Realisatie 2020	Realisatie 2016-2020 cumulatief	SDG
Klimaat Artikel 2	Hernieuwbare energie	Aantal mensen met toegang tot hernieuwbare energie	11.500.000, cumulatief (50 miljoen, cumulatief in 2030)	2.600.000 2019: 2.500.000 2018: 2.600.000 2017: 2.700.000 2016: 1.900.000	12.300.000	SDG 7 Toegang tot duurzame en moderne energie
Vrouwenrechten en gender-gelijkheid Artikel 3	Verbeterde randvoorwaarden voor vrouwenrechten en gender-gelijkheid	Aantal aantoonbare bijdragen door publieke instanties en bedrijven aan betere randvoorwaarden voor vrouwenrechten en gendergelijkheid (outcome)	500	557 2019: 279 2018: 150 2017: 103	N.v.t.	SDG 5 Sekse-gelijkheid en zelfontplooiing van vrouwen
	Versterkte capaciteit van maatschappelijke organisaties met versterkte capaciteit voor de bevordering van vrouwenrechten en gendergelijkheid (output)	Aantal maatschappelijke organisaties met versterkte capaciteit voor de bevordering van vrouwenrechten en gendergelijkheid (output)		350, cumulatief 531 2019: 230 2018: 820 2017: 113	1.694	
Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR) en HIV Artikel 3	Toegang tot family planning	Aantal vrouwen en meisjes dat toegang heeft tot moderne anticonceptie in 69 FamilyPlanning2020 focuslanden	6.000.000 extra vrouwen en meisjes, cumulatief (ten opzichten van het basisjaar 2012)	2.940.000cumulatief 2019: 2.750.000 cumulatief 2018: 2.499.288, cumulatief 2017: 2.420.560, cumulatief 2016: 1.800.000, cumulatief	2.940.000	SDG 3 Goede gezondheid en welzijn SDG 5 Sekse-gelijkheid en zelfontplooiing van vrouwen
	Rechten	Percentage tevredenheid in focuslanden van SRGR score 4 op 1-5 partners over de mate waarin barrières in SRGR voor gediscrimineerde en kwetsbare groepen zijn afgенomen	Tevredenheid (minimale schaal) in 80% van de focus landen	63% 2019: 54% 2018: 53% 2017: 4,7 %	N.v.t.	
Veiligheid & Rechtsorde Artikel 4	Rechtstaat ontwikkeling	Aantal mensen (man/vrouw) dat toegang heeft tot rechtspraak via een juridische instelling (formeel of informeel), om zo hun grondrechten te beschermen, strafbare feiten te laten berechten en geschillen te beslechten, waarvan de helft vrouwen	In 6 fragiele of post-conflict landen waarvan minstens de helft vrouwen	196.598, waarvan 89.122 vrouwen (43,8%) 2019: 286.086, waarvan 63.860 vrouwen (22%) 2018: 136.912, waarvan 42.939 vrouwen (32%) 2017: 147.000, waarvan 56.000 vrouwen (38%) 2016: 22.607, waarvan 5.578 vrouwen (25%)	777.605, waarvan 254.499 vrouwen (32,7%)	SDG 16 Vreedzame en inclusieve samenleving
	Menselijke Veiligheid	Aantal m² land dat is ontmijnd	24.000.000	12.800.000 2019: 10.800.000 2018: 15.000.000 2017: 18.000.000 2016: 4.340.000	60.940.000	SDG 16 Vreedzame en inclusieve samenleving
	Opvang en bescherming in de regio	Aantal mensen dat formeel/ informeel onderwijs en trainingen volgt	n.v.t.	430.000 2019: 240.000	670.000	SDG 4 Kwaliteitsonderwijs
		Aantal mensen ondersteund in het ontwikkelen van inkomsten genererende activiteiten	n.v.t.	30.000 2019: 30.000 2018: 4.000	64.000	SDG 8 Inclusieve en duurzame groei

Tabel 2 Internationale handel & IMVO indicatoren en streefwaarden 2020

Thema	Resultaatgebied	Indicator	Streefwaarde 2020	Realisatie 2020	Realisatie 2016-2020 cumulatief	SDG
Buitenlandse Handel artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	Bevorderen van MVO onder het Nederlands bedrijfsleven	Het aandeel grote bedrijven in Nederland dat de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen expliciet onderschrijft als referentiekader voor hun internationale activiteiten.	Streefwaarde 90% in 2023	35 procent (tussenmeting uitgevoerd in 2019)	N.v.t.	SDG 8 Inclusieve en duurzame groei. SDG 12 Duurzame consumptie en productie
	Bevorderen van internationaal ondernemerschap	Het aantal door RVO voor internationalisering ondersteunde ondernemingen dat in de 3 jaar na de beleidsinterventie meer heeft geëxporteerd naar de doelmarkt	415 van de 1.810	N.v.t.		SDG 8 Inclusieve en duurzame groei, SDG 9 Innovatie en duurzame infrastructuur
		De cumulatieve exporttoename van de betreffende bedrijven	N.v.t.	EUR 144,5 miljoen	N.v.t.	

Tabel 3 Realisatie beleidsdoorlichtingen Begrotingshoofdstuk XVII – BHOS

Art.	Naam artikel	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Geheel artikel? ¹	Behandeling Tweede Kamer ²
(Nummer artikel)	(Naam artikel en eventueel artikelonderdeel)									
1	Duurzame economische ontwikkelingen, handel en investeringen									Ja Uitgesteld tot 2021, zie 34124-19³
1.1	Duurzaam Handels- en investeringssysteem incl. MVO									
1.2	Versterkte Nederlandse handels- en investeringspositie									
1.3	Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	X							Nee	33 625-231
2	Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat									Nee
2.1	Voedselzekerheid		X							34 124-15 ;
2.2	Water		X							34 124-16
2.3	Klimaat	X								33 625-191
3	Sociale vooruitgang									Nee
3.1	Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en HIV/aids									
3.2	Vrouwenrechten en gendergelijkheid	X								
3.3	Maatschappelijk middenveld		X							
3.4	Onderwijs									
4	Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling									Nee
4.1	Humanitaire hulp	X								31 271-21
Ex 4.2	Budget Internationale Veiligheid; voorkomen en terugdringen van conflictsituaties ⁴		X							31 516-20
4.2	Opvang en bescherming in de regio en migratieontwikkeling									
4.3	Veiligheid en rechtstaatontwikkeling	X ⁵								
5	Multilaterale samenwerking en overige inzet									Nee
5.1	Multilaterale samenwerking		X							31 271-29
5.2	Overig armoedebeleid									
5.3	Vervallen									
5.4	Nog verder in te delen ivm wijzigingen BNI en/of toerekeningen									

1 Tot 2018 was het bij BZ en BHOS gebruikelijk om beleidsdoorlichtingen niet over het gehele beleidsartikel uit te voeren maar één niveau lager, namelijk van beleidsdoelstellingen. Met ingang van 2019 worden beleidsdoorlichtingen van het gehele beleidsartikel geprogrammeerd.

2 Vervolghnummer betreft het kamerstuk (bv. 33 625-96)

3 De beleidsdoorlichting van het gehele begrotingsartikel 1 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen heeft vertraging opgelopen vanwege de Corona epidemie. De beleidsdoorlichting zal in 2021 aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Zie ook [kamerstuk 34124-19 van 24 augustus 2020](#).

4 Deze beleidsdoelstelling is sinds 2015 opgenomen in de begroting van het Ministerie van Defensie.

5 De beleidsdoorlichting Goed Bestuur is stopgezet. Onderdelen zijn al elders meegenomen of worden elders ondergebracht. Zie hiervoor de brief aan de TK over de aanpassing van de planning van de beleidsdoorlichtingen verstuurd op 18 augustus 2016 ([Kamerstuk 34124-8](#)).

Overzicht risicoregelingen

Tabel 4 Overzicht verstrekte garanties (bedragen x € 1.000)

Artikel	Omschrijving	Uitstaande garanties t-1	Verleend t	Vervallen t	Uitstaande garanties t	Garantie-plafond	Totaal plafond	Totaalstand risicovoorziening
Artikel 1 Duurzame handel en investering	Garantie FOM	22.827	0	9.631	13.196		13.196	30.560
Artikel 1 Duurzame handel en investering	Garantie DTIF	8.730	21.667	11.503	18.894		140.000	26.052
Artikel 1 Duurzame handel en investering	Garantie DRIVE	49.293	3.061	0	52.354	55.000		12.500
Artikel 1 Duurzame handel en investering	Garantie DGGF	157.642	47.808	81.149	124.301		675.000	53.647
Artikel 5 (Multilaterale samenwerking en overige inzet	Garantie Inter American Development Bank (IDB)	289.820		14.654	275.166			
Artikel 5 (Multilaterale samenwerking en overige inzet	Garantie African Development Bank (AfDB)	659.157	799.704	16.077	1.442.784			
Artikel 5 (Multilaterale samenwerking en overige inzet	Garantie Asian Development Bank (AsDB)	1.272.275		31.031	1.241.244			
Artikel 5 Multilaterale samenwerking	Garantie IS-NIO	119.044	0	14.470	104.574		104.574	
Totaal		2.578.788	872.240	178.515	3.272.513	55.000	932.770	122.759

Tabel 5 Overzicht uitgaven en ontvangsten garanties (bedragen x € 1.000)

Artikel	Omschrijving	Uitgaven t-1	Ontvangsten t-1	Saldo t-1	Uitgaven t	Inkomsten t	Saldo t	Totaalstand mutatie volume risicovoorziening t en t-1
Artikel 1 Duurzame handel en investeringen	Garantie FOM	878	135	- 743	1.450	51	- 1.399	- 2.142
Artikel 1 Duurzame handel en investeringen	Garantie DTIF	4.719	1.031	- 3.688	7.888	2.698	- 5.190	- 8.878
Artikel 1 Duurzame handel en investeringen	Garantie DRIVE	0	0	0	0	0	0	0
Artikel 1 Duurzame handel en investeringen	Garantie DGGF	1.266	1.203	- 63	5.010	2.248	- 2.762	- 2.825
Artikel 5 Multilaterale samenwerking	Garantie IS-NIO	0	0	0	2.784	0	- 2.784	- 2.784
Totaal		6.863	2.369	- 4.494	17.132	4.997	- 12.135	- 16.629

Toelichting op overzicht risicoregelingen

DGGF

Het *Dutch Good Growth Fund* (DGGF) is een revolverend fonds dat financiering verschaft voor ontwikkelingsrelevante en risicodragende investeringen en exporttransacties en bestaat uit drie onderdelen. Binnen alle drie de onderdelen van het DGGF is het mogelijk om garanties te verstrekken. Voor onderdeel 2 houdt de fondsbeheerder zelf een reserve aan ter grootte van de verstrekte garanties, waardoor het begrotingsrisico voor BHOS beperkt is.

Daarnaast is de fondsbeheerder in de gelegenheid gesteld om het toegekende budget volledig in te kunnen zetten en is bepaald dat de fondsbeheerder voor een hoger bedrag dan het beschikbare budget aan contracten/committeringen kan aangaan met intermediaire fondsen. Het gaat hier om een overcommitteringsruimte, in de vorm van een garantie

van BHOS aan de fondsbeheerder van maximaal EUR 100 miljoen. Eventuele verliezen zullen ten laste van het investeringskapitaal worden gebracht, waardoor er geen extra begrotingsrisico voor BHOS is.

Daarom wordt hieronder alleen ingegaan op onderdeel 1 en 3 van het DGGF. Door het verstrekken van garanties kan het DGGF onverwachts geconfronteerd worden met onvoorzienre uitgaven indien de garantieverstrekking leidt tot claims. Er kan een flinke mismatch in de tijd optreden tussen inkomsten en uitgaven. Om een buffer op te kunnen bouwen en de schommelingen in de tijd op te kunnen vangen wordt voor onderdeel 1 en 3 van het DGGF, ingevolge artikel 2.21 van de Comptabiliteitswet 2020, gebruik gemaakt van het instrument «interne begrotingsreserve». De huidige omvang van de begrotingsreserve is gerelateerd aan de uitstaande garantieverplichtingen en de verwachte groei van de portefeuille in 2021.

Per saldo is in 2020 voor EUR 124,301 miljoen aan garanties en/of wisselfinancieringen verstrekt.

In 2020 is de begrotingsreserve per saldo met EUR 2,762 miljoen afgenomen. Dit saldo bestaat uit een storting van ontvangen premies en aflossingen van wisselfinancieringen ad EUR 2,248 miljoen en een onttrekking van EUR 5,010 miljoen. De begrotingsreserve komt daarmee per 31 december 2020 op EUR 53,647 miljoen. Voor het DGGF is een garantieplafond ingesteld in lijn met het garantiekader. Het cumulatieve bedrag dat op enig moment aan garanties binnen het DGGF kan uitstaan is gemaximeerd op EUR 675 miljoen. De hoogte van het garantieplafond is in de beleidsevaluatie DGGF in 2020 geëvalueerd.

FOM

Voor Nederlandse bedrijven die actief zijn op buitenlandse markten is een effectief functionerend bedrijfsleveninstrumentarium evenals goede economische diplomatie van groot belang. In 2016 is gewerkt aan een herziening van het bestaande non-ODA financieringsinstrumentarium. Door deze herziening wordt – op basis van additionaliteit van de overheid – optimaal ingespeeld op veranderende marktomstandigheden en financieringsbehoeftes.

De Faciliteit Opgemende Markten (FOM) en *Finance for International Business* (FIB) zijn afgebouwd. De karakteristieken van deze regelingen zijn gecombineerd in het *Dutch Trade and Investment Fund* (DTIF) met als doel meer maatwerk te kunnen bieden, alsmede een meer homogene bediening aan het NL-bedrijfsleven, waardoor de doelgroep beter kan worden bereikt. De middelen die vrijkomen uit de bestaande begrotingsreserves voor de FOM en de FIB worden ingezet voor DTIF. Er is EUR 0,51 miljoen aan premies ontvangen. In 2020 is EUR 1,450 miljoen uitgekeerd als schade. In 2020 is EUR 11,747 uit de begrotingsreserve FOM ingezet voor het DTIF. De begrotingsreserve FOM komt daarmee per 31 december 2020 op EUR 30,560 miljoen. Omdat er geen nieuwe garanties meer worden verleend onder het FOM, is het plafond verlaagd naar EUR 13,196 miljoen. Dit is overeenkomstig het totaal aan uitstaande garanties.

DTIF

Het *Dutch Trade and Investment Fund* (DTIF) is een revolverend fonds dat financiering verschafft voor risicodragende investeringen en exporttransacties en bestaat uit twee onderdelen. Binnen beide onderdelen is het mogelijk om garanties te verstrekken. Binnen onderdeel twee worden garanties verstrekt in de vorm van wisselfinancieringen. Door het

verstrekken van garanties kan het DTIF onverwachts geconfronteerd worden met onvoorziene uitgaven indien de garantieverstrekking leidt tot claims. Er kan een flinke mismatch in de tijd optreden tussen inkomsten en uitgaven. Om een buffer op te kunnen bouwen en de schommelingen in de tijd op te kunnen vangen wordt voor beide onderdelen van het DTIF, ingevolge artikel 2.21 van de Comptabiliteitswet 2020, gebruik gemaakt van het instrument «interne begrotingsreserve». De uiteindelijke hoogte van de begrotingsreserve is gerelateerd aan de hoogte van de garantieplafonds die voor de onderdelen van het DTIF zijn vastgesteld. Er is besloten een initiële storting van EUR 5 miljoen in de begrotingsreserve te doen bij de start van het DTIF ter dekking van het extra financiële risico dat de Staat kan gaan lopen door het verstrekken van garanties en wisselfinancieringen.

Per saldo is in 2020 voor EUR 18,894 miljoen aan garanties en/of wisselfinancieringen verstrekt.

In 2020 is de begrotingsreserve per saldo met EUR 10,939 miljoen toegenomen. Dit saldo bestaat uit een storting van ontvangen premies en aflossingen van wisselfinancieringen ad EUR 2,698 miljoen en een onttrekking van EUR 7,888 miljoen. Op basis van de verstrekte garanties/wisselfinancieringen en de verwachting voor 2021 is een storting verricht van EUR 16,09 miljoen. De stand van de begrotingsreserve komt per 31 december 2020 op EUR 26,052 miljoen.

Voor het DTIF is een garantieplafond ingesteld in lijn met het garantiekader. Het cumulatieve bedrag dat op enig moment aan garanties binnen het DTIF kan uitstaan is gemaximeerd op EUR 140 miljoen.

DRIVE

Met DRIVE faciliteert de minister voor BHOS investeringen in publieke infrastructuurprojecten die bijdragen aan een goed ondernemingsklimaat en de ontwikkeling van de private sector in lage- en middeninkomenslanden. DRIVE doet dit middels het verstrekken van subsidies met of zonder terugbetalingsverplichting (lening of à fonds perdu) aan het bedrijfsleven. Ook kunnen garanties worden verstrekt en is er aanvullende Exportkredietverzekering (EKV) beschikbaar. Het garantieplafond voor DRIVE is vastgesteld op EUR 55 miljoen per jaar. Ter afdekking van de risico's en ter compensatie van de mismatch in de tijd tussen (premie)inkomsten en uitgaven (ten behoeve van schades), is afgesproken een interne begrotingsreserve aan te houden volgens de hefboom 1:4. Er is besloten een initiële storting van EUR 12,5 miljoen in de begrotingsreserve te doen, bij start van DRIVE ter dekking van het extra financiële risico dat de Staat kan gaan lopen door het verstrekken van garanties en verzekeringen. Er is in 2019 een garantie verstrekt vanuit DRIVE van EUR 49,293 miljoen. Deze garantie is in 2020 geherwaardeerd tot een bedrag van EUR 52,354 miljoen. Er zijn in 2020 geen premies ontvangen of schades uitgekeerd. De stand van de begrotingsreserve komt per 31 december 2020 op EUR 12,5 miljoen.

Overzicht revolverende fondsen

Revolverende fondsen zijn belangrijk voor BHOS, met ingang van het jaarverslag 2019 wil BHOS meer inzicht geven in de revolverende fondsen door de beschikbare informatie aangaande deze fondsen op een meer overzichtelijke manier te presenteren. Het betreft de fondsen die in het rapport van de Algemene Rekenkamer zijn onderzocht en deze zijn aangevuld met de nieuwe fondsen Dutch Fund for Climate and Development (DFCD), FarmFit, One Acre Fund en AGRI3.

Tabel 6 Revolverende fondsen (bedragen x € 1 miljoen)

Naam Revolverend Fonds	Uitvoerende organisatie	Omvang fonds 31-12-2020; Beoogde totale omvang fonds	Bijdrage NL t/m 31-12-2020; beoogde totale bijdrage NL	Uitgangspunt revolverbaarheid	Uitvoering evaluatie gepland; beleidsdoorlichting gepland	Looptijd
DGGF Dutch Good Growth Fund onderdeel 1	RVO	79,4	116,1; 230	100% nominaal	Evaluatie uitgevoerd in 2020; 2021	2014 – Onbepaald
DGGF Dutch Good Growth Fund onderdeel 2	Triple Jump/PWC	171,1	238,0; 327,5	100% nominaal	Evaluatie uitgevoerd in 2020; 2021	2014 – Onbepaald
DTIF (onderdeel 1) Dutch Trade & Investment Fund	RVO	17,8	EUR 36,7 mln.; EUR 71,2 mln.	100% nominaal	2022; 2021	2016 – Onbepaald
Massif	FMO	457,8	334,3; 345	n.v.t.	Evaluatie uitgevoerd in 2020; 2021	2006-2026
Building Prospects (IDF)	FMO	309,9	384,5; 462	100%	2023; 2021	2001-2028
AEF Access to Energy Fund	FMO	136,7	125; 150 100% revolueerbaar voor minimaal 75%	Iedere 5jaar, de volgende evaluatie staat gepland voor 2022		2006-2028
CIO / AEF II Climate Investor One	FMO	13,8	34,6 (USD 40,9); 47,0 (USD 55,6)	75% – 100% over de periode 2017-2021 staat gepland voor 2022		2012-2037
DFCD Dutch Fund for Climate and Development	FMO	35,6	47,0; 160,0 Maximaal 160,0 (= 100%)	Iedere 5 jaar. De eerste zal plaatsvinden eind 2023		2019-20137
GAFSP Global Agricultural and Food Security Programme	IFC	81,9 (USD 96,9)	117,0; 121,4.	100% nominaal	Mid-term evaluatie 2018, geen afspraken over volgende evaluatie	Tot 2026
PIDG Private Infrastructure Development Group	PIDG	748,2 (USD 840,7)	10,0 en 95,9 (USD 113,5); 10,0 en 138,4 (USD 155,5)	n.v.t.	n.v.t.	2002 - Onbepaald
One Acre Fund	One Acre Fund	12,7 (USD 15,0)	13,4 (USD 15,0); 13,4 (USD 15,0)	100%	; 2020	2018 – 2023
Farm Fit	IDH	4,5	4,5; 50,0	100%	; 2020	2019 – 2034
AGRI3 Fund	Stichting Holder Agri3	*cijfers nog niet beschikbaar	9,8 (USD 11,7); USD 10,1 Finance Fund en USD 1,6 TA); 33,8 (USD 40,0; USD 35 Finance Fund en USD 5 TA)	Totaal fonds (incl. TA) 87,5%; Finance Fund 100%	2022; 2025	2020 – 2039

Toelichting op overzicht revolverende fondsen

Revolverende fondsen hebben als kenmerk dat investeringen na enige tijd worden terugontvangen waarna deze middelen ingezet kunnen worden voor nieuwe investeringen passend binnen het doel van het fonds. Tweede Kamer, vergaderjaar 2019–2020, [35 470 XVII, nr. 1](#) 36 Fondsbeheerders is benadrukt dat, waar mogelijk en verantwoord, bij nieuwe investeringen de nadruk op de focusregio's ligt.

DGGF

Dutch Good Growth Fund onderdeel 1 en 2. Onderdeel 1 en 2 van DGGF richt zich op het bevorderen van ondernemerschap in ontwikkelingslanden. De begunstigde van het DGGF zijn ondernemers.

DTIF

Dutch Trade & Investment Fund richt zich op het ondersteunen van Nederlandse bedrijven die zaken willen doen met niet-ontwikkelingslanden en niet terecht kunnen bij reguliere banken.

MASSIF

MASSIF is gericht op het verbeteren van toegang tot financiering voor het MKB in ontwikkelingslanden.

Building Prospects

Het *Building Prospects Fonds* is een voortzetting van het *Infrastructure Development Fund* en richt zich op het (deels) financieren van infrastructuurprojecten in ontwikkelingslanden.

AEF

Het *Access to Energy Fund* is opgericht met als doel energietoegang voor mensen in ontwikkelingslanden te vergroten. Met behulp van risicodragend kapitaal maakt AEF investeringen in hernieuwbare energie in ontwikkelingslanden «bankable».

CIO / AEF II

Climate Investor One is door FMO ontworpen om private investeringen in hernieuwbare energie projecten in ontwikkelingslanden verder te versnellen.

DFCD

Het *Dutch Fund for Climate and Development* is een fonds voor klimaatactie in ontwikkelingslanden gericht op het tegengaan van klimaatverandering en versterking van de weerbaarheid tegen de gevolgen van klimaatverandering, als uitvloeisel van de Nederlandse toezeggingen onder de Overeenkomst van Parijs.

GAFSP

Het *Private Sector Window* van dit fonds richt zich op innovatieve financiering met als doel commerciële mogelijkheden van het MKB en kleinere boerenbedrijven in de logica van lokale, nationale en internationale productketens te ontwikkelen.

PIDG

De **Private Infrastructure Development Group** is gericht op het ontwikkelen en financieren van private infrastructuur in ontwikkelingslanden.

One Acre Fund

Het *One Acre Fund* ondersteunt kleine boeren in Afrika met de financiering van noodzakelijke activa. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2019–2020, [35 470 XVII, nr. 1](#) 37)

Farmfit Fund

Het *Farmfit Fund* dient ter financiering van een programma voor versterking van en toegang tot financiële diensten voor kleine boeren en MKB in de agrarische sector in ontwikkelingslanden in samenwerking met het internationale bedrijfsleven.

AGRI3 Fund

Het *AGRI3 Fund* heeft tot doel banken, andere financiële instellingen en landbouwbedrijven te stimuleren zakenmodellen te ontwikkelen met bosbescherming, herbebossing en implementatie van innovatieve landbouwoplossingen terwijl de levensstandaard van lokale boeren wordt verbeterd.

Overzicht COVID-19 steunmaatregelen

Tabel 7 Overzicht COVID-steunmaatregelen¹

Artikel	Maatregel	Realisatie 2020	Verplichtingen 2020 ²	Relevante Kamerstukken
Covid-19 maatregelen voorjaar 2020				
2	WASH programma UNICEF	7.500	7.500	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293
3	Global Financing Facility - Wereldbank	9.999	9.999	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293
4	Strategic Preparedness and Response Plan	7.499	7.499	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293
4	Dutch Relief Alliance	10.000	10.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293
4	Central Emergency Response Fund	15.000	15.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293
4	Country Based Pooled Funds	5.000	5.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293
4	Internationaal Comité van het Rode Kruis	5.000	5.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293
5	IMF Catastrophe Containment and Relief Trust	15.000	25.000 ³	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293
5	VN Responce and Recovery Trust Fund	14.999	14.999	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293
	Subtotaal	89.997	99.997	
4	Noodfonds WHO	5.000	5.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293
4	Internationaal Comité van het Rode Kruis	6.300	6.300	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293
	Subtotaal	101.297	111.297	
Covid-19 maatregelen zomer 2020 - AIV advies				
	Preventie	22.500	22.500	
2	WASH SDG6 consortium (Simavi, PLAN, SNV)	6.000	6.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
3	GAVI - Covax Advance Market Commitment for COVID-19 vaccins	5.000	5.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
3	FIND - Foundation for Innovative New Diagnostics	5.000	5.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
	Overig (Begrotingshoofdstuk V Buitenlandse Zaken)	6.500 ⁴	6.500	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
	Overig (Begrotingshoofdstuk X Defensie)	0 ⁵	0	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
	Humanitaire hulp	48.000	48.000	
4	Education cannot wait - First Emergency Respons mechanism	6.000	6.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
4	DRA (Dutch Relief Alliance)	6.000	6.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
4	CERF (Central Emergency Response Fund)	9.000	9.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
4	CBPF (Country-Based Pooled Funds)	15.000	15.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
4	ICRC/Rode Kruis	12.000	12.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
	Sociaal economische weerbaarheid	74.959	91.490	
1	DGGF (Dutch Good Growth Fund)	15.000	15.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
1	Trade Mark East Africa	2.999	2.999	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
2	GAIN - Netherlands Food Partnership	5.500	7.227	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
	IFAD (International Fund for Agricultural Development) - COVI-19 Rural Poor Stimulus Facility (RPSF)	6.000	6.000	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
2	Safetynet Ethiopie (WB Cash Transfers PSNP)	11.700 ⁶	12.934	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
2	Family Support Programme Sudan	6.230 ⁷	6.230	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
3	Medical Credit Fund - PharmAccess	7.500 ⁸	7.500	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
5	Schuldverlichting IMF/Wereldbank	20.030	33.600	Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320
	Subtotaal	145.459	161.990	
	Grandtotal	246.756	273.287	

- 1 Zoals aangekondigd in Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320 hebben subsidiepartners de gelegenheid gekregen om een deel van hun bestaande subsidie in te zetten op activiteiten die verbonden zijn met de impact van Covid-19. Deze aanpassingen van regulier budget naar Covid-19 gerelateerde activiteiten zijn niet meegenomen in dit overzicht.
- 2 De verplichtingenrealisatie valt hoger uit dan de toegezegde steunpakketten. Dit komt doordat er extra verplichtingen zijn aangegaan voor COVID-activiteiten omdat er voor de jaren 2021, 2022 en 2023 extra budget is vrijgemaakt uit de reguliere middelen.
- 3 Zoals gemeld in de BHOS-begroting 2021 zal EUR 10 miljoen in 2021 worden betaald.
- 4 Een gedeelte van het budget (EUR 4 miljoen) was bedoeld voor aan het revolverende medisch fonds van de NAVO. Deze betaling heeft geen doorgang kunnen vinden. Van dit budget is EUR 1,5 miljoen overgeheveld naar de BHOS-begroting voor een aanvulling aan het Medical Credit Fund. De overige EUR 2,5 miljoen is op de BZ-begroting gerealiseerd.
- 5 EUR 3 miljoen is overgeheveld naar begrotingshoofdstuk X Defensie. Deze middelen voor advies-, assistentie- en planningscapaciteit van Defensie ter ondersteuning aan ODA-landen worden in 2021 betaald.

6 Een betaling van EUR 1,3 miljoen stond gepland voor een activiteit in het Tigray gebied. Deze betaling staat on hold in afwachting van een verbetering van de situatie daar.

7 Deze overschrijding betreft een koersverschil en is gedekt door het reguliere budget op artikel 1.3.

8 De hogere realisatie (dan eerder gemeld in Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320) betreft een overheveling van begrotingshoofdstuk V Buitenlanse Zaken voor een aanvulling van het Medical Credit Fund. Zie hierover ook de toelichting onder voetnoot nr 4.

4. Beleidsartikelen

Artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen

A. Algemene doelstelling

Verminderen van armoede en maatschappelijke ongelijkheid, bevorderen van duurzame inclusieve groei wereldwijd en versterken van het internationaal verdienvermogen van Nederland. Daartoe werkt Nederland aan een duurzaam handels- en investeringssysteem inclusief Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO), versterking van de Nederlandse handels en investeringspositie en aan versterking van de private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden.

B. Rol en verantwoordelijkheid

Het vergt een kabinettsbrede inspanning om deze doelstellingen te verwesenlijken. De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking werkt hiertoe in het bijzonder samen met de Minister van Financiën, de Minister en staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Minister van Infrastructuur en Waterstaat.

De minister is verantwoordelijk voor:

Financieren

- Het voeren van een op maat gesneden en onderling samenhangend financieel instrumentarium gericht op export- en investeringsbevordering voor het Nederlands en lokaal bedrijfsleven in ontwikkelingslanden, handelsfacilitatie en markttoegang. In het licht van internationale ontwikkelingen en toenemende concurrentie internationaal inzetten op een verbetering van het gelijk speelveld in het financieel instrumentarium gericht op export- en investeringsbevordering.
- Het financieel ondersteunen van het Nederlandse en lokale midden- en kleinbedrijf en startups om met eigentijdse oplossingen bij te dragen aan duurzame economische ontwikkeling wereldwijd.
- Het financieren van diverse bilaterale en internationale programma's die bijdragen aan een gunstig ondernemingsklimaat en innovatief ondernemerschap in lage- en middeninkomenslanden, met in het bijzonder aandacht voor (jeugd)werkgelegenheid en innovatie.
- Het financieren van het National Contact Punt (NCP) voor de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen belast met voorlichting over de OESO-richtlijnen, en het behandelen van klachten met betrekking tot het nakomen van de OESO-richtlijnen door Nederlandse bedrijven.

Stimuleren

- Het bevorderen van het nakomen van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen door het Nederlandse bedrijfsleven, onder meer door middel van dialoog, voorlichting, IMVO-convenanten, het bedrijfsleveninstrumentarium voor BHOS en steun aan internationale initiatieven.
- Het bevorderen van werkgelegenheid en ondernemerschap in lage- en middeninkomenslanden, vooral voor jongeren en vrouwen.

- Stimuleren van ketenverduurzaming in lage- en middeninkomenslanden.
- Het stimuleren van het bedrijfsleven en kennisinstellingen, Nederlands en lokaal, om met hun internationale activiteiten bij te dragen aan oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen, bijvoorbeeld die zoals benoemd in de SDG's van de VN.
- Het faciliteren en ondersteunen van Nederlandse bedrijven om zaken te doen op buitenlandse markten, waaronder in lage- en middeninkomenslanden, met behulp van kennis en informatie, contacten en netwerken, positionering en belangenbehartiging (incl. financiering). Hierbij is speciale aandacht voor het Nederlandse midden- en kleinbedrijf, startups en clustergewijze samenwerking van bedrijven op buitenlandse markten.
- Het stimuleren van een aantrekkelijk internationaal vestigingsklimaat voor buitenlandse investeringen in Nederland ten behoeve van een versterkt internationaal verdienvermogen van Nederland.
- Het stimuleren van goed bestuur in de vorm van goede wet- en regelgeving, betrouwbare instituties en actoren en verbeterde belastingregimes in lage- en middeninkomenslanden.

Regisseren

- Een actieve bijdrage leveren aan het schrageren en bevorderen van een op regels gebaseerd mondial handels- en investeringssysteem, met oog voor duurzaamheid, inclusiviteit en een gelijk speelveld, onder meer via de WTO, OESO en G20.
- Het bevorderen van duurzame, inclusieve bilaterale handelsakkoorden van de EU met derde landen en effectieve implementatie van deze handelsakkoorden.
- Het bevorderen van internationale kaders voor IMVO via de VN, OESO, EU en *voluntary principles on security and human rights*.
- Het vorm en inhoud geven aan economische diplomatie, economische missies en inkomende en uitgaande bezoeken, en het opstellen en bewaken van de afgestemde reisagenda van het kabinet.
- Het bevorderen van publiek-private samenwerking op het terrein van internationaal ondernemen, onder andere via het publiek-private stelsel met aan de private kant krachtenbundeling via NL International Business, aan de publieke kant het *Trade & Innovate NL* netwerk en daartussen in de publiek-private 'Werkplaats'. De nieuw opgerichte International *Strategy Board (ISB)* zal zicht houden op het realiseren van de gezamenlijke internationaliseringstrategieën en daarover aan private en publieke partijen adviseren.
- Het invulling geven aan de internationale kant van het topsectorenbeleid.
- Het inhoud geven aan de mede-beleidsverantwoordelijkheid voor de Exportkredietverzekering (EKV) met de Minister van Financiën.
- Het afstemmen van Nederlandse inspanningen op het gebied van private sectorontwikkeling en duurzame en inclusieve groei met die van andere multilaterale en bilaterale donoren, met bijzondere aandacht voor programma's van de Europese Commissie en EU-lidstaten.

Uitvoeren

- Het behandelen van klachten van Nederlandse bedrijven in het buitenland bedrijven, onder andere over oneerlijke concurrentie.
- Het uitvoeren van controle op de export van strategische goederen, zoals in de EU en internationale kaders overeengekomen.
- Nationale implementatie en uitvoering van internationale sancties, waar die export gerelateerde maatregelen betreffen.

- Het aansturen en vormgeven van de inzet van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) op het gebied van handelsbevordering en private sector ontwikkeling en het strategisch aansturen van de Nederlandse ontwikkelingsbank FMO.
- Het aansturen van het *Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA)* met als oogmerk het aantrekken van buitenlandse investeerders naar Nederland, samen met de Minister van Economische Zaken en Klimaat.

C. Beleidsconclusies

Private sector ontwikkeling

Gevolgen COVID-19 pandemie

Door de gevolgen van de COVID-19 pandemie werden jongeren en vrouwen relatief hard geraakt. Voor deze groepen namen kansen op fatsoenlijk werk en inkomen verder af. Programma's om bedrijven en banen te behouden, met name voor jongeren en vrouwen, mede om straks beter uit de crisis te komen.

Extra activiteiten werden gestart om de handel in essentiële goederen en diensten op gang te houden, liquiditeit voor het MKB op peil te houden, garanties te verstrekken voor medische klinieken en sociale vangnetten in te richten voor kwetsbare groepen.

Nederlandse betrokkenheid wederopbouw haven Beiroet

Naast extra inzet op humanitaire hulp heeft Nederland kort na de explosie in Beiroet een eerste *high level missie naar Beiroet* gestuurd met deelname van de Haven Rotterdam. Daarop is met de Wereldbank gewerkt aan een **overzicht** met opties voor havenhervormingen en zijn baggerwerkzaamheden voorbereid om de haven weer toegankelijk te maken voor grote schepen. Op de langere termijn zal Nederland alleen steun verlenen aan Libanon als de inkomende regering noodzakelijke politiek-economische hervormingen doorvoert.

Handelsagenda

Via [de Kamerbrief voortgang Handelsagenda 2020](#) is de Kamer geïnformeerd over de voortgang van de publiek-private samenwerking gericht op totstandkoming van een gezamenlijke internationale strategie, branding en meerjarige programmering ter bevordering van de internationalisering van MKB en startups. De inzet heeft zich vanaf maart 2020 voortgezet op andere wijze; vrijwel alle handelsbevorderende activiteiten, zoals missies, beurzen en evenementen hebben in digitale vorm plaatsgevonden. Het beleid is ongewijzigd omdat het nog steeds goed aansluit op het streven om het Nederlandse bedrijfsleven internationaal op de kaart te zetten als innovatieve aanbieder van oplossingen voor maatschappelijk uitdagingen.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

**Tabel 8 Budgettaire gevolgen van beleidsartikel 1 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen
(bedragen x € 1.000)**

	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Vastgestelde begroting 2020	Verschil 2020
Verplichtingen	387 733	273 373	614 842	899 483	467 946	524 896	- 56 950
waarvan garantieverplichtingen	14 982	27 644	7 168	124 916	- 29 747	129 000	- 158 747
waarvan overige verplichtingen	372 751	245 729	607 674	774 567	497 693	395 896	101 797
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	386 774	471 994	537 160	515 698	569 149	540 518	28 631
1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem, incl. MVO	14 304	14 771	24 258	28 631	24 590	28 322	- 3 732
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
MVO en beleidsondersteuning (ODA)	2 950	3 240	4 946	10 361	11 685	9 575	2 110
MVO en beleidsondersteuning (non-ODA)			2 278	2 843	328	1 367	- 1 039
Beleidsondersteuning internationaal economisch beleid (non-ODA)		2 613	0	0			
Beleidsondersteuning, evaluaties en onderzoek	2 059	0	0	0			
Contributies internationaal ondernemen (non-ODA)			48	22			
<i>Opdrachten</i>							
MVO en beleidsondersteuning (non-ODA)			1 979	572	1 619	2 685	- 1 066
MVO en beleidsondersteuning (ODA)		986	2 221	1 116			
Beleidsondersteuning internationaal economisch beleid (non-ODA)		1 754	0				
Beleidsondersteuning, evaluaties en onderzoek		1 554					
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland				1 276	1 227	1 500	- 273
MVO en beleidsondersteuning (ODA)				900			
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
MVO en beleidsondersteuning (ODA)	2 059	361	7 244	5 760	4 439	8 000	- 3 561
Contributies internationaal ondernemen (non-ODA)	5 682	5 817	5 542	5 022	5 292	5 195	97
MVO en beleidsondersteuning (non-ODA)				759			
1.2 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie	58 139	73 633	87 598	96 700	127 922	108 996	18 926
<i>Subsidies (regelingen)</i>							

Programma's internationaal ondernemen			16 100		17 911	- 1 811
Versterking concurrentiepositie Nederland	2 700	674	5 421	5 000	6 502	- 1 502
Invest Internationaal		3 200	2 683	275	9 000	- 8 725
Dutch Trade and Investment Fund			0	13 209	0	13 209
Starters International Business (SIB)/ Programma Strategische Beurzen (non-ODA)	5 688	3 704	5 267	3 223		
Partners for International Business (PIB) (non-ODA)	5 647	1 756	3 560	3 380		
Demonstratieprojecten, haalbaarheidsstudies en investeringsstudies (DHI) (non-ODA)	2 889	1 528	4 126	3 374		
Fonds opkomende markten	383	1 589	0	878		
Versterking economische functie		1 140	0	5		
Aanvullende opdrachten		610	0	0		
Overige (non-ODA)		2 215	6 814	0		
Transitiefaciliteit	1 351	245	0	0		
Overig Programmatische Aanpak (non-ODA)	279		0	0		
<i>Leningen</i>						
Dutch Trade and Investment Fund	5 452	12 941	14 017	3 378	0	17 374 - 17 374
Trustfund IBRD	1 000		0	0		
Overig	1 206		0	0		
<i>Garanties</i>						
Dutch Trade and Investment Fund		3 528	13 720	28 217	4 200	24 017
<i>Opdrachten</i>						
Programma's internationaal ondernemen				11 697	2 000	9 697
Dutch Trade and Investment Fund			426	814	440	374
Wereldtentoonstelling Dubaï			4 255	3 325	2 000	1 325
Chinastrategie				0	600	- 600
Aanvullende opdrachten		4 576	8 020			
GES		1 087	9 322			
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>						
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	28 892	39 854	35 349	33 265	48 137	42 648 5 489
Versterking economische functie (NBSO's via RVO) (non-ODA)	5 352	5 351	5 400	5 350		
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>						
Programma's internationaal ondernemen				1 148	0	1 148
<i>Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken</i>						
Versterking economische functie				0	570	- 570
Overig				0	5 751	- 5 751
1.3 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	314 331	383 590	425 304	390 367	416 637	403 200 13 437
<i>Subsidies (regelingen)</i>						

Marktontwikkeling en markttoegang				11 834	6 950	4 884
Economic governance and institutions				36 089	26 400	9 689
Financiële sectorontwikkeling	7 065	23 412	41 297	3 352	12 824	10 000 2 824
Infrastructuurontwikkeling	44 763	43 832	15 247	252	30 254	34 350 – 4 096
Duurzame productie en handel					52 214	39 700 12 514
(Jeugd)werkgelegenheid			11 219	2 343	9 735	10 000 – 265
Dutch Good Growth Fund		3 147	26 847	12 071	11 776	25 000 – 13 224
Transitiefaciliteit	2 931	234	0			
Marktontwikkeling in het kader van private sector development	59 804	58 343	32 672	40 586		
Wet en regelgeving	2 453	3 027	1 176	2 347		
Versterking privaat ondernemerschap	60 983	57 352	61 000	42 381		
Bedrijfsmatige technische bijstand		628	252	468		
Samenwerking bedrijfsleven en PPP's	9 859	3 386	518	5 504		
Versterking privaat ondernemerschap non-ODA	2 313		0	0		
Technische assistentie DGGF	10 809	3 452	3 714	1 618		
Landenprogramma's ondernemingsklimaat		5 376	4 190	0		
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland		403	0	0		
<i>Leningen</i>						
Infrastructuurontwikkeling			26 400	17 000	12 460	7 000 5 460
Dutch Good Growth Fund			28 000	23 262	27 100	24 000 3 100
<i>Garanties</i>						
Dutch Good Growth Fund	5 569	1 858	1 266	7 257	1 000	6 257
<i>Opdrachten</i>						
Marktontwikkeling en markttoegang				9 625	12 000	– 2 375
Economic governance and institutions				19 038	18 000	1 038
Financiële sector ontwikkeling				13 470	4 000	9 470
Infrastructuurontwikkeling		6 515	431	0	750	– 750
(Jeugd)werkgelegenheid			9 289	0	25 250	– 25 250
Dutch Good Growth Fund	34 913	1 145	11 093	1 217	0	1 217
Innovatie						
Landenprogramma's ondernemingsklimaat			2 691			
Marktontwikkeling in het kader van private sector development		11 908	12 184			
Wet en regelgeving			886			
Bedrijfsmatige technische bijstand		135	452			
Technische assistentie DGGF		5 866	10 252			
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>						
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	42 838	40 959	29 387	27 597	33 259	36 000 – 2 741
Infrastructuurontwikkeling		15 580	29 065	0		
Technische assistentie DGGF		5 246	0	0		
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>						
International Labour Organisation	5 721	5 128	4 943	4 736	4 925	5 700 – 775
Lokale private sector ontwikkeling					20 531	27 100 – 6 569
Marktontwikkeling en markttoegang					24 776	7 000 17 776

Partnershipprogramma ILO	5 527	5 524	5 000	4 915	5 028	5 500	- 472
Economic governance and institutions				2 901		7 000	- 4 099
Financiële sectorontwikkeling	26 801	25 205	63 708	11 078		3 000	8 078
Infrastructuurontwikkeling	45 421	24 832	14 787	50 262	49 831	45 000	4 831
(Jeugd)werkgelegenheid			4 399	3 400	3 560	3 000	560
Nexus onderwijs en werk				1 439	5 855	19 500	- 13 645
Landenprogramma's ondernemingsklimaat	12 411	8 469	7 585	23 368			
Bedrijfsmatige technische bijstand	1 433	5	6	127			
Transitiefaciliteit		185	59	0			
Marktontwikkeling in het kader van private sector development	4 755	17 990		9 665			
Wet en regelgeving	2 782	3 342		4 703			
Samewerking bedrijfsleven en PPP's	250	0		296			
Ontvangsten	80 289	14 942	11 447	8 809	33 025	6 373	26 652
1.10 Ontvangsten duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	78 815	9 431	9 447	7 542	25 767	3 373	22 394
1.30 Ontvangsten DGGF	1 474	5 511	2 000	1 267	7 258	3 000	4 258

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen

De verplichtingenrealisatie op artikel 1 is per saldo lager dan voorzien in de ontwerpbegroting. In [de eerste suppletoire begroting](#) wordt nog een verhoging gemeld door de verlenging van twee subsidies op het gebied van duurzame productie en handel. In [de tweede suppletoire begroting](#) wordt een verhoging gemeld in verband met het aangaan van langdurige partnerschappen zodat de effectiviteit van onze uitvoeringspartners kan worden verhoogd. Dit betreffen tienjarige partnerschappen met IDH (Initiatief Duurzame Handel), Agriterra (*Economic Governance en Institutions*) en met Mondiaal FNV en CNV Internationaal in het kader van het vakbondsmedefinancieringsprogramma (*Economic Governance en Institutions*).

Per saldo is de verplichtingenrealisatie op artikel 1 verlaagd doordat er minder nieuwe subsidies dan verwacht zijn verstrekt bij DRIVE en kon de subsidie voor het vakbondsmedefinancieringsprogramma niet meer in 2020 worden verstrekt. De lagere uitputting van het verplichtingenbudget werd tevens veroorzaakt door een afname in de aangegane garantieverplichtingen van DGGF en FOM.

Uitgaven

Artikel 1.1

Ten opzichte van de ontwerpbegroting 2020 zijn de uitgaven op artikel 1.1 lager uitgekomen dan verwacht. In [de eerste suppletoire begroting](#) werd er op dit artikelonderdeel een verhoging van het budget gemeld.

De verlaging van de realisatie komt enerzijds doordat een deel van het budget op artikel 1.1 is overgeheveld naar artikel 1.2 ter dekking van 'opdrachten internationaal ondernemen'. Dit betreft opdrachten die door de RVO worden uitgevoerd ter ondersteuning van het Nederlands MKB. Anderzijds is er sprake geweest van een verlaagde vraag naar het IMVO

Voucherprogramma door de huidige COVID-19 pandemie en een lager verstrekt voorschot aan de SER voor het uitvoeren van de secretariaatsfunctie voor de IMVO convenanten.

Artikel 1.2

Op artikel 1.2 is de realisatie ten opzichte van de ontwerpbegroting hoger dan verwacht. In de [eerste suppletaire begroting](#) is initieel een verlaging toegelicht. Deze verlaging was toe te schrijven aan de overheveling van een bijdrage aan de uitvoering van extra controles ten aanzien van internationaal sanctiebeleid bij de douane.

In [de eerste suppletaire begroting](#) is ook gemeld dat op dit artikelonderdeel voor de uitvoering van de amendement Amhaouch en Weverling ([Kamerstuk, 35 300 XVII, nr. 19](#)) eenmalig EUR 2 miljoen is vrijgemaakt voor internationalisering van het MKB in de regio's via het *Trade Relations Programma*. De middelen worden verspreid over twee jaar aan de partners beschikbaar gesteld. Naar aanleiding van het amendement Weverling ([Kamerstuk, 35 300 XVII, nr. 25](#)) is vanaf 2020 EUR 4 miljoen vrijgemaakt voor twee pilotprojecten. Deze projecten dienen ter ondersteuning van het bedrijfsleven bij het opzetten van langdurige, bilaterale innovatiesamenwerkingsprojecten, die inzicht zullen moeten geven in de mogelijke aansluitingen van het Nederlandse (internationale) innovatiebeleid en het handelsbeleid.

De uiteindelijke verhoging van het uitgavenbudget op artikelonderdeel 1.2 wordt veroorzaakt door een toegenomen vraag naar het DTIF-instrument. Dit komt enerzijds voort uit de opbouw van opdrachten en de portefeuille sinds de start van het instrument en anderzijds door een verminderd aanbod vanuit de banken, mede ingegeven door de COVID-19 pandemie. Deze uitgaven (volledig non-ODA) zijn gedekt door een onttrekking uit de FOM-begrotingsreserve.

Ook zijn de uitgaven aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) hoger uit dan eerder verwacht. Dit heeft diverse oorzaken, zowel wat betreft programma-uitgaven als uitvoeringskosten. De stijging van de RVO uitvoeringskosten heeft te maken met de tariefstijging van de RVO ten opzichte van het vorige uitvoeringsjaar, de uitvoering van het COVID-impulspakket voor het Nederlands bedrijfsleven en een vergoeding van uitvoeringskosten gemaakt door RVO voor de opbouw van Invest International. De stijging van de RVO-programmakosten wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het COVID-impulspakket.

Artikel 1.3

De uitgaven op artikelonderdeel 1.3 zijn ten opzichte van de ontwerpbegroting toegenomen met EUR 13,4 miljoen. De realisatie is per saldo zoals reeds toegelicht in de eerste suppletaire begroting enerzijds het gevolg van een verlaging van het budget voor de dekking van het 'COVID-19 steunpakket voorjaar 2020' ([Kamerstuk II 33 625, nr. 293](#)) en anderzijds zoals toegelicht in de tweede suppletaire begroting het gevolg van een verhoging van het budget uit het 'COVID-19 steunpakket zomer 2020 (AIV-advies)' ([Kamerstuk 33 625, nr. 320](#)). Zo konden ongewenste vertragingen in de sector Infrastructuur en Financiële sectorontwikkeling worden voorkomen om zodoende de gevolgen van de COVID-19 pandemie te verminderen. Dit betrof onder andere een extra betaling aan het MASSIF-fonds van FMO en aan PIDG (*Private Infrastructure Development Group*).

Daarnaast zijn er meer opdrachten verstrekt in het kader van *economic governance and institutions* vooral voor de door RVO uitgevoerde PSD-toolkit. Ook zijn er extra betalingen gedaan in het kader van duurzame productie en handel aan Solidaridad en IDH (*International Trade Initiative*).

Ontvangsten

De ontvangsten bleken in het laatste deel van het begrotingsjaar hoger dan aanvankelijk voorzien. De realisatie is een gevolg van hogere DGGF ontvangsten en van een onttrekking uit de FOM begrotingsreserve om de hogere uitgaven voor DTIF mogelijk te maken.

Landenprogramma's

Zoals aangegeven in de leeswijzer vindt een toelichting op de landenprogramma's plaats onder de desbetreffende beleidsartikelen.

Niger

Identificatie en ontwikkeling van financierbare voorstellen alsook mogelijkheden voor het opschalen van lopende activiteiten bleken mede vanwege COVID-19 tijdrovender en onvoldoende duidelijk.

Nb. Pas in juni 2020 werd het ambassadekantoor per ministeriële beschikking opgeschaald naar ambassade.

Artikel 2: Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat

A. Algemene doelstelling

Toegenomen voedselzekerheid; verbeterd waterbeheer, drinkwater, sanitaire voorzieningen en voorlichting over hygiëne; toegenomen weerbaarheid tegen klimaatverandering en tegengaan van klimaatverandering; duurzaam gebruik natuurlijke hulpbronnen.

B. Rol en verantwoordelijkheid

Om deze doelstelling te realiseren, werkt de minister voor BHOS nauw samen met de minister en de staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Minister en Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat.

De minister is verantwoordelijk voor:

Financieren

- De financiering van diverse programma's en fondsen gericht op duurzame economische ontwikkeling, voedsel- en waterzekerheid, toegang tot hernieuwbare energie, klimaatadaptatie en verduurzaming van grondstofwinning. In toenemende mate wordt ingezet op financiering van programma's waarin oog is voor de dwarsverbanden die tussen deze mondiale uitdagingen bestaan. Groeiende druk op natuurlijke hulpbronnen dwingt tot verduurzaming en een integrale benadering die synergie tussen de verschillende thema's bevordert. De programma's worden uitgevoerd door multilaterale instellingen, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, (lokale) overheden, centrale uitvoerders (zoals FMO en RVO), in consultatie en samenwerking met andere donoren (waaronder DfID, BMZ, USAID en SIDA) en via publiek-private partnerschappen.
- De financiering van verschillende multilaterale en internationale instellingen, die een sleutelrol spelen bij de verzameling van gegevens, analyse en (formulering van de) aanpak van vraagstukken op het gebied van deze thema's.

Stimuleren

- Nadruk op de verduurzaming van de dienstverlening en een integrale benadering die synergie tussen de verschillende thema's bevordert.
- Het stimuleren van een inclusieve benadering met extra aandacht voor vrouwen en jongeren.
- Het intensiveren van de samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en de private sector gericht op bovengenoemde doelstellingen.
- Mobilisatie van private investeringen in klimaatadaptatie en klimaatmitigatie met gebruikmaking van begrotingsmiddelen.

Regisseren

- Inzet van Nederlandse deskundigheid en technologie bij het realiseren van de ontwikkelingsdoelstellingen.
- Coördinatie, in nauwe samenwerking met de Minister van EZK, van het Nederlandse internationale milieu- en klimaatbeleid.

C. Beleidsconclusies

In 2020 heeft Nederland de beoogde resultaten voor voedselzekerheid, water en klimaat grotendeels gehaald en meerjarig lopen we goed op schema. Dat komt onder meer door de stabiliteit van beleid, netwerken, langjarige uitvoeringsprogramma's en begeleiding door het netwerk van deskundigen en ambassades in prioritaire landen. Er zijn twee uitzonderingen. De extra inzet op verduurzaming van landbouwgrond zal worden voortgezet zodat de optimistische streefwaarde in de toekomst in zicht komt. Bij verbeterd waterbeheer zijn minder mensen bereikt dan beoogd vanwege het gebruik van een verbeterde methode van toerekening en door meer inzet op langjarige samenwerking met waterinstituties en lokale financiering; dit mede naar aanleiding van de [beleidsdoorlichting waterbeheer](#).

In 2020 is het gelukt de systeembenedering steeds meer toe te passen. Daardoor komt er steeds meer aandacht voor de bredere context, de betrokken actoren en op verduurzaming van resultaten. De systeembenedering is internationaal de insteek van de [VN Food System Summit 2021](#) voor regeringsleiders waarbij Nederland heeft gepleit voor extra aandacht voor kennis, inzet van de private sector en maatschappelijk middenveld en *ownership* bij de zuidelijke landen.

De landenprogramma's van voedselzekerheid en water houden steeds vaker rekening met de gevolgen van klimaatverandering, conflict, ongelijkheid en inbedding in lokale instituties. Ze worden daardoor breder opgezet, bij bewezen succes vaker opgeschaald en voor een langere termijn aangegaan. Het bewustzijn is toegenomen dat duurzame ontwikkeling nu eenmaal veel tijd kost en stabiliteit van beleid vergt. Zo is in 2020 het 10-jarige Sahel programma ('Proarides') gericht op voedselzekerheid, klimaat en stabiliteit van start gegaan.

De Nederlandse inspanningen op het gebied van [klimaatdiplomatie](#) worden internationaal gewaardeerd en dragen bij aan meer klimaatambitie, groen herstel en vergroening van het instrumentarium. Steeds meer ontwikkelingslanden maken klimaatplannen, werken aan een duurzame energietransitie en investeren in het tegengaan en opvangen van de gevolgen van klimaatverandering. Veel financiële instellingen zoals de Wereldbank vergroenen hun instrumentarium. Vanuit redenen van effectiviteit is besloten de inzet op grondstoffen meer toe te spitsen op het gebruik ervan in relatie tot klimaat en de energietransitie. Een voorbeeld is de Wereldbank [climate smart mining](#) faciliteit die met Nederlandse steun van de grond is gekomen met als doel bij te dragen aan het verkleinen van de klimaatvoetafdruk van de mijnbouw.

Door COVID-19 zijn de mogelijkheden voor verbetering van *Monitoring, Evaluation and Learning* beperkter en dat vergt meer creativiteit, bijvoorbeeld door extra inzet in het voortraject van nieuwe activiteiten en door derden *evidence* te laten verzamelen voor bijsturing en herprogrammering.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

**Tabel 9 Budgettaire gevolgen van beleidsartikel 2 Duurzame ontwikkeling voedselzekerheid, water en klimaat
(bedragen x € 1.000)**

	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Vastgestelde begroting 2020	Verschil 2020
Verplichtingen	531 813	814 000	690 998	833 191	901 818	604 880	296 938
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	648 529	664 774	710 799	723 347	749 997	753 477	- 3 480
2.1 Voedselzekerheid	335 375	341 528	323 950	336 667	342 282	339 295	2 987
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Realiseren ecologische houdbare voedselsystemen		985	11 030	6 400	10 748	24 445	- 13 697
Bevorderen inclusieve en duurzame groei in de agrarische sector	30 166	28 955	19 710	22 391	43 510	36 605	6 905
Kennis en capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	34 260	28 575	1 793	32 485	1 101	31 000	- 29 899
Uitbannen huidige honger en voeding	18 289		33 227	18 600	16 058	22 085	- 6 027
Internationaal onderwijsprogramma voedselzekerheid	2 890	0	344	0			
Landenprogramma's voedselzekerheid	26 621	47 803	41 639	59 117			
<i>Opdrachten</i>							
Kennis en capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid			13 747	0	23 130	10 000	13 130
Realiseren ecologisch houdbare voedselsystemen				9 250	8 381	15 000	- 6 619
Landenprogramma's voedselzekerheid			7 339	0			
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	5 981		0	0	2 204	4 000	- 1 796
Realiseren ecologische houdbare voedselsystemen		18 706	12 434	0			
Bevorderen inclusieve en duurzame groei in de agrarische sector				1 514			
Kennis en capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	3 965	7 941	1 645				
Landenprogramma's voedselzekerheid	3 700	0	0				
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Voedselzekerheid					169 573	165 160	4 413
Realiseren ecologisch houdbare voedselsystemen	20 000	21 350	0	1 700	6 730	0	6 730
Bevorderen inclusieve en duurzame groei in de agrarische sector	50 559	32 744	34 539	27 673	20 152	15 000	5 152
Kennis en capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	27 765	21 600	21 120	20 400	27 256	12 000	15 256
Uitbannen huidige honger en voeding		17 940	6 172	9 435	13 439	4 000	9 439

Landenprogramma's voedselzekerheid	118 844	115 205	110 915	126 057			
<i>Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken</i>							
Bevorderen inclusieve en duurzame groei in de agrarische sector		2 000	0		0	0	0
2.2 Water	194 457	195 426	210 602	189 043	196 249	193 714	2 535
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Waterbeheer	25 846	13 152	25 556	18 361	12 908	22 449	– 9 541
Drinkwater en sanitatie	38 824	19 376	27 327	31 059	43 153	25 500	17 653
(Landenprogramma's) integraal waterbeheer		8 161	7 848	12 254			
(Landenprogramma's) drinkwater en sanitatie		15 665	6 392	7 033			
<i>Opdrachten</i>							
Integraal waterbeheer		4 315	1 158	973			
Drinkwater en sanitatie		83	94	217			
(Landenprogramma's) integraal waterbeheer		22 446	27 794	16 738			
(Landenprogramma's) drinkwater en sanitatie		5 298	3 041	1 204			
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor ondernemend Nederland					2 676	2 000	676
Integraal waterbeheer		3 059	1507				
(Landenprogramma's) integraal waterbeheer			376				
(Landenprogramma's) drinkwater en sanitatie			321				
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Waterbeheer	12 771	29 519	21 441	79 329	86 700	– 7 371	
Drinkwater en sanitatie	32 288	40 880	25 148	58 183	57 065	1 118	
Wereldbank (waterbeheer)	15 172	18 990	0	0			
(Landenprogramma's) integraal waterbeheer	61 369	20 646	13 930	23 857			
(Landenprogramma's) drinkwater en sanitatie	51 604	22 235	24 004	28 554			
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	1 640		0	0			
2.3 Klimaat	118 697	127 820	176 247	197 637	211 466	220 468	– 9 002
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Klimaat algemeen				35 903	56 179	– 20 276	
Hernieuwbare energie	8 398	10 566	16 263	17 685	27 549	36 000	– 8 451
Dutch Fund for Climate and Development				7 000	40 000	– 33 000	
Duurzaam gebruik natuurlijke hulpbronnen en klimaat algemeen	34 279	32 885	21 820	19 646			
Nationaal Klimaatfonds			40 000	40 000			
Landenprogramma's klimaatbeleid	1 874	141	0	1 105			
Centrale klimaat programma's (non-ODA)	1 814	592	322	463			

<i>Opdrachten</i>						
Klimaat algemeen				298	4 000	– 3 702
Duurzaam gebruik natuurlijke hulpbronnen en klimaat algemeen	5 566	1 232				
Centrale klimaat programma's (non-ODA)		584				
Landenprogramma's klimaatbeleid		157				
Hernieuwbare energie		273				
<hr/>						
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>						
Rijksdienst voor ondernemend Nederland				3 472	0	3 472
Duurzaam gebruik natuurlijke hulpbronnen en klimaat algemeen		185				
Hernieuwbare energie	1 386	2 723				
<hr/>						
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>						
Contributie IZA/IZT	326	283	323	316	305	357
Klimaatprogramma's (non-ODA)		858	1 429	693	1 108	1 550
Klimaat algemeen				110 904	75 240	35 664
Hernieuwbare energie	27 822	26 361	12 353	22 245	17 785	0
UNEP	5 142	5 142	2 142	12 142	7 142	7 142
Duurzaam gebruik natuurlijke hulpbronnen en klimaat algemeen		8 790	18 861	20 489		
Klimaat: algemene vrijwillige en verplichte bijdragen	14 899	19 391	15 696	35 184		
GEF	20 725	20 725	37 585	20 900		
Landenprogramma's klimaatbeleid	3 419	2 086	2 501	273		
<hr/>						
<i>Bijdrage aan (andere) begrotingshooftstukken</i>						
Duurzaam gebruik natuurlijke hulpbronnen en klimaat algemeen				1 342		

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen

Ten opzichte van de ontwerpbegroting is het verplichtingenbudget van artikel 2 toegenomen. Het merendeel hiervan is toegelicht in de eerste en tweede suppletoire begrotingen en betrof een mutatie van EUR 174,2 miljoen, waaronder een ophoging van de UNICEF-bijdrage in het kader van het 'COVID-19 steunpakket voorjaar 2020'

Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293. Uiteindelijk viel het verplichtingenbudget eind 2020 iets lager uit dan voorzien in de tweede suppletoire begroting. Deze verlaging is toe te schrijven aan vertraging in de ontwikkeling van een aantal programma's op het gebied van voedselzekerheid en water. Deze zullen in 2021 alsnog worden gecommitteerd.

Voor het thema voedselzekerheid betreft dit een deel van de contributie aan IFAD, de subsidie aan het CABI-programma (*Plantwise and Invasive Species Programmes*) en het G4AW programma van de *Netherlands Space Office*. Daarnaast viel ook de additionele verplichting aan het beurzenprogramma van de NUFFIC lager uit dan eerder voorzien.

Voor het thema water betreft dit de subsidies en bijdragen aan het DUPC-programma (*Delft Partnership Programme for Water and Development*) van IHE Delft, het Water Sector Fund met de EIB (*European Investment Bank*), de nieuwe fase voor het *Blue Deal* programma, het *Senior Expert* programma, de bijdrage aan het *Sanitation and Hygiene Fund*, de subsidie aan de vervolgfase voor het *WaterWorx* programma met de Nederlandse waterbedrijven en enkele andere, kleinere programma's.

Uitgaven

Artikel 2.1

De realisatie van de uitgaven op artikelonderdeel 2.1 voedselzekerheid zijn in beperkte mate hoger dan voorzien bij de ontwerpbegroting. De realisatie is zoals toegelicht in de eerste suppletaire begroting per saldo enerzijds het gevolg van een verlaging van het budget voor de dekking van het 'COVID-19 steunpakket voorjaar 2020' [Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293](#) alsmede door een budgetoverheveling naar artikel 1.3 voor de versterking van de voedselzekerheid inzet in de private sector in Tunesië (EUR 5 miljoen) en anderzijds zoals toegelicht in de tweede suppletaire begroting het gevolg van een stijging van het budget in het kader van het 'COVID-19 steunpakket zomer 2020 (AIV-advies)' [Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320](#). Voor artikelonderdeel 2.1 werd extra ingezet op COVID-19 gerelateerde voedselzekerheid activiteiten in onder anderen Ethiopië – *Productive Safety Net Programme*, in de toekenning van additionele middelen aan IFAD – *Rural Poor Stimulus Facility* - en GAIN – *Keeping Food Markets Working*. Een eerste betaling (EUR 2 miljoen) eind 2020 aan het *Drylands Sahel* Programma, dat op 1 januari 2021 is gestart, droeg ook bij aan de beperkt hogere realisatie op dit artikelonderdeel.

Artikel 2.2

De uitgaven op artikelonderdeel 2.2 water zijn ten opzichte van de ontwerpbegroting eveneens in beperkte mate toegenomen. De realisatie is zoals reeds toegelicht in de eerste en tweede suppletaire begrotingen het gevolg van extra inzet vanuit deels enerzijds het 'COVID-19 steunpakket voorjaar 2020' [Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293](#) en anderzijds uit het 'COVID-19 steunpakket zomer 2020 (AIV-advies)' [Kamerstuk 33 625 XVII nr. 320](#). Alhoewel er mede door COVID-19 decentraal lagere uitgaven waren vanwege onder meer vertragingen in de uitvoering van activiteiten op het gebied van integraal waterbeheer en drinkwater en sanitatie in landen als Bangladesh, Indonesië, Kenia, Mali, Soedan, Rwanda, Egypte en Jemen stonden daar tegenover hogere uitgaven op het gebied van drinkwater, sanitatie en hygiëne onder meer als onderdeel van het 'COVID-19 steunpakket zomer 2020 (AIV-advies)'.

Artikel 2.3

De uitgaven op artikelonderdeel 2.3 klimaat zijn ten opzichte van de ontwerpbegroting afgangen. Deze realisatie is zoals reeds toegelicht in de eerste suppletaire begroting per saldo enerzijds het gevolg van een verlaging van het budget voor de dekking van het 'COVID-19 steunpakket voorjaar 2020' [Kamerstuk 33 625 XVII nr. 293](#), maar ook door de vertraagde opstartfase van het Klimaatfonds en anderzijds zoals toegelicht in de tweede suppletaire begroting het gevolg van intensivering van centrale klimaat uitgaven waaronder het ISLA programma met IDH (*the Sustainable Trade Initiative*) en door een eerste betaling voor het LDCF (*Least Developed Countries Fund*) eind 2020 dat op 01 januari 2021 is gestart.

Landenprogramma's

Zoals aangegeven in de leeswijzer vindt een toelichting op de landenprogramma's plaats onder de desbetreffende beleidsartikelen.

Voedselzekerheid

In Ethiopië, waar Nederland een belangrijke partner is in het *Productive Safety Net Programma* van de Wereldbank, werd extra steun verleend binnen dit programma als onderdeel van het 'COVID-19 steunpakket zomer 2020 (AIV-advies)' [Kamerstuk 33 625, nr. 320](#).

Dit was ook het geval in Mozambique waar bijdragen werden gedaan aan twee COVID-19 interventies binnen het voedselzekerheidsprogramma.

Voor wat betreft de voedselzekerheidactiviteiten in het Regionaal Grote Meren programma is sprake van lagere uitgaven doordat vertragingen zijn opgetreden in de uitvoering van programma's als gevolg van COVID-19.

Water

In Benin werden extra uitgaven gedaan op het gebied van drinkwater en sanitatie voor het Omidelta-programma.

Artikel 3: Sociale vooruitgang

A. Algemene doelstelling

Menselijke ontwikkeling en het bevorderen van sociale gelijkheid en inclusieve ontwikkeling, door:

- het bijdragen aan seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) voor iedereen en een halt toeroepen aan de verspreiding van hiv/aids;
- het bevorderen van vrouwenrechten en gendergelijkheid;
- versterking van het maatschappelijk middenveld en bevordering en bescherming van de politieke ruimte voor maatschappelijke organisaties;
- versterken van de meest gemarginaliseerde en gediscrimineerde groepen, zodat zij hun stem kunnen laten horen;
- versterken van het onderwijs en daarmee bijdragen aan het vergroten van kansen en perspectieven voor jongeren;
- een toename van het aantal goed opgeleide professionals, versterking van hoger- en beroepsonderwijsinstellingen en het bevorderen van beleidsrelevant onderzoek.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor:

Financieren

- Het financieren van programma's van multilaterale organisaties, nietgouvernementele organisaties, bedrijven, overheden en kennisinstituties, die het meest perspectief bieden op het verwijzenlijken van de beoogde resultaten op het gebied van SRGR, HIV/aids, vrouwenrechten en gendergelijkheid en het versterken van de meest gemarginaliseerde en gediscrimineerde groepen.
- Het financieren van programma's gericht op het versterken van het maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden, via onder meer strategische partnerschappen.
- Het financieren van initiatieven op het terrein van onderwijs, onder andere via ondersteuning van het *Global Partnership for Education* en programma's gericht op het vergroten van perspectieven en kansen voor jongeren, zoals Generation Unlimited en de programma's die de nexus tussen onderwijs en werkgelegenheid bevorderen.
- De versterking van hoger- en beroepsonderwijsinstellingen via het OKP (*Orange Knowledge Programma*), NICHE (*Netherlands Initiative for Capacity development in Higher Education*) en de opleiding van professionals via het NFP (*Netherlands Fellowship Program*); en de Kennisplatforms voor Development Policies en voor SRGR (*Share-Net International*).

Stimuleren

- Het bijdragen aan structurele armoedebestrijding en bevorderen van inclusieve groei en ontwikkeling door mensen te steunen invloed uit te oefenen op beleid en hun mogelijkheden en kansen te vergroten om bij te dragen aan inclusieve ontwikkeling, specifiek voor achtergestelde of gediscrimineerde groepen waar onder vrouwen, meisjes en LGBTI.
- De Nederlandse inzet voor seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) en hiv-preventie, onder meer in multilaterale fora. Nederland speelt een actieve rol in de follow-up van *ICPD beyond 2014*.

- en uitvoering van SRGR en gendergelijkheid als onderdeel van de 2030 agenda, in de bilaterale dialoog in de partnerlanden, in de samenwerking met NGO's en in samenwerking met private partijen en het bedrijfsleven.
- Werken aan goede internationale kaders voor vrouwenrechten en gendergelijkheid in multilaterale fora (VN, OESO/DAC, EU) en het ondersteunen van lokale organisaties ter versterking van politieke participatie, economische zelfstandigheid, een actieve rol van vrouwen in vredesprocessen en de uitbanning van geweld tegen vrouwen. Lokale ervaringen worden ingebracht in multilaterale fora, en vice versa.
 - De samenwerking met het maatschappelijk middenveld op de internationale beleidsagenda en het bevorderen van de politieke ruimte in internationale fora, waaronder het Global Partnership for Effective Development Cooperation (GPEDC).
 - De Nederlandse inzet voor onderwijs om jongeren in ontwikkelingslanden meer perspectief te bieden, uitdragen in internationale fora en via internationale fondsen zoals het Global Partnership for Education (GPE), Education Cannot Wait (ECW) fonds en het Malala fonds.

C. Beleidsconclusies

Vrouwenrechten en gendergelijkheid

Nederland heeft zich ook in 2020 internationaal hard gemaakt voor meer financiering voor Zuidelijke vrouwenrechtenorganisaties en dit heeft geresulteerd in oprichting van een Beijing+25 actie coalitie voor investeringen in feministische bewegingen en leiderschap (2020-2025), waarbij Nederland met Canada en een consortium van internationale organisaties een leidende rol vervult.

In 2020 is het verder institutioneel verankeren van gender gefaciliteerd door te voorzien in gender trainingen en expertise, uitwisseling van kennis en ervaring en een app en workshop voor *gender focal points*. Daarnaast verschijnt er in 2021 een in 2020 gestarte IOB-review naar *gender mainstreaming*.

In het laatste jaar van hun looptijd hebben genderspecifieke programma's onder [Leading from the South](#) (LFS1), [Funding Opportunities for Women](#) (FLOW), [Nationale Actieplan 1325](#) (NAP) en [Dialogue and Dissent](#) de capaciteiten en zeggenschap van individuele vrouwen en meisjes en (vrouwenrechten)organisaties versterkt. Programma's hebben bijgedragen aan groter bewustzijn en versterking van vrouwenrechten en gendergelijkheid op niveau van huishoudens, gemeenschappen en landen. Tegelijkertijd ondervonden programma's de gevolgen van *shrinking civic space*, vaak toenemende invloed van conservatieve leiders of bewegingen en de gevolgen van de COVID-19 crisis. Dat betekent dat het in sommige landen en programma's ook ging om het behoud van *civic space* en bestaande rechten in plaats van boeken van (nationale) vooruitgang.

Met de selectie van genderspecifieke programma's onder het [SDG5 fonds](#) en [Power of Voices](#) (zie [kamerbrief van 15 oktober](#) voor overzicht programma's) heeft Nederland wereldwijd een groot fonds voor vrouwenrechten en gendergelijkheid tot stand gebracht. Nieuwe programma's richten zich specifiek op versterking van Zuidelijke (vrouwenrechten)organisaties en –netwerken en worden grotendeels uitgevoerd door vrouwenrechtenorganisaties zelf.

Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten

De COVID-19 pandemie had grote impact op de Nederlandse inzet voor seksuele en reproductieve gezondheid en rechten. In directe respons op de pandemie verleende Nederland steun aan de levering en verspreiding van COVID-19 testen in ontwikkelingslanden via het publiek-private-partnerschap FIND en aan eerlijke wereldwijde toegang tot vaccins via het multilaterale initiatief COVAX, waar Nederland zich samen met de EU bij aansloot ([Kamerbrief Kabinet/reactie op AIV-advies](#)).

COVID-19 heeft vooral ook grote indirecte effecten in Afrika. Daarom werd meer aandacht gegeven aan het belang van weerbaarheid en versterking van gezondheidssystemen. Als onderdeel van de COVID-19 respons investeerde Nederland extra in de *Global Financing Facility* (GFF).

Ook werd internationale en bilaterale partners de ruimte geboden om COVID-19 relevante activiteiten in hun programma's op te nemen. Evenwel zijn er vertragingen in het behalen van SRGR resultaten. Opschorting van gezondheidsdiensten en overbelasting van gezondheidswerkers leidde tot toename van moeder- en kindersterfte, ongeplande zwangerschappen en meer slachtoffers door infectieziekten. Innovatieve methodes werden ontwikkeld zoals samenwerking met apothekers om anticonceptiemiddelen thuis te bezorgen, om ondanks mobiliteits- en samenscholingsbeperkingen toch resultaten te behalen.

In 2020 is verdere focus aangebracht in de SRGR portfolio, waarbij vooral is ingezet op waar Nederland meerwaarde heeft zoals bij de nadruk op kwetsbare bevolkingsgroepen. Financiering van thema-specifieke internationale ngo's is herzien en verdere delegatie van SRGR fondsen kreeg vorm in 4 nieuwe SRGR landenprogramma's.

In opvolging van een amendement over het tegengaan van kinderprostitutie ([Kamerstuk 35300-XVII nr. 31](#)) werd in additionele financiering voorzien uit het flex-fonds onder de beleidsregels 'SRHR Partnerschappen 2016-2020'.

Versterking maatschappelijk middenveld

2020 was het laatste jaar van uitvoering voor de 25 allianties onder Samenspraak en Tegenspraak waarmee een belangrijke stap is gezet in het aanjagen van de dialoog met overheden, bedrijfsleven en burgers over goed bestuur, duurzaam ondernemerschap en verantwoord burgerschap.

Lokale vakbonden en werkgeversorganisaties werden door respectievelijk Mondiaal FNV, CNV Internationaal en het [DECP](#) versterkt, met speciale aandacht voor versterking van de sociale dialoog.

Via ambassades en het departement, maar ook door steun aan bijvoorbeeld CIVICUS werd internationaal aandacht gevraagd voor de politieke ruimte voor maatschappelijke organisaties om deze rol te kunnen vervullen.

In 2020 zijn in een intensief en veel capaciteit vragend proces 44 nieuwe partnerschappen geselecteerd voor de uitvoering van het beleidskader 2021-2025 waarbij een nauwe synergie werd beoogd tussen de Nederlandse beleidsagenda, en de inbreng van maatschappelijke partners. Het *Accountability fund* is vervangen door het *Civic Space Fund* voor directe ondersteuning aan lokale *civil society partners* via de posten.

Onderwijs

Om verdere versnippering tegen te gaan is in 2020 meer focus in het **Orange Knowledge Programme** (OKP)¹ aangebracht door het aantal landen dat toegang heeft tot het OKP te verlagen.

De Nexus skills and jobs programma's zijn in 8 landen in de focus regio's voornamelijk gericht op vaardigheden, banen en ondernemerschap in de agrarische waardeketen en de digitale economie.

Generation Unlimited is in Kenia gericht op mentorschap, maatschappelijke betrokkenheid, vaardigheidsontwikkeling en dienstverlening en in Bangladesh en Niger wordt de nadruk gelegd op digitale en technologische vaardigheden.

In 2020 is de **International Finance Facility for Education** (IFFEd) niet van de grond gekomen. Een finale beslissing over Nederlandse deelname blijft afhangen van voldoende interesse van andere donoren en het vinden van een alternatief voor de Wereldbank als trustee.

Nadat **Education Cannot Wait** (ECW) zijn activiteiten al had uitgebreid naar 75 organisaties (*grantees*) gaf Nederland in 2020 een extra bijdrage van EUR 6 miljoen ter ondersteuning van de tweede fase van de COVID-19-respons van ECW. Ook verleende het **Global Partnership for Education** (GPE) in 2020, 66 landen extra steun voor onder meer afstandsonderwijs als gevolg van de COVID19 pandemie.

Jongeren

In 2020 is begonnen met de uitvoering van de **Youth at Heart strategie**. Vanwege COVID-19 werd besloten de voorgenomen *Youth at Heart* conferentie volledig online te organiseren. Met 75 deelnemende organisaties en 1.000+ participanten was het forum een succes. Middels een aantal 'Youth at Heart-Principes' riepen jongeren de internationale gemeenschap op oog te hebben voor de rol die jongeren spelen in het aanpakken van de pandemie, om hun inspanningen te vergroten in het bijdragen aan kwaliteit onderwijs en aan baankansen van jongeren en om hun inspraak in besluitvorming te vergroten.

¹ Tevens in de staatscourant verschenen op overheid.nl: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0040712/2020-12-01>

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 10 Budgettaire gevolgen van beleidsartikel 3 Sociale vooruitgang (bedragen x € 1.000)

	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Vastgestelde begroting 2020	Verschil 2020
Verplichtingen	784 186	416 172	464 862	675 971	1 781 617	1 366 461	415 156
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	755 624	714 000	814 757	780 599	747 424	764 679	- 17 255
3.1 Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en hiv/aids							
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
SRGR en hiv/aids					134 489	117 778	16 711
Global Fund to Fight Aids, Malaria and Tuberculosis			2 039	10 628	279	75	204
Landenprogramma's SRGR & hiv/aids	11 859	12 703	21 993				
Centrale programma's SRGR & hiv/aids	168 505	142 486	122 711	133 793			
<i>Opdrachten</i>							
SRGR en hiv/aids					10 497	14 478	- 3 981
Landenprogramma's SRGR & hiv/aids	80 978	7 899	5 234	1 399			
Centrale programma's SRGR & hiv/aids	21 906	22 413	14 534				
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor ondernemend Nederland					92	110	- 18
Centrale programma's SRGR & hiv/aids				68			
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
WHO-PAHO	7 055	6 103	6 217	6 136	6 237	6 713	- 476
SRGR en hiv/aids					109 573	115 692	- 6 119
UNFPA	69 000	60 000	58 000	55 074	45 510	60 000	- 14 490
UNAIDS	20 000	18 000	20 000	10 000	30 000	20 000	10 000
Partnershipprogramma WHO	11 503	12 144	12 329	15 849	11 360	12 013	- 653
Global Fund to Fight Aids, Malaria and Tuberculosis	54 450	56 693	53 734	53 734	42 000	51 925	- 9 925
UNICEF	12 000	12 000	5 000	12 000	7 000	7 000	0
Vrouwenrechten en keuzevrijheid.			18 500	9 659	26 114	16 000	10 114
Landenprogramma's SRGR & hiv/aids	64 416	83 379	79 655				
Centrale programma's SRGR & hiv/aids	18 825	22 767	14 167				
SRGR; strategische alliantie internationale NGO's	519		0				
3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	57 944	43 876	53 344	49 790	49 239	52 439	- 3 200
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Vrouwenrechten					35 081	33 766	1 315

Landenprogramma's vrouwenrechten en gendergelijkheid	1 129	1 336	2 155			
Vrouwenrechten en gendergelijkheid	45 137	27 762	31 998	33 334		
<i>Opdrachten</i>						
Vrouwenrechten				15	500	- 485
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>						
Rijksdienst voor ondernemend Nederland				0	200	- 200
Vrouwenrechten en gendergelijkheid			99			
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>						
Vrouwenrechten				8 096	11 973	- 3 877
UNWOMEN	9 000	6 957	8 000	6 045	6 047	6 000
Landenprogramma's vrouwenrechten en gendergelijkheid	3 806	4 696	9 306	6 181		
Vrouwenrechten en gendergelijkheid	3 332	2 704	1 976			
3.3 Maatschappelijk middenveld	230 337	206 900	228 809	216 306	195 272	180 531
<i>Subsidies (regelingen)</i>						
Twinningsfaciliteit Suriname	1 638	348	1 288	3 205	1 150	1 700
Versterking maatschappelijk middenveld	225 021		203 644		178 472	155 833
Vakbondsmedefinancierings programma	3 678	415	0			
Strategische partnerschappen	196 951		0	203 626		
<i>Opdrachten</i>						
Versterking maatschappelijk middenveld			15 362	0	10 459	11 000
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>						
Versterking maatschappelijk middenveld			8 376		5 191	11 998
Strategische partnerschappen	9 186	0	9 475			- 6 807
SNV programma en overige			139			
3.4 Onderwijs	43 333	30 893	87 578	75 814	79 762	109 925
<i>Subsidies (regelingen)</i>						
Onderzoeksprogramma's	3 243	4 390	592	1 524	1 425	1 500
Onderwijsprogramma's	1 041		0			0
Internationale hoger onderwijsprogramma's	36 618	26 503	16 780	2 550		0
<i>Garanties</i>						
Onderwijs				0	40 375	- 40 375
<i>Opdrachten</i>						
<i>Onderwijs</i>				658	0	658
Onderzoeksprogramma's		13	176	29	1 500	- 1 471
Hoger Onderwijs				34 283	38 300	- 4 017
Internationale hoger onderwijsprogramma's	20 193		61 905			

<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>				
Onderwijs		2 911	18 250	– 15 339
Global partnership for education		40 456	10 000	30 456
Onderwijs met perspectief	50 000	9 659		
Landenprogramma's hoger onderwijs	1 129	0	0	
Landenprogramma's onderwijs algemeen	1 301	0	0	

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen

Op artikel 3 Sociale ontwikkeling is het verplichtingenbudget verhoogd. Deze verhoging is hoofdzakelijk het gevolg van de subsidietenders voor de nieuwe subsidiekaders voor Versterking Maatschappelijk Middenveld (*Power of Voices*), *Power of Women*, *Women, Peace and Security* en het SRGR-Partnerschap fonds van waaruit in 2020 nieuwe subsidies zijn verstrekt. Voor een gedeelte zal de verhoging van het verplichtingenbudget in 2020 worden gecompenseerd door een verlaging van het verplichtingenbudget in 2021 en 2022.

Uitgaven

Artikel 3.1

De uitgaven op artikelonderdeel 3.1 (Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en hiv/aids) zijn ten opzichte van de ontwerpbegroting per saldo hoger uitgevallen. Dit is het per saldo resultaat van een aantal toevoegingen uit de COVID-19 steunpakketten en een aantal uitgestelde betalingen onder andere ter dekking voor de eerste snelle respons op COVID-19 (Kamerbrief [Nederlands inzet bestrijding coronacrisis ontwikkelingslanden](#) van 14 april 2020).

Artikel 3.2

De uitgaven op artikelonderdeel 3.2 (Vrouwenrechten en gendergelijkheid) zijn ten opzichte van de ontwerpbegroting per saldo EUR 3,2 miljoen lager uitgevallen. Dit vanwege de benodigde dekking voor de eerste snelle respons op COVID-19 (Kamerbrief [Nederlands inzet bestrijding coronacrisis ontwikkelingslanden](#) van 14 april 2020). Deze verlaging wordt opgevangen door geplande eerste betalingen voor de nieuwe subsidiekaders deels uit te stellen naar 2021.

Artikel 3.3

De uitgaven op artikelonderdeel 3.3 (Maatschappelijk middenveld) zijn ten opzichte van de ontwerpbegroting per saldo EUR 14,7 miljoen hoger uitgevallen. Middels de [eerste suppletaire begroting](#) is het budget verlaagd vanwege de benodigde dekking voor de eerste snelle respons op COVID-19 (Kamerbrief [Nederlands inzet bestrijding coronacrisis ontwikkelingslanden](#) van 14 april 2020). Deze verlaging is opgevangen door geplande eerste betalingen voor de nieuwe subsidiekaders deels uit te stellen naar 2021.

Ten opzichten van de [tweede suppletaire begroting](#) is de realisatie uiteindelijk EUR 30 miljoen hoger uitgevallen. Dit is het resultaat van het in 2020 niet doorgaan van het International Finance Facility for Education (IFFEd). EUR 30 miljoen van het orgineel voor IFFEd bestemde budget is ingezet om eerste betalingen voor de nieuwe subsidiekaders deels naar voren te halen en in 2020 te betalen.

Artikel 3.4

De realisatie op artikelonderdeel 3.4 (Onderwijs) is ten opzichte van de ontwerpbegroting uiteindelijk EUR 30 miljoen lager uitgevallen. Dit is het resultaat van het in 2020 niet doorgaan van IFFEd. EUR 30 miljoen van het origineel voor IFFEd bestemde budget is ingezet om eerste betalingen voor de nieuwe subsidiekaders Versterking Maatschappelijk Middenveld deels naar voren te halen en in 2020 te betalen.

Landenprogramma's

Zoals aangegeven in de leeswijzer vindt een toelichting op de landenprogramma's plaats onder de betreffende beleidsartikelen.

Mali

In Mali is binnen het thema SRGR minder besteed dan eerder begroot. De lagere realisatie houdt verband met een aantal betalingen die zijn uitgesteld naar 2021. Dit betreft enerzijds een betaling aan de Wereldbank die is uitgesteld als gevolg van vertraging en anderzijds een betaling aan UNFPA die is uitgesteld naar 2021 als gevolg van lager dan verwachte uitgaven.

Artikel 4: Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling

A. Algemene doelstelling

Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling door het voorkomen en terugdringen van gewelddadig conflict en het bevorderen van rechtstaatontwikkeling, vredesopbouw en legitieme staatsstructuren. Tevens het bevorderen van migratiesamenwerking, het verbeteren van de perspectieven van vluchtelingen en gastgemeenschappen (met focus op onderwijs en werk) en het verlenen van noodhulp ter leniging van humanitaire nood wereldwijd.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor:

Financieren

- Programma's en partners op het terrein van veiligheid & rechtsorde, gericht op het aanpakken van de grondoorzaken van conflict, waaronder *early warning*, *early action* en conflictpreventie, veiligheid van mensen, rechtsstaatontwikkeling, vredesprocessen, politieke staatsopbouw en sociaal- economische wederopbouw met nadruk op de focus regio's (Sahel, MENA en Hoorn van Afrika). Voor een deel worden deze gefinancierd uit het geïntegreerde Budget Internationale Veiligheid (Defensiebegroting) en het Stabiliteitsfonds (BZ-begroting), waarmee het geïntegreerde karakter van de inzet van diplomatieke, civiele en/of militaire activiteiten wordt geborgd.
- Humanitaire hulpverlening door gespecialiseerde VN-organisaties, het Internationale en Nederlandse Rode Kruis, en Nederlandse NGO's (*Dutch Relief Alliance*).
- Programma's gericht op innovatie van de humanitaire hulpverlening.
- Programma's gericht op duurzame opvang en bescherming van vluchtelingen in de regio.
- Het ondersteunen van brede partnerschappen op migratieterrein met prioritaire herkomst-, transit- en opvanglanden, door financiering van activiteiten die belangrijk zijn voor betrokken ontwikkelingslanden en die bijdragen aan beter migratiesamenwerking, betere bescherming en perspectieven voor vluchtelingen en gastgemeenschappen, tegengaan van uitbuiting en mishandeling van migranten en bestrijding mensensmokkel/handel, en het bevorderen van vrijwillige terugkeer en herintegratie.

Stimuleren

- Programma's gericht op veiligheid & rechtsorde en 'legitieme stabiliteit' in partnerlanden in landen waarin zich actuele crises voordoen, met name in landen in de Sahel, MENA en Hoorn van Afrika regio's en Grote Meren van Afrika. Onder deze programma's valt ook grote inzet op fysieke veiligheid van burgers via humanitair ontmijnen en cluster munition programma's.
- De nadruk ligt daarbij steeds meer op het bereiken van resultaten onder *Sustainable Development Goal 16*, wat zich specifiek richt op vrede, justitie en sterke (inclusieve) instellingen, als leidraad voor de Nederlandse inzet.
- Innovatie ligt vooral op een nog grotere synergie bereiken tussen de verschillende thema's en programma's binnen deze landen op het terrein van veiligheid en rechtsorde. Bijvoorbeeld door een samenwerking te

stimuleren tussen verschillende Nederlandse partners die actief zijn op lokaal bestuur en politieke partijenversterking, waarbij ook speciale aandacht wordt gegeven aan jongeren.

- Innovatie en hervorming bij noodhulporganisaties om efficiënter en effectiever te werken en om de onderlinge coördinatie te versterken.
- Vergroten van paraatheid voor tijdige en effectieve rampenrespons.
- Betrekken van kwetsbare groepen in humanitaire situaties bij beleid en uitvoering en het tegengaan van seksueel geweld.
- De positieve bijdrage van migratie aan ontwikkeling bevorderen en de negatieve effecten tegengaan.
- Realisatie van brede partnerschappen op migratieterrein met prioritaire herkomst-, transit- en opvanglanden, waar zowel betrokken landen, NL/EU als vluchtelingen/migranten baat bij hebben.
- Versterking opvang en bescherming van vluchtelingen in de regio, door inzet op betere bescherming en een sterkere rechtspositie voor vluchtelingen (inclusief toegang tot werk), meer en betere voorzieningen (onderwijs, gezondheidszorg, water etc.) en het stimuleren van economische ontwikkeling en banengroei, zodat vluchtelingen en gastgemeenschappen betere perspectieven en dienstverlening krijgen. Toegang tot werk en onderwijs vormen hierbij speerpunten. Speciale aandacht gaat uit naar vrouwen en jongeren.

Regisseren

- Handhaving en bevordering van internationaal humanitair recht en humanitaire principes en vergroten van effectiviteit van humanitaire hulpverlening door onder andere innovatie. Nederland blijft tevens aandringen op het nakomen en stimuleren van afspraken gemaakt in de *Grand Bargain* en tijdens de World Humanitarian Summit in 2016.
- Samenwerking met actoren zoals de VN, het Rode Kruis en NGO's voor een effectievere noodhulpverlening, en met de Europese Commissie *Office for Humanitarian Aid Department* (ECHO) en EU-lidstaten.
- Beter samenwerking op veiligheid & rechtsorde tussen UNDP (team rechtsstaatsontwikkeling) en VN-DPKO via multi-donor dialoog over het *Global Focal Point for Justice, Police and Corrections*.
- Meer interne cohesie tussen EU-lidstaten en -instellingen, met name de Europese Commissie en EDEO, op crisisbeheersing en conflictpreventie, onder meer via het '*Comprehensie Approach Action Plan*', het '*EU wide Security Sector Reform framework*' en de '*Joint Communication on Capacity Building in support of security and development*' waarbij Nederland eigen '*best practices*' inbrengt.
- Bevordering van herstel na crises en stimulering van een belangrijke rol voor het maatschappelijk middenveld bij lokale conflictpreventie, het bevorderen van participatie van burgers en sociaaleconomische wederopbouw.
- Nederland leidt en coördineert namens de EU en de EU-lidstaten de uitrol van het EU-programma om vluchtelingenopvang in de Hoorn van Afrika te versterken. Dit heeft als doel een betere bescherming van vluchtelingen (speciale aandacht voor vrouwen en meisjes), betere perspectieven voor gastgemeenschappen en vluchtelingen inclusief meer mogelijkheden om buiten de vluchtelingenkampen te wonen, werken en onderwijs te volgen.

C. Beleidsconclusies

Humanitaire Hulp

Uitvoering van de nota «[Mensen Eerst](#)» ([Kamerstuk 34 952 XVII nr. 62](#)) stond in 2020 centraal. Flexibele financiering aan VN-organisaties, het Rode Kruis en de *Dutch Relief Alliance* (DRA) maakte hulp mogelijk, daar waar de nood het grootst was. COVID-19 had in 2020 een grote impact op de wereldwijde humanitaire situatie: vergeleken met 2019 hadden anderhalf keer meer mensen noodhulp nodig. Nederland stelde een recordbedrag beschikbaar aan internationale humanitaire hulp aan het VN COVID-19 noodhulpplan. Om vicieuze cirkels van conflict te doorbreken en nieuwe rampen voor te zijn, is het noodzakelijk te blijven werken aan grondoorzaken en aan oplossingen voor de lange termijn.

Effectievere hulpverlening en meer efficiëntie in het humanitaire systeem is verder vorm gegeven via de «[Grand Bargain](#)», met Minister Kaag als Eminent Person, ook gedurende de COVID-19 respons. Er is meer aandacht om lokale organisaties beter en directer te ondersteunen, betere internationale afstemming, en voor het eerlijker delen van risico's. De door Nederland bepleitte grotere rol voor lokale organisaties is gerealiseerd: de *Country Based Pooled Funds* (CBPFs) van de VN hebben zichtbaar meer financiering aan lokale organisaties gegeven. Samen met andere landen is via diplomatie gepleit voor bescherming van burgers, voor eerbiediging van het internationale humanitaire recht, en voor humanitaire toegang in onder meer de Syrië-crisis, Jemen, en de Hoorn van Afrika. Humanitaire diplomatie is een specifiek aandachtspunt in de evaluatie van DSH-HH (humanitaire hulp) over beleid 2016-2020 die in 2021 wordt afgerond. In 2020 bleef Nederland zich met diverse bondgenoten politiek en diplomatiek inspannen voor integratie van geestelijke gezondheid en psychosociale steun (MHPSS) in crisisrespons en in de COVID-19 respons. Wereldwijd werden mensen en gemeenschappen geconfronteerd met mentale gevolgen van de coronapandemie en de maatregelen daartegen. Hierdoor ontstond meer steun voor integratie van MHPSS in de respons, zoals in het [humanitaire COVID-19 actieplan van de VN](#). Dat vergroot de mogelijkheden voor humanitair coördinatoren om MHPSS daadwerkelijk in te programmeren. Uitdaging blijft kennis en capaciteit bij humanitaire organisaties. Er was in 2020 dan ook veel vraag van samenwerkende hulporganisaties naar [door Nederland voor korte periodes beschikbaar gestelde experts](#). Een Nederlands initiatief om specialisten op het gebied van MHPSS en vredesopbouw samen te brengen resulteerde in belangrijke aanbevelingen aan de VN en tot de opname van het belang van MHPSS voor vredesopbouw in vredesopbouw in [het VNSG 2020 rapport over Peace Building and Sustaining Peace](#) (juli 2020). Nederland is en blijft actief in het agenderen van meer gerechtigheid voor hulpontvangers die SEAH hebben ervaren en daarover melding willen maken. Pilotprojecten zijn opgestart om *accountability* mechanismes te vernieuwen en te versterken.

Opvang in de Regio

Ten gevolge van de [COVID-19 crisis](#) hebben de programma's die Nederland financiert in opvanglanden ter verbetering van de perspectieven van vluchtelingen, intern ontheemden en kwetsbare gastgemeenschappen complicaties ondervonden en vertragingen opgelopen. Door goede en flexibele samenwerking met onze partners (zowel uit het Prospects Partnerschap als het Subsidiekader Migratie & Ontwikkeling) is de programmering in de Hoorn van Afrika en de Syrië-regio waar nodig en mogelijk snel aangepast en zijn tegenslagen in de uitvoering tot een minimum beperkt.

Migratiesamenwerking

Reisbeperkingen, ingesteld om verspreiding van het COVID-19 virus tegen te gaan, leidden wereldwijd tot [gestrande migranten](#). Reguliere programma's zijn aangepast, waarbij hulpverlening aan groepen kwetsbare migranten extra aandacht kreeg. Ondanks de moeilijke omstandigheden bleef de *International Organization for Migration (IOM)* assistentie verlenen met financiële steun van Nederland. IOM heeft bijvoorbeeld humanitaire corridors ingesteld, zodat migranten vrijwillig terug konden keren naar land van herkomst.

Binnen het bestaande budget is meer aandacht gekomen voor projecten om mensenhandel tegen te gaan en de samenwerking met de nationale politie, het Openbaar Ministerie en de Koninklijke Marechaussee is versterkt. Vijf miljoen euro van het beschikbare budget voor migratiesamenwerking is vrijgemaakt voor [internationale hulp voor de aanpak van COVID-19](#).

De COVID-19 crisis leidde er ook toe dat Nederland, als voorzitter van het Khartoum Proces, het werkplan van dit internationale migratielidogmechanisme heeft moeten aanpassen. Geplande thematische bijeenkomsten over migratiesamenwerking zijn uitgesteld. Wel zijn virtuele bijeenkomsten georganiseerd over de impact van COVID-19 voor migratie in de Hoorn van Afrika.

Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling

De Covid-19 crisis onderstreepte het [belang](#) om naast de inzet op humanitaire hulp en sociaaleconomische steun in de langere termijn respons ook in te zetten op legitieme stabiliteit, zoals menselijke veiligheid, toegang tot recht, vredesopbouw en inclusief bestuur. De uitbraak van COVID-19 resulterde als gevolg van een herallocatie in een daling van het Veiligheid & Rechtsorde budget in 2020 van 26 miljoen EUR. Hierdoor was er in 2020 weinig tot geen ruimte om nieuwe programma's op te starten, maar zijn bestaande programma's wel zoveel mogelijk gecontinueerd.

In 2020 heeft Nederland zich bij de vredesonderhandelingen in [Libië](#) en Afghanistan ingezet voor het bereiken van een rechtvaardige en inclusieve vrede, als onderdeel van SDG16 (Vrede veiligheid en sterke publieke diensten). Zo pleitte Nederland er met de VN en andere landen voor dat ook verzoening en de rechten van slachtoffers werden meegenomen.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 11 Budgettaire gevolgen van beleidsartikel 4 Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling (bedragen x € 1.000)

	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Vastgestelde begroting 2020	Verschil 2020
Verplichtingen	818 501	498 303	881 275	1 466 524	487 737	332 742	154 995
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	800 806	703 251	844 622	771 565	837 332	767 260	70 072
4.1 Humanitaire hulp							
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Noodhulpprogramma's	5 490	3 497	79 489	97 246	112 262	87 000	25 262
Noodhulpprogramma's non-ODA		64	0	0			
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Noodhulpprogramma's				386 951	470 807	370 017	100 790
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Noodhulpprogramma's	150 726	143 334	206 285	195 556	261 650	200 000	61 650
Noodhulpprogramma's non-ODA		1 011	0	761	1 895	1 017	878
UNHCR	42 000	46 000	40 000	38 000	33 000	33 000	0
UNRWA	13 000	19 000	19 000	19 000	19 000	13 000	6 000
Wereldvoedselprogramma	36 000	49 000	32 000	36 000	43 000	36 000	7 000
<i>Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken</i>							
Noodhulpprogramma's non-ODA			617	0			
4.2 Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking							
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Opvang in de regio	18 631	15 966	12 546	16 476	5 000	11 476	
Migratie en ontwikkeling	6 264	3 149	2 246	2 670			
<i>Opdrachten</i>							
Migratie en ontwikkeling			429	203			
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Opvang in de regio	177 684	42 083	180 241	125 454	111 592	123 000	- 11 408
Migratie en ontwikkeling	9 000	23 286	30 892	29 617	29 492	34 000	- 4 508
4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling							
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Legitieme stabiliteit					7 013	26 950	- 19 937
Inclusieve vredes- en politieke processen					24 835	7 362	17 473
Vredesdividend: werkgelegenheid en basisvoorzieningen	29 396	23 105	22 525	10 867	51 000	51 000	- 40 133

Functionerende rechtsorde	2 132	13 698	14 418	11 215	14 476	- 3 261
Legitieme en capabele overheid	11 450	12 755	10 430			
Landenprogramma's inclusieve en politieke processen; vredesdialoog en conflictpreventie	1 114	1 429	0			
Landenprogramma's functionerende rechtsorde		6 133	4 159			
Inclusieve politieke processen: vredesdialoog en conflictpreventie	19 082	17 048	18 390			
<i>Opdrachten</i>						
Landenprogramma's functionerende rechtsorde		1 726	1 404			
Inclusieve politieke processen: vredesdialoog en conflictpreventie		1 182	4 995			
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>						
Legitieme stabiliteit				5 561	305	5 256
Functionerende rechtsorde	8 120	8 084	10 744	9 104	108 329	110 150
Inclusieve vredes- en politieke processen				41 145	25 000	16 145
Landenprogramma's legitieme en capabele overheid	1 307	9	0	0		
Landenprogramma's functionerende rechtsorde	76 624	93 919	79 541	83 318		
Midden Amerika programma	25		0			
Kunduz Trainingsmissie	329		0			
Landenprogramma's inclusieve en politieke processen; vredesdialoog en conflictpreventie	4 002	5 180	3 162	0		
Inclusieve politieke processen: vredesdialoog en conflictpreventie	27 587	14 515	22 764	36 086		
Vredesdividend: werkgelegenheid en basisvoorzieningen	44 610	22 200	28 000	0		
Legitieme en capabele overheid	13 303	4 500	4 261	7 071		
<i>Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken</i>						
Landenprogramma's functionerende rechtsorde			1 828	1 641		
4.4 Noodhulpfonds	184 735	142 615	10 081	583		
<i>Subsidies (regelingen)</i>						
Noodhulpfonds	80 148	82 307	8 498	583		
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>						
Noodhulpfonds	104 586	60 308	594	0		
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>						
Noodhulpfonds		989	0			

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen

Ten opzichte van de vastgestelde begroting is het verplichtingenbudget toegenomen. In de [eerste suppletoire begroting](#) is een stijging van EUR 43 miljoen toegelicht voortvloeiend uit een aantal landenprogramma's

(Burkina Faso, Niger en Palestijnse gebieden) en een vanuit 2019 doorgeschoven verplichting voor de Grote Meren. Ook is het verplichtingenbudget toen opgehoogd ten behoeve van het opstarten van noodhulpprogramma's voor een eerste snelle respons op de COVID-19 pandemie (Kamerbrief [Nederlands inzet bestrijding coronacrisis ontwikkelingslanden](#) van 14 april 2020). Bij [tweede suppletaire begroting](#) is een toename van het verplichtingenbudget met EUR 53 miljoen toegelicht vanwege het *Prospects* project van de Wereldbank (periode 2020-2023) en UNHCR (Libanon).

In de [decemberbrief](#) tenslotte is een laatste verhoging met EUR 60 miljoen gemeld en toegelicht. Deze verhoging is voor hogere bijdragen aan WFP vanwege toegenomen voedselonzekerheid door de COVID-19 pandemie, aan UNRWA conform voorgaande jaren in verband met de continuïteit van de dienstverlening, voor het aangaan van verplichtingen met betrekking tot het *Opportunity Fund* binnen het *Prospects* partnerschap en de *Multi-Purpose Cash Assistance Libanon* in het kader van opvang in de regio.

Uitgaven

Artikel 4.1

Ten opzichte van de vastgestelde begroting is het budget voor humanitaire hulp met ruim EUR 100 miljoen toegenomen. Bij [eerste suppletaire begroting](#) is een toename van EUR 43 miljoen toegelicht, samenhangend met de snelle eerste respons op de COVID-19 pandemie (Kamerbrief [Nederlands inzet bestrijding coronacrisis ontwikkelingslanden](#) van 14 april 2020). Er kwamen extra middelen beschikbaar voor het *Strategic Preparedness and Response Plan*, voor acute crisisrespons via de VN (*CERF*), de inzet op lokale capaciteit en het Rode Kruis en het flexibele noodhulpkanaal van het Nederlandse maatschappelijk middenveld.

Bij [tweede suppletaire begroting](#) is het budget voor humanitaire hulp verhoogd met EUR 52 miljoen. Deze verhoging betreft vooral extra middelen voor de wereldwijde aanpak van COVID-19 ([Kamerstuk II 33 625, nr. 320](#) en in de [begroting BHOS 2021](#)). Uit dit steunpakket van EUR 150 miljoen is EUR 48 miljoen toegevoegd aan het budget voor artikelonderdeel 4.1 Humanitaire hulp. In aanvulling daarop is het budget voor noodhulp nog eens opgehoogd met EUR 4 miljoen vanwege de grote humanitaire noden waaronder EUR 1 miljoen voor *Mental Health and Psycho Social Support*.

Tenslotte is, zoals gemeld in de [decemberbrief](#), het budget voor humanitaire hulp met EUR 5 miljoen verhoogd. Dit is de resultante van de realisaties op noodhulp en een schuif vanuit de instrumenten voor noodhulp naar de instrumenten voor UNRWA en WFP. De verhoging van de bijdrage aan deze organisaties is reeds toegelicht onder het kopje verplichtingen.

Artikel 4.2

Ten opzichte van de vastgestelde begroting is het budget voor opvang in de regio en migratiesamenwerking met EUR 4 miljoen afgenoem. Dit is vrijwel uitsluitend toe te schrijven aan een bijdrage ten behoeve van de dekking voor de eerste snelle respons op de COVID-19 pandemie, zoals toegelicht in de [eerste suppletaire begroting](#).

Artikel 4.3

Ten opzichte van de vastgestelde begroting is het budget voor veiligheid en rechtsorde afgenoem met EUR 26 miljoen. Zoals toegelicht bij [eerste suppletaire begroting](#) is toen het budget – naast dat een aantal budgetneutrale schuiven tussen de instrumenten heeft plaatsgevonden, met

EUR 18 miljoen verlaagd vanwege de benodigde dekking voor de eerste snelle respons op COVID-19 (Kamerbrief [Nederlands inzet bestrijding coronacrisis ontwikkelingslanden](#) van 14 april 2020). Een verdere verlaging van het budget met EUR 18 miljoen is toegelicht bij [tweede suppletaire begroting](#). Dit betreft per saldo vooral het verlagen van de budgetten in verband met het verwerken van de tegenvallende economische groei, zoals toegelicht in de [Begroting BHOS 2021](#).

Tenslotte is, zoals gemeld in de [decemberbrief](#), aan het eind van het jaar het budget verhoogd vanwege met een betaling op een al aangegane verplichting met het *Peace Building Fund* opdat er voldoende ruimte is voor de voorgenomen veiligheid en rechtsorde activiteiten in 2021.

Landenprogramma's

Zoals aangegeven in de leeswijzer vindt een toelichting op de landenprogramma's plaats onder de desbetreffende beleidsartikelen.

Per saldo waren de uitgaven voor landenprogramma's EUR 9 miljoen lager op een oorspronkelijk gebudgetteerd bedrag van EUR 111 miljoen.

De belangrijkste landen met lager dan verwachte uitgaven op programma's voor veiligheid en rechtsorde waren Ethiopië, Jemen, Oeganda, Mali, Rwanda en het regionale Grote Meren programma. Dit komt vooral door vertragingen in de uitvoering van lopende programma's door COVID-19 en het bijdragen aan de dekking voor de eerste snelle respons op de COVID-19 pandemie. In het geval van Mali neem ook de formulering van het anticorruptie programma meer tijd in beslag dan verwacht.

De uitgaven voor Afghanistan waren hoger vanwege een naar voren gehaalde betaling voor het *Afghan Reconstruction Trustfund*. De uitgaven voor Burkina Faso waren hoger in verband met uitgaven *International Development Law Organisation (IDLO)* en tenslotte Zuid-Soedan vanwege een bijdrage aan het *Reconciliation Stabilization and Resilience Trust Fund South Sudan*.

Artikel 5: Multilaterale samenwerking en overige inzet

A. Algemene doelstelling

Multilaterale samenwerking en inclusieve groei door versterkte multilaterale betrokkenheid en overige inzet; de inzet van cultuur en sport in ontwikkelingslanden om een sociale en kansrijke samenleving te stimuleren en het bevorderen van maatschappelijke betrokkenheid in Nederland.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor:

Financieren

- Het bijdragen aan organisaties die een belangrijke systeemfunctie hebben binnen het multilaterale ontwikkelingsarchitectuur.
- Het bijdragen aan organisaties die een belangrijke uitvoerende rol hebben in het bereiken van ontwikkeling en inclusieve groei.
- Het plaatsen van structureel circa 75 assistent-deskundigen, zowel Nederlandse als uit bij voorkeur de allerarmste ontwikkelingslanden op strategische posities bij multilaterale organisaties.
- Het verlenen van schuldverlichting in de Club van Parijs, de Wereldbank en de regionale ontwikkelingsbanken. Het in internationaal verband deelnemen in de kapitaal-aanvullingen van de regionale ontwikkelingsbanken.
- Het geïntegreerd met de non-ODA-middelen voor het Internationaal Cultuurbeleid 2017–2020 ondersteunen van initiatieven die cultuur inzetten voor ontwikkeling, zowel op posten in enkele landen rondom Europa als door middel van subsidies aan Nederlandse organisaties zoals het Prins Claus Fonds.
- Het ondersteunen van initiatieven die sport inzetten voor ontwikkeling zoals KNVB *WorldCoaches*.

Stimuleren

- Het leveren van een bijdrage in relevante fora aan het overleg over de hervorming van de multilaterale ontwikkelingsarchitectuur om zo coherentie en effectiviteit te verbeteren.
- Het toezien op de uitvoering door multilaterale organisaties van strategische aanwijzingen die de lidstaten in de VN opstellen.
- Het bevorderen van meer coherent beleid en samenwerking door multilaterale organisaties op hoofdkantoor- en landenniveau.
- Het bevorderen dat multilaterale organisaties resultaatgericht werken en hun resultaten zichtbaar maken.
- Internationaal en nationaal een bijdrage leveren aan de implementatie en monitoring van de nieuwe Duurzame Ontwikkelingsagenda en de *Financing for Development agenda*, onder andere door multilaterale organisaties te stimuleren de uitvoering gezamenlijk op te pakken.
- In de betrokken multilaterale instellingen een bijdrage leveren aan het overleg over schuldhoudbaarheid.
- Het pleiten voor een gezonde kapitaalpositie van de regionale ontwikkelingsbanken.
- Ondersteunen van organisaties en processen die een bijdrage leveren aan internationale economische stabiliteit.
- Het verbinden van culturele en sportieve initiatieven met onderwerpen van internationaal beleid, in het bijzonder ontwikkeling, democratisering, maatschappelijke transitie en mensenrechten.

Regisseren

- De coördinatie van de rijksbrede multilaterale inzet op het terrein van ontwikkelingssamenwerking.
- De coördinatie van de nationale rijksbrede implementatie van de SDGafspraken.

C. Beleidsconclusies

Internationaal cultuurbeleid

2020 was het laatste jaar van de huidige beleidsperiode voor het internationaal cultuurbeleid (2017 – 2020). Het beleid is grotendeels uitgevoerd zoals vastgelegd in het beleidskader ICB, zij het dat onder invloed van de COVID-19 crisis de mogelijkheden van uitwisseling en samenwerking sterk werden beperkt. Daardoor zijn echter ook digitale initiatieven verkend en opgestart. Een noemenswaardige mijlpaal waren de resultaten van een studie naar de kracht van cultuur van het Prins Claus Fonds, Hivos en de *European Cultural Foundation*, gebundeld in het boek «*Forces of art*». In 2020 zijn de voorbereidingen getroffen voor de uitvoering van het *internationale cultuurbeleid 2021-2024*, waarin een rol voor Prins Claus Fonds en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie is voorzien voor wat betreft het agenderen en bevorderen van de SDG's in de BHOS focusregio's.

Multilaterale samenwerking

Nederland heeft onvoorzien in IFI- en VN-verband een actieve en constructieve rol gespeeld bij de *bestrijding van de gevolgen van de COVID-19 crisis* met een focus op *Building Back Better* (inclusief, duurzaam en groen herstel) en het bereiken van de SDG's. Met een bijdrage van 15 miljoen euro was Nederland de grootste donor van het door de SGVN ingestelde *COVID-19 Response and Recovery Fund* om de sociaal-economische impact te mitigeren. NL droeg tevens bij aan noodfondsen van het IMF voor de armste landen die door COVID-19 in directe betalingsproblemen raken. Daarnaast zijn bijgedragen aan UNICEF, de Wereldbank en de Wereldgezondheidsorganisatie gedaan om landen te assisteren bij hun COVID-19 respons. Ook heeft Nederland politieke en financiële steun verleend aan het werk van de WHO. Bij de IFI's heeft NL zich hard gemaakt voor het versneld vrijmaken van extra middelen om landen te assisteren met leningen voor zowel de directe crisisrespons, als voor groen, duurzaam en inclusief herstel. Door de door de SGVN ingezette hervormingen is de COVID-19 respons van de VN hierbij effectief gebleken door onder andere inzet van geïntegreerde landenteams.

Nederland steunde de SGVN in zijn streven naar een verbeterde begrotingssystematiek en de verbreding van de financieringsbasis en riep op tot monitoring en naleving van de afspraken van het *Funding Compact* door zowel de lidstaten als het VN-systeem. Nederland had een leidende rol bij de totstandkoming van het Compact in 2019.

Initiatieven om de VN en de IFI's verantwoordelijk te houden voor de preventie, mitigatie en het adequaat aanpakken van seksuele uitbuiting en grensoverschrijdend gedrag (*Sexual Exploitation and Abuse and Sexual Harassment: SEAH*) liggen op koers. Het onderwerp is door NL geagendeerd binnen vrijwel alle onderdelen van de VN en vormt mede dankzij Nederland onderwerp van discussie in de verschillende bestuursraden. Bij de middelenaanvullingen van de IFI's heeft NL een ambitieus SEAH-beleid als harde vereiste voor NL-bijdragen op laten nemen in de diverse donorrapporten. Onder leiding van Nederland zijn 15 grote donoren

gezamenlijke clausules op dit terrein overeengekomen, welke zullen worden gebruikt in contracten met alle multilaterale partners, met als doel SEAH-afspraken te harmoniseren en sterker te verankeren.

Nationale SDG-implementatie

Het afgelopen jaar zijn verdere stappen gezet met de nationale uitvoering van de SDG's, met name door interdepartementale samenwerking om de SDG's meer op het netvlies te zetten als kompas voor nationaal beleid. Op Verantwoordingsdag 2020 (20 mei) werd de voor de tweede keer de door het CBS gepubliceerde Monitor Brede Welvaart en SDG's gelanceerd samen met de Vierde Nationale SDG-rapportage. Om impactmeting door organisaties o.b.v. de SDG's te versterken liet BZ samen met EZK en BKZ een rapport opstellen met aanbevelingen. De door BZ gefinancierde platform-organisatie SDG Nederland (voorheen SDG Charter) groeide het afgelopen jaar tot meer dan 1000 aangesloten organisaties die actief aan de slag zijn met de SDG's.

Mensenrechtenbeleid

Ondanks het feit dat COVID-19 wereldwijd de mensenrechten verder onder druk gezet is het gevoerde beleid conform de verwachtingen zoals vastgelegd in de begroting uitgevoerd. Nederland heeft onverminderd ingezet op de zes mensenrechtenprioriteiten met extra aandacht voor de impact van COVID-19. De *World Press Freedom Conference* kon, na eerder uitstel, in december toch op een innovatieve, virtuele manier plaatsvinden. Tijdens deze conferentie vond een digitale Ronde tafel met ministers plaats, op uitnodiging van minister Blok van Buitenlandse Zaken. Concrete uitkomst was dat Nederland EUR 7 mln uittrekt om de persvrijheid en veiligheid van journalisten wereldwijd te bevorderen, in samenwerking met UNESCO en de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties.

Verder bleef behoud en versterking van het VN-mensenrechtensysteem voor Nederland onverminderd prioriteit. Een goed functionerend VN-mensenrechtensysteem biedt voor Nederland aanvullende mogelijkheden om de mensenrechtenprioriteiten te bevorderen. Als actief lid van de VN Mensenrechtenraad heeft het Koninkrijk onder meer bijgedragen aan versterking van het normstellend kader op het gebied van toegang tot informatie en het draagvlak verbreed voor een verplichte verantwoording in de AVVN van kandidaten voor lidmaatschap van de Mensenrechtenraad.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 12 Budgettaire gevolgen van beleidsartikel 5 Multilaterale samenwerking en overige inzet (bedragen x € 1.000)

	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Realisatie 2020	Vastgestelde begroting 2020	Verschil 2020
Verplichtingen	90 166	293 445	75 165	168 359	1 110 681	59 800	1 050 881
waarvan garantieverplichtingen	– 49 770	983	– 42 192	– 129 905	723 472	0	723 472
waarvan overige verplichtingen	139 936	292 462	117 357	298 264	387 209	59 800	327 409
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	220 255	267 697	163 792	255 594	282 519	253 152	29 367
5.1 Multilaterale samenwerking	152 608	150 637	151 146	149 792	214 821	164 616	50 205
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Speciale multilaterale activiteiten			752	488			
<i>Garanties</i>							
Kapitaalaanvullingen bij regionale ontwikkelingsbanken					0	0	0
<i>Opdrachten</i>							
Speciale multilaterale activiteiten			177	159			
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
UNIDO	1 635	1 859	1 237	1 583	1 308	1 950	– 642
UNDP	28 000	28 000	30 000	30 000	20 000	30 000	– 10 000
UNICEF	24 000	14 000	26 000	33 000	33 000	31 000	2 000
Speciale multilaterale activiteiten	8 506	8 723	29 007	10 398	22 936	11 077	11 859
Assistant deskundigen programma	8 111	9 000	8 016	12 487	11 343	9 000	2 343
Internationale Financiële Instellingen					35 714	8 324	27 390
Middelenaanvullingen multilaterale banken en fondsen	75 828	82 573	49 410	58 230	80 113	66 789	13 324
Kapitaalaanvullingen bij regionale ontwikkelingsbanken	6 528	6 482	6 547	3 447	10 407	6 476	3 931
5.2 Overig armoedebeleid	67 647	117 060	12 646	105 802	67 698	87 448	– 19 750
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Kleine activiteiten posten en cultuur en ontwikkeling	6 294	5 479	4 798	6 828	5 326	10 765	– 5 439
Voorlichting op het terrein van ontwikkelingssamenwerking	5 293	1 915	0	18			
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
UNESCO	4 111	4 285	4 226	3 768	4 010	4 400	– 390
Diverse ondersteunende activiteiten					3 367	9 903	– 6 536
Kleine activiteiten posten en cultuur en ontwikkeling		2 328	2 320	1 081	1 134	2 200	– 1 066
Schuldverlichting	49 222	102 977		53 214	53 190	59 930	– 6 740
Voorlichting op het terrein van ontwikkelingssamenwerking		76	94	72	671	250	421

<i>Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken</i>						
Kleine activiteiten posten en cultuur en ontwikkeling		1 208		860		
<i>Overige</i>						
Koersverschillen	0	0	0	39 961		
Rentesubsidies	312	0	0	0		
Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen						
5.4 BNI en/of toerekeningen	0	0	0	0	0	1 088
Ontvangsten	172 186	91 758	73 139	50 293	75 823	72 915
<i>Ontvangsten en restituties met 5.20 betrekking tot leningen</i>	44 926	47 427	47 376	37 966	33 824	41 739
5.21 Ontvangsten OS	120 327	29 279	14 622	12 327	18 344	31 176
5.22 Koersverschillen	6 933	15 052	11 141	0	23 655	0
5.23 Diverse ontvangsten non-ODA	0	0	0	0		

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Verplichtingen

Ten opzichte van de vastgestelde begroting is het verplichtingenbudget toegenomen. In de [eerste suppleaire begroting](#) is het budget met EUR 871 miljoen verhoogd. Deze stijging kan grotendeels worden toegeschreven aan de zevende kapitaalverhoging van de *African Development Bank* (AfDB). Op basis van het Nederlands aandelenbezit werd ingeschat dat de benodigde ruimte voor het aangaan van de garantieverplichting EUR 828 miljoen zou zijn. Dit betreft alleen de garantieverplichting: de betalingsverplichting is met de [tweede suppleaire begroting](#) verwerkt. Het resterende deel van de verhoging van het verplichtingenbudget in 2020 is nodig om te kunnen committeren aan zowel programma's van Internationale Financiële instellingen als programma's in het kader van beleidskader Internationaal Cultuurbeleid 2021-2024.

In de [tweede suppleaire begroting](#) is het verplichtingenbudget nogmaals verhoogd, met EUR 295 miljoen. Afgezien van de verhoging in het kader van de zevende kapitaalverhoging van de *African Development Bank* (AfDB) is de verhoging ook toe te schrijven aan de vijftiende middelenaanvulling van de *African Development Fund* (ADF). Daarnaast neemt het verplichtingenbudget toe vanwege het committeren van verschillende COVID-19 activiteiten.

Uiteindelijk is de realisatie van EUR 1.111 miljoen, lager dan met de begrote stand van EUR 1.227 miljoen van [tweede suppleaire begroting](#). Dit is een som van meerdere ontwikkelingen. De voornaamste reden is de herwaardering van uitstaande garanties. Deze zijn uitgedrukt in *Special Drawing Rights* (SDR) en worden op 31 december geherwaardeerd naar de koers voor 2021. Vanwege de gunstige koersontwikkeling is EUR 90 miljoen aan verplichtingen afgewaardeerd. Hiernaast is EUR 15 miljoen voor de *Asian Development Bank* niet gecommitteerd omdat de committering pas in 2021

zal worden aangegaan en EUR 13 miljoen is verlaagd omdat een activiteit in het kader van Internationale Financiële Instellingen een kortere looptijd had dan verwacht.

Uitgaven

Artikel 5.1

De uitgaven op artikelonderdeel 5.1 «Multilaterale Samenwerking» zijn ten opzichte van de ontwerpbegroting per saldo met EUR 50 miljoen toegenomen. Deze som bestaat uit een aantal mutaties. In de [eerste suppleaire begroting](#) is het budget verhoogd vanwege een aanvullende bijdrage aan UNICEF van EUR 2 miljoen vanwege de afspraken die zijn gemaakt in de *VN Funding Compact* en een verhoging van EUR 4 miljoen voor de financiering van een kapitaalaanvulling aan de *African Development Bank* (AfDB). Bovenop deze mutaties van opgeteld EUR 6 miljoen is in het [COVID-19 steunpakket voorjaar 2020](#) in totaal EUR 30 miljoen gealloceerd aan zowel de *Response and Recovery Trust Fund* (RRTF) van de VN (EUR 15 miljoen) als aan de *Catastrohphe Containment and Relief Trust* (CCRT) van het IMF (EUR 15 miljoen).

In de [tweede suppleaire begroting](#) is het budget opnieuw toegenomen, dit keer met EUR 12 miljoen. Uit het door het Kabinet ingestelde [COVID-19 steunpakket zomer 2020 \(AIV-advies\)](#) is EUR 20 miljoen toegezwezen aan verschillende schuldverlichtingsinitiatieven. Deze middelen zijn toegevoegd aan de *Catastrophe Containment Relief Fund* (CCRT), de *Poverty Reduction and Growth Trust* (PRGT) en aan Technische Assistentie programma's van de WB en IMF waarmee kwetsbare landen worden ondersteund bij de versterking van hun begrotingsbeleid. Tegenover deze intensivering zijn vanwege vertragingen van programma's enkele budgetten voor 2020 verlaagd, zoals van UNDP (EUR 2 miljoen) en het programma van de VN om extra ondersteuning te verlenen bij de hervormingen (EUR 3 miljoen).

Ten opzichte van de [tweede suppleaire begroting](#) is de realisatie uiteindelijk EUR 3 miljoen hoger uitgevallen. De mutatie van EUR 8 miljoen op UNDP vormt, tezamen met de eerder aan u gemelde verlaging van EUR 2 miljoen met de [tweede suppleaire begroting](#), het bedrag van EUR 10 miljoen wat vooralsnog bevoren is op de 2020 bijdrage. Het aanhouden van deze bijdrage is het gevolg van de trage voortgang in een onderzoek naar mogelijke malversaties in project in Rusland dat door de UNDP wordt uitgevoerd voor de Global Environment Facility (GEF). Ook het budget voor UNICEF is EUR 4 miljoen lager uitgevallen omdat het niet noodzakelijk bleek een deel van de Algemene Vrijwillige voor Bijdrage (AVB) voor 2021 naar voren te halen. De ontstane budgettaire ruimte is deels gecompenseerd door het verhogen van de eerste tranche aan het *African Development Fund* (ADF) met EUR 13,8 miljoen euro. Er wordt namelijk veel aanspraak gedaan op de beschikbare middelen bij de ontwikkelingsbanken.

Artikel 5.2

Ten opzichte van de ontwerpbegroting zijn de uitgaven op artikelonderdeel 5.2 «Overig Armoedebeleid» EUR 20 miljoen lager uitgevallen. Dit is een optelsom van de mutaties uit eerste en tweede suppleaire begrotingen en de uiteindelijke realisatie. Met de [eerste suppleaire begroting](#) is het budget met een kleine EUR 10 miljoen euro verlaagd, mede omdat er voor enkele decentrale programma's minder budget nodig bleek. Daarnaast zijn enkele budgetten verlaagd, zoals voor schuldverlichting en UNESCO, om middelen vrij te maken voor het [COVID-19 steunpakket voorjaar 2020](#). Met de [tweede suppleaire begroting](#) is het budget EUR 5 miljoen verlaagd, vooral vanwege een verlaging van diverse ondersteunende activiteiten. Een van

deze activiteiten is de betaling van een kapitaalgarantie aan de Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden (NIO) ter waarde van EUR 2,8 miljoen vanwege de door de G20 ingeroepen schuldenmoratorium (DSSI). Ten opzichte van de [tweede suppletaire begroting](#) is de uiteindelijke realisatie EUR 5 miljoen lager uitgevallen vanwege een onderuitputting van EUR 2,5 miljoen een op van de decentrale programmabudgetten (Algemene ODA-activiteiten) en een herverdeling van non-ODA budget over de beleidsartikelen (EUR 2,5 miljoen).

Artikel 5.4

Het ODA-budget wordt gecorrigeerd voor ontwikkelingen van het BNI. Om de stabiliteit van de algehele BHOS-begroting te versterken worden aanpassingen naar aanleiding van bijgestelde BNI-ramingen op dit artikel opgevangen. Daarnaast worden binnen dit artikel de wijzigingen in de toerekeningen aan ODA, zoals eerstejaars opvang asielzoekers in Nederland, verwerkt.

Per saldo nam het budget met de [eerste suppletaire begroting](#) af met EUR 89 miljoen. Dit is het resultaat van een aantal mutaties, waarbij de belangrijkste twee een BNI-aanpassing en een vernieuwde raming voor de asieltoerekening betroffen. De verslechterde prognose voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers werd veroorzaakt door een langere verblijfsduur en een hoger dan eerder geraamde instroom, dt leidde tot een negatieve mutatie ter waarde van EUR 94 miljoen. Vervolgens had het Centraal Planbureau in haar Centraal Economisch Plan (CEP) de verwachte BNI-groei verhoogd, wat leidde tot een meevaller van EUR 26 miljoen. Het Centraal Economisch Plan hield toen nog maar beperkt rekening met de gevolgen van de COVID-19 pandemie.

In de [tweede suppletaire begroting](#) hebben er twee verschillende soorten mutaties plaatsgevonden op het artikelonderdeel 5.4: reguliere mutaties en mutaties in het kader van het [COVID-19 steunpakket zomer 2020 \(AIV-advies\)](#). In totaal tellen de reguliere (- EUR 63 miljoen) en COVID-19 steunpakket mutaties (+ EUR 162 miljoen) miljoen op tot een per saldo verbetering van artikelonderdeel 5.4 van EUR 100 miljoen ten opzichte van de [eerste suppletaire begroting](#). Zie voor de uitsplitsing van de mutaties van het [COVID-19 steunpakket zomer 2020 \(AIV-advies\)](#) de beantwoording van de schriftelijke Kamervraag 158 op de BHOS begroting voor 2021 ([kamerstuk 35 570-XVII-8](#)). Het positieve saldo dat ontstaat nadat deze mutaties zijn verwerkt is vervolgens verdeeld over enkele beleidsartikelen. Daarnaast is er een meevaller van EUR 28,4 miljoen in de eerstejaarsopvang asielzoekers vanwege de lager dan verwachte bezetting bij het COA. Deze meevaller wordt via de HGIS-eindejaarsmarge opgevraagd in 2021.

Na de [tweede suppletaire begroting](#) was de stand op het verdeelartikel 5.4 EUR 11 miljoen. Deze stand is aan het einde van het jaar teruggebracht naar EUR 0.

Ontvangsten

Artikel 5.20

De ontvangsten op artikelonderdeel 5.20 «Ontvangsten en restituties met betrekking tot leningen» zijn per saldo EUR 8 miljoen lager dan verwacht. Dit heeft twee oorzaken. Met de [eerste suppletaire begroting](#) zijn de verwachte ontvangsten naar beneden bijgesteld omdat recente ramingen van terugbetalingen op leningen die worden beheerd door de Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden (NIO) een afloop lieten zien. Voor 2020 zijn de verwachte inkomsten daarom met EUR 5 miljoen verlaagd.

Vervolgens is de realisatie lager uitgevallen vanwege het door de G20 ingeroepen schuldenmoratorium (DSSI) waardoor er in 2020 minder is afgelost en minder rente is ontvangen op de begrotingsleningen.

Artikel 5.21

De ontvangsten van artikel 5.21 «Ontvangsten OS» zijn met de **eerste suppletaire begroting** op basis van vernieuwde inschatting voor 2020 met EUR 5 miljoen verlaagd. Uiteindelijk is de realisatie ten opzichte van de **eerste suppletaire begroting** EUR 8 miljoen lager uitgevallen waardoor de totale tegenvaller in totaal EUR 13 miljoen bedraagt. Dit betreft vorderingen en restfondsen van (afgeronde) activiteiten waardoor inkomstenramingen een hoge onzekerheidsmarge kennen.

Artikel 5.22

Als gevolg van een gunstige koersontwikkeling ontstaat er een koerswinst op betalingen in vreemde valuta. De koerswinsten over 2020 betreffen uiteindelijk EUR 25 miljoen. Het koersverschil ontstaat omdat het Ministerie van Buitenlandse Zaken werkt met een vooraf vastgestelde wisselkoers ten opzichte van buitenlandse valuta (de zgn. *corporate rate*). Deze koers wordt met de presentatie van de begroting vastgesteld en voor het hele jaar gehanteerd. Omdat bij betalingen in buitenlandse valuta gedurende jaar een verschil ontstaat als gevolg van de werkelijk geldende koers, ontstaat een saldo.

5. Bedrijfsvoeringsparagraaf

In de uitvoering van het beleid op het terrein van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) wordt gebruik gemaakt van het apparaat van het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ). Om deze reden wordt in deze bedrijfsvoeringparagraaf verwezen naar de bedrijfsvoering-paragraaf in het jaarverslag van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Uitzondering hierop zijn de onderdelen rechtmatigheid, totstandkoming van de beleidsinformatie, misbruik en oneigenlijk gebruik/ fraude, het begrotingsbeheer, financieel beheer en materiële bedrijfsvoering gericht op risico's bij activiteiten en staatssteun.

Paragraaf 1: Uitzonderingsrapportage

Rechtmatigheid

De controle van de uitgaven door de Auditdienst Rijk (ADR) over 2020 op artikel 5 Multilaterale samenwerking en overige inzet hoofdstuk XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking is gebaseerd op een statistische steekproef. Uit de evaluatie van deze steekproef blijkt dat voor dit artikel de maximale fout de tolerantie overschrijdt.

De tolerantie bedraagt EUR 25 mln. De meest waarschijnlijke fout is EUR 12,2 mln. en de maximale fout bedraagt EUR 32,8 mln. De overschrijding is met name veroorzaakt door één transactie waarbij de liquiditeitsbehoefte van de ontvangende partij de betaling niet rechtvaardigde.

Deze transactie was onderdeel van de steekproef en is volledig als fout aangemerkt.

Rapporterings-tolerantie	Verantwoord Bedrag in EUR (omvangs-basis)	Rapporterings-tolerantie voor fouten en onzekerheden in EUR	Bedrag aan fouten in EUR	Bedrag aan onzekerheden	Bedrag aan fouten en onzekerheden in EUR	Waarvan bedrag aan fouten en onzekerheden gerelateerd aan noodmaatregelen in EUR	Percentage aan fouten en onzekerheden t.o.v. verantwoord bedrag
Artikel 5	358.342.000	25.000.000	12.170.000	0	12.170.000	0	-

Uitgaven en ontvangsten

Bij de verantwoordingen op hoofdstuk XVII Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking is tevens sprake van overschrijdingen, samenhangende met de statistische steekproef. De tolerantie bedraagt EUR 78,3 mln. De meest waarschijnlijke fouten en onzekerheden zijn EUR 33,6 mln. en de maximale fouten en onzekerheden zijn EUR 80,2 mln. De overschrijding is veroorzaakt door meerdere transacties met verschillende oorzaken, zoals afgeboekt zonder de vereiste rapportages.

Rapporterings-tolerantie	Verantwoord Bedrag in EUR (omvangs-basis)	Rapporterings-tolerantie voor fouten en onzekerheden in EUR	Bedrag aan fouten in EUR	Bedrag aan onzekerheden in EUR	Bedrag aan fouten en onzekerheden in EUR	Waarvan bedrag aan fouten en onzekerheden gerelateerd aan noodmaatregelen in EUR	Percentage aan fouten en onzekerheden t.o.v. verantwoord bedrag
Verantwoordingen	1.566.419.000	78.320.950	11.096.821	22.541.487	33.638.308	0	-

Totstandkoming niet-financiële verantwoordingsinformatie

Er zijn geen bijzonderheden te melden.

Kwaliteit van de beleidsinformatie

Als onderdeel van het programma Resultaatgericht Werken zijn in 2020 het meten en registeren van de resultaten van activiteiten in het kader van ontwikkelingssamenwerking als standaard werkzaamheden verder ingebed. Medewerkers werden ondersteund in het werken met de resultenkaders en de resultatenapplicatie. Echter, op de posten waren trainingen door de COVID-19 pandemie beperkt en virtueel. De resultatenapplicatie is stapsgewijs en op basis van gebruikerservaringen verder verbeterd. Via het project Modernisering Activiteitencyclus wordt onder meer aan een nieuwe resultatenapplicatie gewerkt, die het gebruik van resultaatinformatie verder integreert in het beleidsuitvoeringsproces. Naast de geboden ondersteuning is ook een kwaliteitsslag ingezet op monitoring, evaluatie en leren (MEL). Extra MEL formatieruimte is gecreëerd en MEL experts zijn bij de themadirecties aangetreden. MEL richtlijnen zijn ontwikkeld en bekend gesteld.

De resultaten van de afgelopen verslagperiode zijn beschikbaar op de website van de OS-resultatenrapportage. Daarnaast is een start gemaakt met het ontwerp en de inrichting van de nieuwe website: een verbeterd en uitgebreider «OS-portaal». Realisatiecijfers voor de 17 indicatoren, die in de begroting van 2020 zijn genoemd, zijn te vinden in dit jaarverslag bij de beleidsprioriteiten.

Deze organisatieontwikkelingen liggen in lijn met de Rijksbrede operatie «Inzicht in Kwaliteit». Deze heeft als doel om meer inzicht te krijgen in de resultaten van beleid en dat inzicht te gebruiken in de beleidsuitvoering.

Begrotingsbeheer, financieel beheer en de materiële bedrijfsvoering

BHOS maakt gebruik van het apparaat van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het financieel beheer gericht op het activiteitenbeheer en staatssteun is in paragraaf 1 van dit jaarverslag toegelicht. Voor een nadere toelichting omtrent de overige aspecten van het begrotingsbeheer, het financieel beheer en de materiële bedrijfsvoering wordt verwezen naar de bedrijfsvoeringparagraaf in het jaarverslag van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Risicoanalyses activiteitenbeheer

In het verantwoordingsonderzoek over 2019 hebben de Algemene Rekenkamer (AR) en Auditdienst Rijk (ADR) geconcludeerd dat de risico-analyses voorafgaand aan het financieren van activiteiten van onvoldoende niveau zijn. Omdat sprake was van een terugkomende bevinding, is in 2020 een apart project gestart om de kwaliteit van de risicoanalyses te verbeteren en te borgen. Hiervoor zijn risicomangers aangesteld binnen de grote ODA-directies en op de posten van de focuslanden. Voorafgaand toezicht door de concerncontroller werd ingesteld. In dat kader zijn 211 risicoanalyses beoordeeld. Deze beoordelingen zijn teruggekoppeld naar de risicomangers en beleidsmedewerkers om zo de kwaliteit van de risicoanalyses te verhogen en bij te dragen aan een lerende organisatie. Verschillende bijeenkomsten zijn in 2020 georganiseerd om het belang van de vastlegging van de fraude- en corruptierisico's in beoordelingsmemoranda van activiteiten te benadrukken. In 2021 wordt een opleidingsmodule rondom risicoanalyses ontwikkeld. De conclusie is dat de kwaliteit van de risicoanalyses voorafgaand aan financieringen is verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren, echter verdere kwaliteitsborging blijft noodzakelijk.

Staatssteun

In 2020 is de werkwijze rondom de toetsing van BZ- en BHOS-activiteiten op mogelijke verlening van ongeoorloofde staatssteun verder verfijnd. De interne beoordelingssjablonen zijn verbeterd. Hierdoor worden de juiste medewerkers tijdig betrokken in de advisering rondom staatssteun.

De uitvoering van de staatssteuntoets is nader door de concerncontroller gecontroleerd. Hieruit blijkt dat het risico op het verlenen van ongeoorloofde staatssteun nog steeds laag is. De kwaliteit van de risicoanalyses rondom staatssteun, en dan met name de diepgang van de analyse, is echter enigszins afgangen ten opzichte van 2019. Het ministerie beziet aanvullende maatregelen om de kwaliteit van de uitvoering van deze toets weer op het gewenste niveau te krijgen.

Overige aspecten van de bedrijfsvoering

Activiteitenbeheer

De activiteitencyclus is een standaard proces voor beleidsuitvoering voor alle gefinancierde activiteiten van BZ en van BHOS. In 2019 is gestart met een project wat erop is gericht het beleidsuitvoeringsproces te optimaliseren en om het toezicht te moderniseren. In 2020 is een projectorganisatie ingericht. Het project heeft een beoogde doorlooptijd tot in 2023. Procesoptimalisatie, het uitrollen van een gebruikersvriendelijke applicatie, het vaardig maken van gebruikers door het geven van opleidingen alsook het creëren van draagvlak zijn onderdeel van het organisatie-brede verandertraject.

De COVID-19 pandemie had in 2020 invloed op het activiteitenbeheer. Zo konden activiteiten in sommige gevallen niet meer worden verricht volgens de contractafspraken die waren gemaakt voor de financieringen van BZ en

BHOS. Met name accountantscontroles zijn uitgesteld. Hierdoor waren monitoringsactiviteiten beperkter. Dit kan verhoogde risico's op fraude meebrengen. Er is echter niet geconstateerd dat dit verhoogde risico zich ook heeft voorgedaan. Binnen de wettelijke kaders zijn - waar wenselijk en nodig - tijdelijke procedures ontwikkeld om herziening van contractafspraken mogelijk te maken. Zo was het mogelijk om een deel van de bestaande activiteitenportefeuille in te zetten om de gevolgen van de COVID-19 pandemie te bestrijden. Deze activiteiten zijn apart geadminstreerd.

Er konden geen reviews plaatsvinden op de controledossiers van accountants van financieringen van BZ en BHOS. Organisatieonderdelen hebben daarom de activiteitenportefeuille kritisch doorgelicht. Bij twijfel over de kwaliteit van de accountantscontrole is de financiering niet verantwoord. Van deze activiteiten wordt in 2021 bezien in hoeverre alsnog een review op de accountantscontrole kan worden verricht zodat verantwoording wel kan plaatsvinden.

Digitale ondersteuning waarborgde de doorgang van de processen op afstand. Toch was het noodzakelijk om als gevolg van de COVID-19 pandemie, op basis van een risicoafweging, keuzes te maken in de activiteiten met betrekking tot het financieel en materieel beheer, waaronder de activiteitencyclus.

Voor BZ en BHOS worden alle meldingen rondom grensoverschrijdend gedrag bij partnerorganisaties geregistreerd. Het principe *zero-tolerance for not acting* staat voorop. Dit betekent dat een partnerorganisatie zelf verantwoordelijk is voor opvolging van de betreffende melding en BZ daarover informeert. In 2020 is BZ in totaal 37 keer over een integriteitskwestie bij een partnerorganisatie geïnformeerd. In 18 gevallen is de casus afgerond en 19 staan nog open, doordat de betreffende partnerorganisatie nog bezig is met de opvolging van de melding. In geen enkel geval was er aanleiding voor het ministerie om over te gaan tot financiële sancties.

Paragraaf 2: Rijksbrede bedrijfsvoeringsonderwerpen

Misbruik en oneigenlijk gebruik/ fraude

In 2020 heeft het Expertisecentrum Malversaties een aantal acties op het gebied van bewustwording, productverbetering en kennisontwikkeling verricht. Doel van deze werkzaamheden was de kwaliteit van advisering en de ondersteuning bij vermoedens van malversaties te verhogen. Hiervoor is een aantal bijeenkomsten voor medewerkers georganiseerd over fraude- en corruptierisico's binnen het activiteitenbeheer en hoe deze te vertalen naar bijvoorbeeld de risicoparagraaf. Daarnaast is een informatieve video ontwikkeld die laat zien welke fraude- en corruptie risico's kunnen optreden in de uitvoering van activiteiten. Ook wijst deze video op de rol van het Expertisecentrum Malversaties en op welke manier zij ondersteuning kan bieden.

Verder heeft het Expertisecentrum Malversaties in het begin van de COVID-19 crisis middels een nieuwsbrief aandacht gevraagd binnen het departement voor het alert zijn op de met de pandemie gepaarde risico's in de uitvoering van de activiteiten. Door deze gerichte acties is het belang van een gedegen risicoanalyse bij activiteiten benadrukt. Voor nadere toelichting rondom het activiteitenbeheer wordt verwezen naar paragraaf 1 waarin ook de opvolging van de aanbeveling van de Algemene Rekenkamer is opgenomen.

Het ministerie monitort of het sanctiebeleid bij vermoedens en bewezen malversaties tot resultaat leidt. In de bijlage bij het jaarverslag van BHOS is een overzicht met de bewezen gevallen van malversaties opgenomen.

Paragraaf 3: Belangrijkste ontwikkelingen en verbeteringen in de bedrijfsvoering

BHOS maakt gebruik van het apparaat van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Voor een nadere toelichting omtrent de belangrijkste ontwikkelingen en verbeteringen in de bedrijfsvoering wordt verwezen naar de bedrijfsvoeringparagraaf in het jaarverslag van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

C. JAARREKENING

6. Departementale verantwoordingsstaat Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Tabel 13 Departementale verantwoordingsstaat 2020 voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Oorspronkelijk vastgestelde begroting				(2) Realisatie			(3) Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting		
	verplichtingen	uitgaven	ontvangsten	verplichtingen	uitgaven	ontvangsten	verplichtingen	uitgaven	ontvangsten	
TOTAAL	2 888 779	3 079 086	79 288	4 749 799	3 186 421	108 848	1 861 020	107 335	29 560	
Beleidsartikelen	2 888 779	3 079 086	79 288	4 749 799	3 186 421	108 848	1 861 020	107 335	29 560	
1 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	524 896	540 518	6 373	467 946	569 149	33 025	- 56 950	28 631	26 652	
2 Duurzame ontwikkeling voedselzekerheid, water en klimaat	604 880	753 477		901 818	749 997		296 938	- 3 480		
3 Sociale vooruitgang	1 366 461	764 679		1 781 617	747 424		415 156	- 17 255		
4 Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling	332 742	767 260		487 737	837 332		154 995	70 072		
5 Multilaterale samenwerking en overige inzet	59 800	253 152	72 915	1 110 681	282 519	75 823	1 050 881	29 367	2 908	

7. Saldibalans per 31 december 2020 en toelichting begroting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking(XVII)

I Saldibalans per 31 december 2020

Tabel 14 Saldibalans per 31 december 2020 (bedragen x € 1.000)					
Activa	31-12-2020	31-12-2019	Passiva	31-12-2020	31-12-2019
Intra-comptabele posten					
1 Uitgaven ten laste van de begroting	3.186.413	3.046.796	2 Ontvangsten ten gunste van de begroting	108.846	59.101
5 Rekening-courant RHB Begrotingsreserve	122.759	127.728	4a Rekening-courant RHB	3.077.567	2.987.695
Subtotaal intra-comptabel	3.309.172	3.174.524	5a Begrotingsreserves	122.759	127.728
			Subtotaal intra-comptabel	3.309.172	3.174.524
Extra-comptabele posten					
10 Vorderingen	1.893.459	1.780.437	10a Tegenrekening vorderingen	1.893.459	1.780.437
12 Voorschotten	3.628.533	3.656.065	12a Tegenrekening voorschotten	3.628.533	3.656.065
13a Tegenrekening garantieverplichtingen	3.272.513	2.578.787	13 Garantieverplichtingen	3.272.513	2.578.787
14a Tegenrekening andere verplichtingen	7.672.359	6.802.707	14 Andere verplichtingen	7.672.359	6.802.707
15 Deelnemingen	143.817	140.819	15a Tegenrekening deelnemingen	143.817	140.819
Subtotaal extra-comptabel	16.610.681	14.958.815	Subtotaal extra-comptabel	16.610.681	14.958.815
Totaal	19.919.853	18.133.339	Totaal	19.919.853	18.133.339

II Inleiding

1. Algemeen

De saldibalans is een financiële staat waarop de standen van de intra- en extracomptabele rekeningen van de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) worden verantwoord.

Het intra-comptabele deel van de saldibalans geeft inzicht in de kasstromen. Het gaat hier voornamelijk om de uitgaven en ontvangsten van dienstjaar 2020, die nog met het Ministerie van Financiën moeten worden verrekend. Na goedkeuring van de Riksrekening vindt de verrekening plaats. De tegenrekening van de uitgaven en ontvangsten is de post «Rijkshoofdboek-houding» (RHB), de rekening-courant tussen de Ministeries van Buitenlandse Zaken en Financiën. Voor de BHOS-begroting wordt deze verrekening periodiek en achteraf gemaakt op basis van interne verrekenstukken. Hierdoor zit er een vertraging tussen het saldo van kasstromen en het saldo van de rekening-courant RHB voor BHOS. Per eindejaar blijft er derhalve een (beperkt) saldo over van nog te verrekenen kasstromen (zie hoofdstuk 4).

Met uitzondering van de RHB Rekening BHOS worden alle liquide middelen verantwoord op de saldibalans van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, begroting Buitenlandse Zaken.

Ook alle uitgaven en ontvangsten buiten begrotingsverband, die met derden zullen worden verrekend en niet ten laste c.q. ten gunste van de begroting zijn gebracht, worden verantwoord onder de intra-comptabele vorderingen en schulden van de BZ balans.

Het extracomptabele deel van de saldibalans geeft enerzijds inzicht in de standen van de uitstaande vorderingen en voorschotten die in het verleden tot kasstromen hebben geleid (ten laste van de begrotingen van BHOS in voorgaande jaren). Anderzijds bevat dit deel van de saldibalans de post openstaande verplichtingen en de garantieverplichtingen. Deze posten geven inzicht in de mogelijke toekomstige kasstromen. Openstaande verplichtingen kunnen leiden tot uitgaven ten laste van begrotingen van volgende jaren. De extracomptabele rekeningen worden met behulp van diverse tegenrekeningen in evenwichtsverband geboekt.

2. Waarderingsgrondslagen

Uitgaven, ontvangsten, verplichtingen en mutaties op balansrekeningen in vreemde valuta worden gedurende het jaar met behulp van een vaste verrekenkoers (de corporate rate) omgerekend naar EUR. De corporate rate 2020 van de USD was vastgesteld op 1 USD = 0,89 EUR. Voor 2021 is deze 0,845 EUR.

Extracomptabele vorderingen zijn de per balansdatum bestaande rechten om geldmiddelen te ontvangen van een wederpartij die niet tot het Rijk behoort.

De extracomptabele balansrekeningen voor vorderingen, voorschotten, deelnemingen en openstaande verplichtingen worden per 31 december gewaardeerd tegen de corporate rate van het volgende boekjaar. De herwaardering die hieruit voortvloeit is verwerkt in de kas- en verplichtingenstroombaan van het afgelopen jaar.

Revolverende fondsen worden in de saldibalans gepresenteerd als een geconditioneerde vordering tegen nominale waarde.

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) is een belangrijke uitvoerder van het BHOS-beleid. RVO is onderdeel van de Rijksoverheid en daarom neemt het ministerie de gegevens van RVO over wat betreft de verplichtingen- (met uitzondering van DGGF en DTIF), vorderingen- (met uitzondering van DGGF, DTIF en BEB CIF) en voorschottenstand.

De deelnemingen zijn gewaardeerd op basis van het gestorte kapitaal.

De overige in de saldibalans en de toelichting opgenomen bedragen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

III Toelichting op de saldibalans per 31 december 2020

1 Uitgaven ten laste van de begroting

Uitgaven ten laste van de begroting (debit 3.186.413 x EUR 1.000)		
Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2020	31 december 2019
Uitgaven ten laste van de begroting	3.186.413	3.046.796

Onder deze post zijn de gerealiseerde uitgaven op de begroting van BHOS in het jaar 2020 opgenomen. Splitsing van de uitgaven heeft plaatsgevonden o.b.v. de verdeling van de budgeteenheden per hoofdstuk.

Na goedkeuring van de slotwet door de Staten-Generaal wordt dit bedrag vereffend met het Ministerie van Financiën.

2 Ontvangsten ten gunste van de begroting

Ontvangsten ten gunste van de begroting (credit 108.846 x EUR 1.000)		
Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2020	31 december 2019
Ontvangsten ten gunste van de begroting	108.846	59.101

Onder deze post zijn de gerealiseerde ontvangsten in het jaar 2020 opgenomen. Splitsing van de ontvangsten heeft plaatsgevonden o.b.v. de verdeling van de budgeteenheden per hoofdstuk. Na goedkeuring van de slotwet door de Staten-Generaal wordt dit bedrag vereffend met het Ministerie van Financiën.

4a Rekening-courant RHB

Omdat de administratie en de liquide middelen stroom voor beide begrotingen via één administratief systeem verlopen is er voor gekozen alle lopende rekeningen op te nemen op de balans van BZ en het saldo van de uitgaven m.b.t. BHOS achteraf middels een intern verrekenstuk tussen de RHB rekeningen van BZ en BHOS te verrekenen.

Rekening-courant RHB (credit 3.077.567 x EUR 1.000)		
Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2020	31 december 2019
Rekening-courant RHB BHOS	3.075.868	2.987.477
Te verrekenen tussen BuZa en BHOS	1.699	218
Totaal	3.077.567	2.987.695

Op de rekening-courant met de Rijkshoofdboekhouding is de financiële verhouding met het Ministerie van Financiën weergegeven. Het verschuldigde saldo op de rekening-courant met de Rijkshoofdboekhouding is in overeenstemming met de opgave van de RHB. Door de splitsing van de balans tussen BHOS en BZ is er een te verrekenen bedrag tussen de twee balansen noodzakelijk om evenwicht te creëren. Het te verrekenen bedrag ontstaat doordat er na de verrekening van de maand december nog correcties plaatsvinden en invloed hebben op de verhouding BZ en BHOS. De verrekening van dit bedrag heeft bij de RHB plaatsgevonden met verkenstukken in het komende jaar.

5 Rekening-courant RHB (begrotingsreserve)

Rekening-courant RHB (begrotingsreserve) (debit 122.759 x EUR 1.000)		
Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2020	31 december 2019
Begrotingsreserve DGGF	53.647	56.409
Begrotingsreserve FOM	30.560	43.706
Begrotingsreserve DRIVE	12.500	12.500
Begrotingsreserve DTIF	26.052	15.113
Totaal	122.759	127.728

5a Begrotingsreserve

Begrotingsreserve (credit 127.728 x EUR 1.000)					
Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2019	Toevoegingen 2020	Onttrekkingen 2020	Saldo 31 december 2020	Verwijzing naar Begrotingsartikel
Begrotingsreserve DGGF	56.409	2.248	5.010	53.647	1.3
Begrotingsreserve FOM	43.706	51	13.197	30.560	1.2
Begrotingsreserve DRIVE	12.500	0	0	12.500	1.3
Begrotingsreserve DTIF	15.113	18.827	7.888	26.052	1.2
Totaal	127.728	21.126	26.095	122.759	

In 2016 is besloten het **Fonds Opkomende Markten (FOM)** voor nieuw af te geven garanties stop te zetten ten gunste van het **Dutch Trade and Investment Fund (DTIF)**. Ter dekking van eventuele schades dient tegen hefboom 1:2 de helft van het uitstaande bedrag aan garanties te worden aangehouden in de begrotingsreserve. In 2020 zijn ontvangen provisies van EUR 0,051 miljoen toegevoegd en is een schade uitgekeerd van EUR 1,450 miljoen.

In 2016 zijn middelen aan de begrotingsreserve onttrokken die niet beschikbaar dienden te blijven om de lopende FOM garanties af te dekken. Deze middelen zijn toegevoegd aan de begroting om de uitgaven op het

instrument DTIF tot en met 2021 te dekken. In aanvulling op deze middelen is in 2020 een aanvullend bedrag van EUR 11,747 miljoen aan de begrotingsreserve ontrokken ter dekking van de aangegane garantieverplichtingen DTIF.

De uitstaande FOM garanties nemen echter sneller af dan verwacht. Rekening houdend met de hefboom 1:2 is de begrotingsreserve per ultimo 2020 ondanks de onttrekkingen hoger dan de nog uitstaande FOM garanties. In 2016 is in het FOM toetsingskader risicoregelingen opgenomen dat deze resterende middelen in de FOM begrotingsreserve ook worden aangehouden voor het DTIF.

Ter dekking van eventuele schades uit het **Dutch Good Growth Fund (DGGF)** onderdeel 1 (RVO) dient tegen hefboom 1:2 de helft van het uitstaande bedrag aan garanties aangehouden te worden in de begrotingsreserve. Ter dekking van eventuele schades uit het DGGF onderdeel 3 (Atradius DSB) dient tegen hefboom 1:1 voor de wisselfinancieringen en tegen hefboom 1:3 voor de garanties een begrotingsreserve te worden aangehouden.

In 2020 zijn door RVO en Atradius DSB ontvangen premies van EUR 2,248 miljoen toegevoegd aan de begrotingsreserve. Schade-uitkeringen (wisselfinancieringen) door Atradius DSB van EUR 5,010 miljoen zijn ontrokken aan de begrotingsreserve.

De totaalstand van de garantieverplichtingen DGGF bedraagt per ultimo 2020 EUR 124,301 miljoen. De begrotingsreserve is hierdoor in evenwicht met de uitstaande garanties.

Voor het **Development Related Infrastructure Investment Vehicle (DRIVE)** is in 2015 een begrotingsreserve gecreëerd. Ter dekking van eventuele schades dient tegen een hefboom van 1:4 een kwart van het uitstaande bedrag aan garanties te worden aangehouden in de begrotingsreserve. Het saldo in de reserve van EUR 12,5 miljoen betreft de bodemstorting uit 2015. In 2019 is een garantie van EUR 49,293 miljoen verstrekt. Deze garantie is in 2020 gehervardeerd tot EUR 52,354. In 2021 wordt bezien of een mutatie in de begrotingsreserve noodzakelijk is.

Voor het **Dutch Trade and Investment Fund (DTIF)** is in 2016 een begrotingsreserve gecreëerd. Ter dekking van eventuele schades uit het DTIF onderdeel 1 (RVO) dient tegen hefboom 1:4 een kwart van het uitstaande bedrag aan garanties in de begrotingsreserve te worden aangehouden.

Ter dekking van eventuele schades uit het DTIF onderdeel 2 (Atradius DSB) dient tegen hefboom 1:1 voor de verstrekte wisselfinancieringen een begrotingsreserve te worden aangehouden.

De begrotingsreserve bevat een bodemstorting van EUR 5,0 miljoen. In 2020 zijn door RVO en Atradius DSB ontvangen premies en aflossingen van wisselfinancieringen van EUR 2,698 miljoen toegevoegd aan de begrotingsreserve. Schade-uitkeringen (wisselfinancieringen) door Atradius DSB van EUR 7,888 miljoen zijn ontrokken aan de begrotingsreserve.

Ter dekking van de aangegane en de te verwachten garantieverplichtingen is in 2020 de begrotingsreserve aangevuld met het verschil tussen de uitgekeerde wisselfinancieringen en premieontvangsten van EUR 5,190 miljoen. Tevens is in 2020 een aanvullende storting verricht van EUR 10,9 miljoen ter dekking van de aangegane garantieverplichtingen.

10 Vorderingen

Dit betreffen vorderingen die reeds ten laste van de begroting zijn gebracht en extracomptabel worden bewaakt. Deze vorderingen hebben vaak een langdurig karakter.

Vorderingen (debit 1.893.459 x EUR 1.000)		
	31 december 2020	31 december 2019
Specificatie EUR x 1.000		
Te ontvangen aflossingen op begrotingsleningen	98.403	115.980
Massif fonds	334.375	334.375
IDF (voorheen MOL fonds)	384.516	354.516
DGGF Fonds	354.095	315.219
NIO begrotingslening	69.000	80.000
Verrichte garantiebetalingen NIO	37.653	34.869
Diverse extra-comptabiele vorderingen	615.417	545.478
Totaal	1.893.459	1.780.437

De extracomptabiele vorderingen met betrekking tot het **Massif fonds** en het **Building Prospects (BP) (voorheen IDF en voorheen MOL fonds)** staan uit bij de FMO en betreffen revolverende fondsen. De betaalde Massif-fondsen en BP-fondsen staan respectievelijk per 31 december 2026 en 31 december 2028 ter beschikking van de minister en zijn als geconditioneerde vordering opgenomen op de balans.

Uit informatie van de FMO blijkt dat het aandeel van BHOS voor wat betreft het **Massif fonds** per 31 december 2020 is vastgesteld op EUR 457,822 miljoen. De door BHOS totaal ingebrachte fondsen tot en met 31 december 2020 bedroegen EUR 334,375 miljoen.

De asset waarde van het **BP** bedraagt per 31 december 2020 EUR 309,976 miljoen. De door BHOS totaal ingebrachte fondsen tot en met 31 december 2020 bedroegen EUR 384,516 miljoen.

De genoemde asset waarden zijn voorlopige cijfers zoals bekend bij het opstellen van de saldibalans. De definitieve cijfers blijken uit de jaarrekening 2020 van FMO.

Voor het **Dutch Good Growth Fund (DGGF)** zijn leningen verstrekt aan RVO en PwC/TJ, gericht op het midden- en kleinbedrijf voor investeringen in ontwikkelingslanden. Aan RVO is een lening verstrekt van EUR 116,124 miljoen. Aan PwC/TJ is een lening verstrekt van EUR 237,971 miljoen.

Navolgend overzicht geeft inzicht in de mate van opeisbaarheid van de extracomptabiele vorderingen en de ouderdom.

Specificatie x 1.000 EUR	Totaal	2020	2019	2018	2017 en ouder
Op termijn opeisbaar aflossing begrotingsleningen	98.403	0	0	0	98.403
Op termijn opeisbaar begrotingslening	69.000	0	0	0	69.000
Op termijn opeisbaar overige vorderingen	434	0	0	0	434
Totaal op termijn opeisbare vorderingen	167.837	0	0	0	167.837
Direct opeisbaar garantiebetalingen	37.653	2.784	3.805	0	31.064
Direct opeisbaar overige vorderingen	35.217	29.143	3.756	47	2.271
Totaal direct opeisbare vorderingen	72.870	31.927	7.561	47	33.335
Geconditioneerde vorderingen	1.652.752	0	0	0	0
Totaal	1.893.459				

Te ontvangen aflossingen op begrotingsleningen:

Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2020	31 december 2019
Openingsbalans	115.980	139.096
Bij: Consolidaties	392	0
Af: Aflossingen	17.969	22.888
Af: Kwijtscheldingen	0	228
Eindbalans	98.403	115.980

De begrotingsleningen zijn voornamelijk met OS-landen afgesloten. In overeenstemming met de in de leningovereenkomsten vastgestelde aflossingsschema's zal het saldo per 31 december 2020 in de volgende jaren worden afgelost. Hierbij is geen rekening gehouden met eventuele toekomstige kwijtscheldingen en nog op te nemen begrotingsleningen (consolidaties).

Jaar	Aflossingen	Rente	Totaal
t/m 2022	31.482	995	32.477
2023	9.119	403	9.522
2024	4.768	429	5.197
2025	4.161	455	4.616
2026	3.991	480	4.471
Na 2026	37.988	4.132	42.120
Totaal	91.509	6.894	98.403

Verrichte garantiebetalingen Ned. Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden (NIO)

Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2020	31 december 2019
Openingsbalans	34.869	31.064
Bij: Overmakingen aan de NIO (garanties)	2.784	3.805
Af: Ontvangsten van de NIO (garanties)		
Af: Kwijtscheldingen		
Af: Consolidaties		
Eindbalans	37.653	34.869

De post diverse extracomptable vorderingen bestaat uit:

Diverse extracomptable vorderingen		
Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2020	31 december 2019
TCX Currency Exchange Fund	59.211	59.702
IFC-GAFSP	81.894	86.256
AEF Fund	144.918	129.714
Lening PIDG	105.908	98.555
DTIF	36.731	23.522
AFAWA Guarantee Program	33.800	35.600
DFCD	47.000	40.000
Care Pay	14.700	0
Medical Credit Fund	7.500	0
AGRI3 Fund	8.535	0
Te ontvangen rente op begrotingsleningen en garantiebeta-lingen (NIO)	10.133	9.259
Buiteninvordering gestelde vorderingen	1.250	1.147
Overige	63.837	61.723
Totaal	615.417	545.478

Extracomptable vorderingen waarop in 2020 belangrijke wijzigingen hebben plaats gevonden, worden toegelicht.

De vordering op het **Access to Energy Fund (AEF Fund)** is in 2006 in de vorm van een subsidie verstrekt. De vordering staat uit bij de FMO en betreft een deels revolverend fonds. Het programma heeft als doel om armoede te verminderen door de toegang tot energiediensten te verbeteren. Uit informatie van de FMO blijkt dat het aandeel van BHOS voor wat betreft het AEF Fund per 31 december 2020 is vastgesteld op EUR 150,593 miljoen. De door BHOS totaal ingebrachte fondsen tot en met 31 december 2020 bedroegen EUR 144,918 miljoen.

De vordering op **IFC-GAFSP** is in 2012 op basis van een arrangement verstrekt aan International Finance Corporation (IFC) en het Private Sector Window ten bate van investment activities is voor 100% revolueerbaar. Het programma heeft als doel het verbeteren van de voedselzekerheid in ontwikkelingslanden, door het bevorderen van de toegang tot financiële diensten voor boeren, producentenorganisaties en het MKB. De door BHOS totaal ingebrachte fondsen tot en met 31 december 2020 bedroegen USD 96,9 miljoen.

Voor de **Private Infrastructure Development Group (PIDG)** is een lening verstrekt voor het realiseren van infrastructurele projecten in lage inkomenstalen en fragiele staten. In 2020 is een extra lening verstrekt van USD 14 miljoen.

De vordering op het **Dutch Fund for Climate Development (DFCD)** is in 2019 in de vorm van een subsidie verstrekt. De vordering staat uit bij de FMO en betreft een deels revolverend fonds. Het programma vloeit voort uit de opdracht zoals gedefinieerd in het regeerakkoord en heeft als doel om klimaatrelevante projecten in ontwikkelingslanden te financieren ten behoeve van een klimaatbestendige economische groei. Uit informatie van de FMO blijkt dat het aandeel van BHOS voor wat betreft het DFCD per 31 december 2020 is vastgesteld op EUR 35,669 miljoen. De door BHOS totaal ingebrachte fondsen tot en met 31 december 2020 bedroegen EUR 47 miljoen.

De vordering op **Care Pay** is in de vorm van een subsidie verstrekt aan *Health Insurance Fund*. De bijdrage aan HIF wordt besteed aan het verstrekken van een converteerbare lening aan Care Pay International, waarbij de verwachting is dat deze op korte termijn wordt omgezet in aandelen. De waarde van de aandelen komt ten goede aan de subsidieverstrekker. Care Pay is een online betaalplatform voor de zorgsector, waarbij de patiënt, de zorgverlener en de verzekeraar aan elkaar worden verbonden. Met behulp van Care Pay ontstaat er transparantie in de ‘zorgketen’ en wordt duurzame financiering van de zorgsector mogelijk gemaakt.

De vordering op **Medical Credit Fund** (MCF) is in de vorm van een subsidie verstrekt aan ‘Health Insurance Fund’ in het kader van de COVID-19 response. Het MCF verstrekt leningen aan zorgklinieken in Sub-Sahara Afrika. Met deze subsidie kan MCF deze zorgklinieken voorzien van werkcapitaal voor:

- De aanschaf van o.a. beschermende kleding, medische mondkapjes en medicijnen;
- Het opvangen van teruglopende inkomsten als gevolg van dalende patiëntenaantal, omdat patiënten uit angst voor COVID-19 wegbleven;
- De verbetering van kwaliteit en infectiebeheersing, zowel tijdens de COVID-crisis als in de toekomst.

De vordering op het **AGRI3 Fund** is in 2020 in de vorm van een subsidie verstrekt. De vordering staat uit bij Stichting Title Holder AGRI3 en betreft een revolverend fonds. Het programma heeft tot doel banken, andere financiële instellingen en landbouwbedrijven te stimuleren zakenmodellen te ontwikkelen met bosbescherming, herbebossing en implementatie van innovatie landbouwoplossingen terwijl de levensstandaard van lokale boeren wordt verbeterd. De door BHOS totaal ingebrachte fondsen tot en met 31 december 2020 bedroegen EUR 8,535 miljoen.

12 Voorschotten

Dit betreffen nog openstaande voorschotten, waarvan de uitgaven reeds ten laste van de begroting zijn gebracht. Afwikkeling vindt plaats op basis van ontvangen verantwoordingen.

Voorschotten (debit 3.628.533 x EUR 1.000)		
Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2020	31 december 2019
Voorschotten	3.316.853	3.307.456
Voorschotten RVO	311.680	348.609
Totaal	3.628.533	3.656.065

Ouderdomsanalyse voorschotten (x EUR x 1.000)		
Ouderdomsanalyse voorschotten (x 1.000 EUR)	31 december 2020	31 december 2019
Verstrekt in 2011 en ouder	31.051	35.345
Verstrekt in 2012	23.545	37.140
Verstrekt in 2013	30.007	37.466
Verstrekt in 2014	22.497	29.559
Verstrekt in 2015	35.048	167.542
Verstrekt in 2016	144.577	173.410
Verstrekt in 2017	154.040	392.499
Verstrekt in 2018	463.599	1.113.600
Verstrekt in 2019	1.176.807	1.669.504
Verstrekt in 2020	1.547.362	0
Totaal	3.628.533	3.656.065

Opbouw openstaande voorschotten (exclusief voorschotten RVO):

Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2020	31 december 2019
Openingsbalans	3.307.456	3.376.229
Bij: Verstrekte voorschotten	1.640.554	1.675.999
Af: Verantwoorde voorschotten	1.566.419	1.799.030
Af: Herwaardering naar nieuwe corporate rate	64.738	54.258
Eindbalans	3.316.853	3.307.456

13 Garantieverplichtingen

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Garantieverplichtingen (credit 3.272.513 x EUR 1.000)		
Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2020	31 december 2019
Asian Development Bank (AsDB)	1.241.244	1.272.274
Inter-American Development Bank (IADB)	275.166	289.820
African Development Bank (AfDB)	1.442.784	659.157
Fonds Opgemende Markten (FOM)	13.196	22.827
Dutch Good Growth Fund (DGGF)	124.301	157.642
Dutch Trade Investment Fund (DTIF)	18.894	8.730
Development Relevant Infrastructure Investment Vehicle (DRIVE)	52.354	49.293
NIO	104.574	119.044
Totaal	3.272.513	2.578.787

De garantieverplichtingen die uitstaan bij de regionale ontwikkelingsbanken **Asian Development Bank (AsDB)**, **Inter-American Development Bank (IADB)** en **de African Development Bank (AfDB)**, betreffen het niet volgestorte aandelenkapitaal. Slechts indien de banken in ernstige financiële problemen komen, kan om storting (vol- of bijstorting) van het garantiekapitaal worden gevraagd.

De waarde van de garantieverplichting voor de **AfDB** is toegenomen met EUR 800 miljoen vanwege een uitbreiding en afgenoemt met EUR 16 miljoen vanwege koersontwikkeling (valuta SDR). De waardeafname in EUR bij de **AsDB** en de **IADB** wordt veroorzaakt door koersontwikkelingen (valuta SDR resp. USD).

De garantieverplichting in het kader van het **Fonds Opkomende Markten (FOM)** betreft een garantie aan de FMO voor financieringen aan lokale dochterondernemingen of joint-ventures van Nederlandse bedrijven. De openstaande garanties zijn gedaald van EUR 22,827 miljoen naar EUR 13.196 miljoen, omdat in 2016 is besloten om het FOM voor nieuw af te geven garanties stop te zetten.

De garantieverplichting in het kader van het **Dutch Good Growth Fund (DGGF)** heeft betrekking op ontwikkelingsrelevante en risicodragende investeringen en exporttransacties. De daling van EUR 33,341 miljoen naar EUR 124,301 miljoen komt met name door een afname van afgegeven garanties door Atradius DSB. De daling betreft zowel polissen voor garanties als wisselfinancieringen.

Fondsbeheerder PwC/TJ is in 2019 in de gelegenheid gesteld om voor maximaal EUR 100 miljoen boven het beschikbare investeringsbudget aan contracten/committeringen aan te gaan met intermediaire fondsen in de vorm van een garantie van BHOS. In 2020 is voor EUR 12,780 miljoen aan garantieverplichtingen aangegaan.

De garantieverplichting in het kader van het **Dutch Trade and Investment Fund (DTIF)** betreft een garantie voor risicodragende investeringen en exporttransacties. De stijging van EUR 10,164 miljoen naar EUR 18,894 miljoen komt met name door verstrekte wisselfinancieringen door Atradius DSB.

De garantieverplichting in het kader van het **Development Relevant Infrastructure Investment Vehicle (DRIVE)** heeft betrekking op investeringen in publieke infrastructuurprojecten die bijdragen aan een goed ondernehmingsklimaat en de ontwikkeling van de private sector in lage- en middenninkomenslanden. Het garantieplafond voor DRIVE is vastgesteld op EUR 55 miljoen per jaar. In 2019 is door Atradius DSB een garantie afgegeven van EUR 49,293 miljoen. Deze garantie is in 2020 geherwaardeerd tot een bedrag van EUR 52,354 miljoen.

Voor deze laatste vier regelingen is een begrotingsreserve gevormd.

14 Andere verplichtingen

Opbouw openstaande verplichtingen:

Andere verplichtingen (credit 7.672.359 x EUR 1.000)		
	31 december 2020	31 december 2019
Openingsbalans	6.802.707	5.804.878
Af: Correctie beginbalans		3.885
Bij: Aangegane verplichtingen	4.036.634	4.041.646
Af: Tot betaling gekomen verplichtingen	3.166.982	3.039.932
Eindbalans	7.672.359	6.802.707

Af te dragen vennootschapsbelasting

Op basis van de oordelen van de Belastingdienst en de door het ministerie ingenomen standpunten is in 2020 de aangifte vennootschapsbelasting over 2018 ingediend en de aangifte over 2019 voorbereid. Net zoals over 2017 is hier ook wederom sprake van een verrekenbaar verlies met de Belastingdienst. De aangiften over 2017 en 2018 moeten nog definitief

worden vastgesteld door de Belastingdienst zodat de betaalde vennootschapsbelasting over 2016 kan worden verrekend. Voor 2019 en 2020 is begroot dat de fiscale winsten lager liggen dan de verrekenbare verliezen. Per saldo is er meer betaald aan de Belastingdienst dan de belastingschuld bedraagt over de periode 2016 t/m 2020. Om deze reden is geen saldo als af te dragen vennootschapsbelasting opgenomen in de saldbalans bij BHOS.

15 Deelnemingen

De post deelnemingen bestaat uit aandelen in internationale instellingen. Voor het niet volgestorte deel (callable capital) is een garantieverplichting verstrekt die onder 13. Garantieverplichtingen is opgenomen.

De deelnemingen kunnen als volgt gespecificeerd worden. De laatste kolom van het overzicht vermeldt de voting power ultimo 2020. Naast de omvang van de deelneming in aandelen kan dit percentage ook beïnvloed zijn door bijvoorbeeld de omvang van de middelenaanvullingen.

Deelnemingen (debit 143.817 x EUR 1.000)			
Specificatie x 1.000 EUR	31 december 2020	31 december 2019	Voting power
Asian Development Bank	65.340	66.974	1.113
African Development Bank	56.290	51.113	1.274
Inter-American Development Bank	12.365	13.023	0,200
Inter-American Investment Corporation	9.403	9.709	0,730
Instex Deelneming	419	0	4.300
Totaal	143.817	140.819	

De waarde van de deelneming in de **African Development Bank (AfDB)** is in 2020 met een bedrag van EUR 6,4 miljoen toegenomen door een aanvullende kapitaalstorting in valuta SDR; en als het gevolg van koerswijziging afgenoemt met EUR 1,2 miljoen.

De waarde van de deelneming in de **Inter-American Investment Corporation (IIC)** is in 2020 met een bedrag van EUR 0,185 miljoen toegenomen door een aanvullende kapitaaluitbreiding (vanuit reserve IDB, in valuta USD) en met een bedrag van EUR 0,491 miljoen afgenoemt als gevolg van koerswijziging.

De waarde van de deelnemingen in de **Asian Development Bank (AsDB)** en **Inter-American Development Bank (IADB)** is afgenoemt als gevolg van koerswijziging.

Nederland zet zich samen met Europese bondgenoten in voor behoud van Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) ten aanzien van Iran. Onder andere door begin 2020 formeel toe te treden als aandeelhouder van **INSTEX**. Doel van de Nederlandse deelname aan dit special purpose vehicle is om bij te dragen aan het faciliteren van het betalingsverkeer tussen Europese en Iraanse bedrijven. Nederland heeft in 2020 voor een bedrag van EUR 0,419 mln aan aandelenkapitaal gekocht van INSTEX.

Niet uit de saldbalans blijkende bestuurlijke verplichtingen

Verdragsmiddelen Suriname Het restant van de verplichting uit hoofde van de Verdragsmiddelen Suriname Schenkingen bedraagt per 31 decmeber 2020 EUR 1,1 mln.

Partnerschap «Prospects» In 2019 startte Nederland met een nieuwe aanpak voor vluchtelingenopvang lastens art 4.2 van de BHOS-begroting: het partnerschap «Prospects». Het partnerschap wil de opvang en bescherming van vluchtelingen in en rondom conflictgebieden verbeteren en bestaat uit het Ministerie van Buitenlandse Zaken, International Finance Corporation (IFC), International Labour Organisation (ILO), United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), United Nations Children's Fund (UNICEF) en Wereldbank.

Onder dit partnerschap is aan de partners via een opportunity fund een bedrag van circa USD 90 miljoen in het vooruitzicht gesteld voor de periode 2019–2023 voor mogelijke nieuwe projecten. Per 31 december 2020 is hiervan USD 58,7 miljoen nog niet aangesproken.

D. BIJLAGEN

Bijlage 1: Afgeronde evaluatie- en overige onderzoeken

Tabel 15 Beleidsdoorlichting artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen¹

Soort onderzoek	Titel/ onderwerp	Jaar van afronding
1. Ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
1a. Beleidsdoorlichtingen	Beleidsdoorlichting artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	2021 ²
1b. Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid	Evaluatie IMVO-beleid inclusief sectorconvenanten NCP OESO richtlijnen multinationals Evaluation of the Dutch RBC Agreements 2014-2020 Samenwerking met ontwikkelingslanden op belastinggebied Evaluatie Nederlands handels- en investeringsbeleid Inclusief effecten van EPA's Eindrapport evaluatie 'Partners for International Business' (PIB) Buiten gebaande paden. Mid-term evaluatie RVO's DHKDHI-instrument Effectenonderzoek Economische diplomatie Starters in International Business Smalle marges van economische diplomatie Evaluatie van de NFIA 2010-2018 Health Insurance Fund Work in progress. Evaluation of the ORET programme investing in public infrastructure in developing countries Aided trade. An evaluation of the Centre for the Promotion of Imports for Developing Countries, 2005-2012 Evaluation of PUM Netherlands Senior Experts, 2012-2015 Massif evaluation. Financial inclusion in developing countries 2006-2014 Evaluatie PSOM/PSI 2009-2014 DECP (Employers Cooperation Program) Mid-term review of the Transition Facility Evaluation of the Infrastructure Development Fund, Vol 1. Main report Vol.2. Case studies Vol.3. Annexes Evaluatie FMO Access to Energy Fund Strategic Evaluative Review of the Energising Development Partnership Programme External Evaluation 2SCALE, 2012-2017 ORIO Develop2Build (D2B) Final Evaluation Transition Facility Evaluation Agriterra Farmers Common Sense in Business Programme 2016-2020 Dutch Good Growth Fund (DGGF) FMO A FMO MASSIF en Capacity Development	2019 2019 2020 2020 ³ 2020 ⁴ 2017 2018 2019 2020 2015 2015 2015 2016 2016 2017 2017 2017 2017 2018 2018 2018 2018 2018 2018 2018 2019 2020 2020 2020 2020 ⁵ 2020 ⁶
3. Overig onderzoek	The impact of the Transatlantic Trade and Investment Partnership on low income countries Directe investeringen: UNCTAD- studie rol Nederlandse IBO's Onderzoek zorgplicht Nederlandse bedrijven inzake IMVO Effecten van zes EU-handelsakkoorden op de Nederlandse economie Government policy to stimulate international responsible business conduct Integratie van hulp, handel en investeringen in 3 transitielanden Evaluatie BHOS-beleid gericht op bijdragen van Nederlandse bedrijven aan duurzame ontwikkeling Better ways of trading. Evaluatie over de effectiviteit van Technische Assistentie voor handelsbeleid en -regelgeving Mid-term Review of PSD Apps programme	2015 2015 2016 2017 2018 2020 ⁷ 2020 ⁸ 2018 2018

- 1 Voor begrotingsartikel 1 zijn enkele onderzoeken uit 2015 vermeld, omdat die als bouwstenen voor de Beleidsdoorlichting van het gehele artikel dienen. Zie voor de complete lijst van evaluaties en onderzoeken over de periode 2013-2020 [Bijlage 2020D42354 bij Kamerstuk 32 124 nr. 20](#).
- 2 De beleidsdoorlichting van het gehele begrotingsartikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen was voorzien voor 2020 maar heeft vertraging opgelopen vanwege de Corona epidemie. De beleidsdoorlichting zal in 2021 aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Zie ook [Kamerstuk 34124 XVII nr.19](#). 95
- 3 Het onderzoek naar de samenwerking met ontwikkelingslanden op belastinggebied zal in 2021 worden afgerond, zie [Bijlage 2020D42354 bij Kamerstuk 32 124 nr. 20](#). De [Terms of Reference](#) voor dit onderzoek is gepubliceerd op de website van IOB.
- 4 De evaluatie van het Nederlandse handels- en investeringsbeleid inclusief de effecten van EPA's zal in 2021 worden afgerond, zie [Bijlage 2020D42354 bij Kamerstuk 32 124 nr. 20](#). De [Terms of Reference](#) voor dit onderzoek is gepubliceerd op de website van IOB.
- 5 De evaluatie van FMO A zal in 2021 worden afgerond, zie [kamerstuk 2020D42354](#).
- 6 De evaluatie FMO MASSIF en Capacity Development zal in 2021 worden afgerond, zie [kamerstuk 2020D42354](#).
- 7 Het onderzoek naar de integratie van hulp, handel en investeringen in 3 landen zal in 2021 worden afgerond, zie [kamerstuk 2020D42354](#). De [Terms of Reference](#) voor dit

Tabel 16 Beleidsdoorlichting Artikel 2: Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat

Soort onderzoek	Titel/ onderwerp	Jaar van afronding
1. Ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
1a. Beleidsdoorlichtingen		
	Voedselzekerheid	2018
	Waterbeheer	2018
1b. Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	CGIAR Agricultural research	2016
	IDH case study tea Kenya	2016
	GAFSP Private sector window MTR	2016
	Fonds Duurzaam Ondernemen en Voedselzekerheid. MTR	2016
	Geodata for agriculture and water MTR	2016
	CAADP Multi-Donor Trust Fund	2016
	Driving Nutrition Impact GAIN	2017
	UNICEF	2017
	IOB voedselzekerheidstudie Ethiopie	2017
	IOB voedselzekerheidstudie Bangladesh	
	IOB voedselzekerheidstudie Rwanda	2017
	IOB voedselzekerheidstudie Uganda	2018
	IFDC-2SCALE	2018
	DryDEV / ICRAF	2018
	Nederlandse bijdrage CGIAR	2020
	CABI Plantwise	2020
	Effectenonderzoek landbouw irrigatieprogramma (Bangladesh, Indonesië)	2017
	Water OS	2017
	Water Partnership Program	2017
	PPP AKVO	2017
	IOB verbeterd waterbeheer Bangladesh	2018
	IOB verbeterd waterbeheer Indonesië	2018
	IOB verbeterd waterbeheer Mozambique	2018
	IOB verbeterd waterbeheer Mali	2018
	Young Expert Programme	2018
	MTR DGIS - IHE Programmatic Cooperation (DUPC 2)	2018
	Football for Water	2019
	Strengthening Water operators (WaterWorx)	2021 ¹
	Fonds Duurzaam Water (FDW)	2020
	Evaluatie Fonds Duurzaam Water: Country cases	2020
	Capacity Builing Urban Water and Sanitation Systems AIAS, Mozambique, Phase II	2020
	External evaluation ESMAP and ASTAE	2016
	WRI	2016
	Daey Ouwens Fonds	2016
	Subsidie: Access to Energy Fund (FMO-AEF)	2017
	Tropenbos	2017
	Bijdrage CieMER	2017
	Convenant DGIS PBL	2017
	Energising Development review	2018
	Africa Biogas Partnership Programme Phase 2	2019
	SUSTAIN	2019
	European Partnership on Responsible Minerals (EPRM)	2020
3. Overig onderzoek		
	Monitoring and evaluating mainstreamed adaptation to climate change. A synthesis study on climate change in development cooperation	2018

¹ Deze evaluatie is in 2020 gestart en wordt in 2021 afgerond

Tabel 17 Beleidsdoorlichting Artikel 3: Sociale vooruitgang

Soort onderzoek	Titel/ onderwerp	Jaar van afronding
1. Ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
1a. Beleidsdoorlichtingen	Beleidsdoorlichting Nederlandse steun aan ontwikkeling van zuidelijke civil society . 'Shifting interests, changing relations, support under pressure'	2017
1b. Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Mid-term review Amplify Change	2016
	Keuzes en Kansen, Key Population Fund, SRGR Fonds 2013-2015, Opstapfonds, Kindhuwelijkenfonds	2017
	Fonds Product Development Partnerships	2020
	Regionaal HIV/AIDS en SRGR programma Zuidelijk Afrika	2020
	Women in the Frontline 2012-2017	2017
	FLOW	2017
	NAP 1325 (2016-2019)	2020
	Strategische partnerschappen als instrument ¹	2019
	European Centre for Development Policy Management	2016
	Institutional Evaluation	
	External evaluation of Netherlands Fellowship Programme (NFP II) and Netherlands Initiative for Capacity Building in Higher Education (NPT/NICHE II)	2017
3. Overig onderzoek		
	Analyse van armoede en ongelijkheid in de context van transitie in Sub-Sahara Afrika	2018
	Literatuuronderzoek effecten multilaterale financiering SRGR ²	2020 ²
	Literature review education and employment for refugee children and youth	2018
	Mainstreaming genderbeleid	2020 ³

1 Strategische partnerschappen zijn ook ingezet bij het bereiken van beleidsdoelstellingen 2.1, 2.2, 3.1 en 3.4.

2 Het literatuuronderzoek naar de effecten van multilaterale financiering voor SRGR is vertraagd en zal in 2021 worden afgerond.

3 Het onderzoek naar mainstreaming genderbeleid zal in 2021 worden gepubliceerd. De [Terms of Reference](#) voor dit onderzoek is gepubliceerd op de website van IOB.

Tabel 18 Beleidsdoorlichting Artikel 4: Vrede en veiligheid voor ontwikkeling

Soort onderzoek	Titel/ onderwerp	Jaar van afronding
1. Ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
1a. Beleidsdoorlichtingen	Beleidsdoorlichting Budget Internationale Veiligheid 4	2017
1b. Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Wederopbouwfonds en SPCC	2019
	Projecten ondernemers diaspora	2019
3. Overig onderzoek		
	Dutch Relief Alliance – evaluatie	2017
	Opvang in de regio / RDPP	2020
	Synthese onderzoek decentrale evaluaties opvang in de regio	2020

Tabel 19 Beleidsdoorlichting Artikel 5: Multilaterale samenwerking en overige inzet

Soort onderzoek	Titel/ onderwerp	Jaar van afronding
1. Ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
1a. Beleidsdoorlichtingen	Nederlandse samenwerking met ontwikkelingsorganisaties van de Verenigde Naties	2018
1b. Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	How to break the vicious cycle. Evaluation of Dutch development cooperation in the Palestinian Territories 2008-2014	2016
	The gaps left behind. An evaluation of the impact of ending aid.	2016
	Deelonderzoeken voor The gaps left behind – Bolivia, Burkina Faso, Guatemala, Nicaragua, Tanzania en Zambia	2016
3. Overig onderzoek		
	Voorkomen is beter dan genezen. Evaluatie over Nederland en de WHO, 2011-2015	2016
	Ontwikkeling en migratie. Literatuurstudie	2018

Bijlage 2: Sanctiebeleid en malversaties

In de nota «beheer en toezicht» die in 1998 aan de Tweede Kamer werd voorgelegd, is toegezegd dat het parlement bij de jaarlijkse rekening van het Ministerie van Buitenlandse Zaken geïnformeerd zal worden over de bewezen gevallen van malversaties en de daarbij getroffen sancties respectievelijk de afweging die is gemaakt om geen sanctie te treffen. Ook de informatie over het effect van sancties en het terugvorderen van geld is toegevoegd. In de praktijk worden malversaties als bewezen beschouwd als er zodanig sterke aanwijzingen zijn, dat het bestaan van een malversatie logischerwijs niet ontkend kan worden. Het is niet zo dat bij alle gevallen door een uitspraak van de rechter een malversatie als bewezen wordt aangemerkt.

Malversaties

In het jaar 2020 zijn in totaal 74 vermoedens van malversaties gemeld bij het Expertisecentrum Malversaties. Vermoedens van malversaties worden altijd onderzocht. Eind 2020 zijn van deze vermoedens nog 44 gevallen in onderzoek: 8 vermoedens konden na onderzoek niet worden bewezen.

Er zijn nog 16 gevallen uit 2019, 11 gevallen uit 2018 en 2 gevallen uit 2017 in onderzoek. In deze bijlage wordt ingegaan op de gevallen waarbij het onderzoek is afgerond en welke als bewezen malversaties zijn aangemerkt. Hieronder worden de in het jaar 2020 bewezen gevallen van malversaties (22 uit 2020, 14 uit 2019, 1 uit 2018) beschreven:

Tabel 20 Malversaties

REF: 18-43

Land	Mozambique, Guinea, Swaziland, Nigeria, Papoea-Nieuw-Guinea, Zambia, Kenia, Bangladesh, Burkina Faso, Centraal Afrikaanse Republiek, Malawi
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Bij de internationale organisatie zijn vermoedens gemeld van onregelmatigheden bij diverse (lokale) uitvoeringspartners. Onderzoek bevestigt dat er sprake is geweest van falsificatie van documenten, misbruik van projectgelden, verduisteren van salarissen, compliance issues, diefstal en tekortkoming in de implementatie.
Omvang	EUR 1.270.591
Nederlands aandeel	EUR 20.202
Actie	De internationale organisatie spant zich in om de middelen terug te vorderen. Verder zijn de interne controlesystemen aangescherpt in de betreffende landen.

REF: 19-18

Land	Liberia
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Tijdens een reguliere interne controle is vastgesteld dat geld niet rechtmatig is besteed bij een lokale uitvoeringspartner.
Omvang	EUR 7.500
Nederlands aandeel	EUR 7.500
Actie	De betalingen aan de lokale uitvoeringspartner zijn direct stopgezet en de internationale organisatie heeft het contract met de lokale uitvoeringspartner niet verlengd. Het ministerie van Buitenlandse Zaken spant zich gezamenlijk met de internationale organisatie in om het gemalverseerde bedrag terug te vorderen.

REF: 19-21

Land	Oeganda
Organisatie	Lokale organisatie

Ontdekt	Naar aanleiding van een melding door een klokkenluider heeft de internationale organisatie een onderzoek laten uitvoeren bij de lokale uitvoeringspartner. Het onderzoek bevestigt dat er sprake is geweest van financieel mismanagement.
Omvang	EUR 6.193
Nederlands aandeel	EUR 6.193
Actie	De internationale organisatie spant zich in om het gemalverseerde bedrag terug te vorderen.
REF: 19-37	
Land	Indonesië
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Naar aanleiding van een melding van een klokkenluider heeft de internationale organisatie een onderzoek laten uitvoeren bij twee lokale uitvoeringspartners. Het onderzoek bevestigt dat er sprake is geweest van fraude en mismanagement.
Omvang	EUR 8.072
Nederlands aandeel	EUR 8.072
Actie	De betalingen aan beide organisaties zijn stopgezet. De internationale organisatie spant zich in om het gemalverseerde bedrag terug te vorderen van de lokale uitvoerders.
REF: 19-38	
Land	Jordanië
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Na een melding van mogelijke belangenverstrekking bij de internationale organisatie is een onderzoek gestart. Hieruit bleek dat 3 aanbestedingen onrechtmatig zijn uitgevoerd.
Omvang	EUR 14.624
Nederlands aandeel	EUR 14.624
Actie	De internationale organisatie heeft haar beleid en procedures op het gebied van aanbesteden, subsidieverlening en belangenverstrekking aangescherpt om herhaling in de toekomst te voorkomen.
REF: 19-46	
Land	Afghanistan
Organisatie	Nationale overheid
Ontdekt	Bij een review van een internationale organisatie naar een programma zijn bij een lokale overheidsinstantie bevindingen naar voren gekomen. Onderzoek wees uit dat er sprake was van onrechtmatige uitgaven.
Omvang	EUR 3.556.140
Nederlands aandeel	EUR 167.138
Actie	De internationale organisatie heeft het onrechtmatig uitgegeven bedrag terug gevorderd en deze vordering is inmiddels voldaan. Verder heeft de internationale organisatie maatregelen getroffen en aanscherpingen doorgevoerd in hun controlemechanismen.
REF: 19-48	
Land	Burundi
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Tijdens reguliere controlewerkzaamheden zijn onregelmatigheden naar voren gekomen bij een lokale uitvoeringspartner. Onderzoek bevestigt onregelmatigheden bij het inkopen- en aanbestedingsproces.
Omvang	EUR 4.793
Nederlands aandeel	EUR 4.793
Actie	Het contract met de betrokken medewerker is beëindigd. Daarnaast heeft de internationale organisatie het contract met de lokale organisatie geschorst totdat het gemalverseerde bedrag is terugbetaald.
REF: 19-50	
Land	Nigeria
Organisatie	Lokale organisatie

Ontdekt	Een onderzoek naar fraude was opgezet nadat beleid en procedures niet goed werden gevuld. Dit onderzoek bevestigt dat een medewerker fraude heeft gepleegd. Het betreft het frauduleus aanpassen van aantallen bij bestellingen.
Omvang	EUR 2.841
Nederlands aandeel	EUR 2.841
Actie	De betrokken medewerker is ontslagen, het gemalverseerde wordt teruggevorderd van de betrokken medewerker en de interne controlemechanismes van de organisatie zijn verscherpt. Daarnaast heeft de internationale organisatie de lokale uitvoeringspartner uitgesloten voor eventuele toekomstige financieringen.
REF: 19-51	
Land	Ghana
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	De internationale organisatie heeft door een administratieve fout per abuis geld overgeboekt naar de verkeerde organisatie. Een deel van dit bedrag is onrechtmatig door de ontvanger uitgegeven.
Omvang	EUR 7.000
Nederlands aandeel	EUR 7.000
Actie	Een deel van het bedrag is door de internationale organisatie teruggevorderd en het andere deel is door de internationale organisatie gedekt uit eigen middelen.
REF: 19-54	
Land	Kosovo
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Vermoedens van onregelmatigheden door een tegenvallende uitvoering bij een lokale uitvoeringspartner. Het betreft een medewerker die een dubbele functie bekleedde en te veel salaris heeft ontvangen.
Omvang	EUR 29.714
Nederlands aandeel	EUR 29.714
Actie	De internationale organisatie heeft een deel van het gemalverseerde bedrag teruggevorderd en een deel voor eigen rekening genomen. Het contract met de betrokken medewerker is beëindigd.
REF: 19-55	
Land	Oeganda
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Vermoedens waren ontstaan door slecht functioneren van twee leden van het projectteam. Na onderzoek bekenden betrokkenen steekpenningen te hebben aangenomen van een lokale partner.
Omvang	EUR 2.500
Nederlands aandeel	EUR 2.500
Actie	De contracten van de betrokken medewerkers zijn niet vernieuwd. De internationale organisatie neemt meer en onder andere ervaren personeel aan op managementfuncties en heeft de interne controlemechanismen bij projecten aangescherpt.
REF: 19-57	
Land	Zuid Soedan
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Tijdens controlewerkzaamheden is vastgesteld dat de uitvoerende internationale organisatie haar contractuele afspraken met betrekking tot de uitvoering niet is nagekomen.
Omvang	EUR 4.061
Nederlands aandeel	EUR 4.061
Actie	De contractpartner heeft het gemalverseerde bedrag als onregelmatig aangemerkt en heeft haar beleid en procedures ten aanzien van fraude en corruptie verder verscherpt om herhaling in de toekomst te voorkomen.
REF: 19-62	
Land	Burundi
Organisatie	Lokale organisatie

Ontdekt	De internationale organisatie ontving via een partnerorganisatie vermoedens van het verduisteren van goederen bij een lokale uitvoeringspartner.
Omvang	EUR 5.218
Nederlands aandeel	EUR 120
Actie	De internationale organisatie heeft direct actie ondernomen en het grootste gedeelte van de verduisterde goederen zijn geretourneerd. Daarnaast zijn de dienstverbanden van de betrokken personen beëindigd.
REF: 19-67	
Land	Oeganda
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Na melding door een klokkenluider werden tijdens een onaangekondigde kascontrole onregelmatigheden vastgesteld (greep uit de kas) bij de betrokken organisatie. Deze onregelmatigheid werd nogmaals bevestigd in het definitieve rapport wat is opgesteld naar aanleiding van het uitgevoerde onderzoek.
Omvang	EUR 8.018
Nederlands aandeel	EUR 8.018
Actie	De internationale organisatie heeft adequaat gehandeld. De betrokken medewerker heeft het volledige bedrag terugbetaald en is vervolgens ontslagen.
REF: 19-68	
Land	Zwitserland
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	De internationale organisatie heeft een rapport ontvangen waar beschuldigingen worden geuit met betrekking tot mogelijke onregelmatigheden.
Omvang	EUR 367.080
Nederlands aandeel	EUR 7.852
Actie	De internationale organisatie heeft snel en adequaat gehandeld en zal maatregelen treffen om soortgelijke situaties in de toekomst te voorkomen.
REF: 20-01	
Land	Zambia
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Tijdens controlewerkzaamheden zijn onregelmatigheden vastgesteld. Het betreft het indienen van valse facturen.
Omvang	EUR 481
Nederlands aandeel	EUR 481
Actie	De organisatie heeft de betrokken medewerkers ontslagen en het gemalverseerde bedrag wordt teruggevorderd van de betrokken medewerkers.
REF: 20-03	
Land	Kenia
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Tijdens controlewerkzaamheden zijn onregelmatigheden vastgesteld in het financieel beheer. Het betreft het vervalsen van handtekeningen op cheques voor zelfverrijking.
Omvang	EUR 7.254
Nederlands aandeel	EUR 7.254
Actie	De internationale organisatie dekt het gemalverseerde bedrag uit de eigen middelen. Verder zijn interne controlesystemen aangescherpt.
REF: 20-08	
Land	Burundi
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Tijdens controlewerkzaamheden zijn onregelmatigheden vastgesteld in het financieel beheer. Het betreft het ontbreken van bewijsstukken bij uitbetaalde facturen.
Omvang	EUR 331

Nederlands aandeel	EUR 331
Actie	De organisatie heeft de betrokken medewerkers ontslagen en het gemalverseerde bedrag wordt teruggevorderd van de betrokken medewerkers en de interne controlemechanismen zijn aangescherpt.
REF: 20-09	
Land	Malawi
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Onderzoek bevestigde vermoedens van dubbel ingediende facturen bij meerdere donoren, voor het uitvoeren van dezelfde werkzaamheden.
Omvang	EUR 22.653
Nederlands aandeel	EUR 65
Actie	De internationale organisatie heeft de samenwerking met de betreffende lokale organisatie opgezegd. Tevens zijn lessen getrokken met betrekking tot een betere coördinatie van activiteiten waarbij meerdere donoren betrokken zijn.
REF: 20-10	
Land	Kenia
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Tijdens controlewerkzaamheden zijn onregelmatigheden vastgesteld in het financieel beheer. Het betreft voornamelijk het ontbreken van bewijsstukken bij financiële transacties.
Omvang	EUR 31.036
Nederlands aandeel	EUR 31.036
Actie	Een deel van het gemalverseerde bedrag wordt ingehouden op de gerapporteerde uitgaven. Het overige deel (EUR 16.684) wordt door het ministerie teruggevorderd.
REF: 20-11	
Land	Democratische Republiek Congo
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Tijdens controlewerkzaamheden bij lokale uitvoeringspartners zijn onregelmatigheden vastgesteld in het financieel beheer.
Omvang	EUR 115.384
Nederlands aandeel	EUR 11.855
Actie	De internationale organisatie heeft direct actie ondernomen richting de lokale uitvoeringspartners en alle geconstateerde onregelmatigheden zijn volledig terugbetaald.
REF: 20-19	
Land	Tanzania
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Tijdens controlewerkzaamheden bij een lokale uitvoeringspartner zijn onregelmatigheden vastgesteld. Het betreft niet, of slechts gedeeltelijk, betaalde vergoedingen aan kleinschalige boeren die deelnamen aan trainingen.
Omvang	EUR 12.500
Nederlands aandeel	EUR 12.500
Actie	De internationale organisatie heeft direct actie ondernomen richting de lokale uitvoeringspartner en het gemalverseerde bedrag is volledig terugbetaald aan de internationale organisatie.
REF: 20-21	
Land	Nigeria, Indonesië en Sierra Leone
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Tijdens controlewerkzaamheden door de internationale organisatie zijn bij enkele implementerende lokale uitvoeringspartners onregelmatigheden vastgesteld. Het betreft hier voornamelijk salarisfraude en onrechtmatigheden met betrekking tot enkele aanbestedingsprocedures en de aanschaf van goederen.
Omvang	EUR 2.140.695
Nederlands aandeel	EUR 21.706

Actie	De internationale organisatie heeft direct actie ondernomen. Zo zijn de betrokkenen uitgesloten van verdere financiering en spant de internationale organisatie zich in om de gemalverseerde bedragen terug te vorderen. Daarnaast scherpt de internationale organisatie haar eigen interne controlemechanismen (waaronder een risicoplan) verder aan.
REF: 20-23	
Land	Oeganda
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Naar aanleiding van een klokkenluidersmelding heeft de internationale organisatie een onderzoek laten uitvoeren bij een lokale uitvoeringspartner. Het onderzoek concludeert dat een bedrag van EUR 57.922 niet (voldoende) kan worden onderbouwd.
Omvang	EUR 57.922
Nederlands aandeel	EUR 57.922
Actie	De internationale organisatie heeft direct actie ondernomen richting de lokale uitvoeringspartner: de contractrelatie is beëindigd en de internationale organisatie heeft de lokale partner verzocht het gemalverseerde bedrag volledig terug te betalen.
REF: 20-24	
Land	Democratische Republiek Congo
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Naar aanleiding van een klokkenluidersmelding heeft de internationale organisatie een onderzoek laten uitvoeren naar vermoedens van onregelmatigheden. Onderzoek bevestigt dat dagvergoedingen aan deelnemers van een workshop niet zijn uitbetaald.
Omvang	EUR 20
Nederlands aandeel	EUR 20
Actie	De betrokken medewerker is ontslagen en de internationale organisatie dekt het gemalverseerde bedrag uit de eigen middelen.
REF: 20-26	
Land	Kenia
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Bij de internationale organisatie zijn vermoedens gemeld van onregelmatigheden bij een lokale uitvoeringspartner. Onderzoek bevestigt dat er sprake is geweest van systematisch misbruik van interne controles en bevoegdheden: onrechtmatigheden met betrekking tot aanbestedingsprocedures, niet verantwoorde uitgaven en belangenverstrengeling.
Omvang	EUR 381.482
Nederlands aandeel	EUR 10.529
Actie	De internationale organisatie heeft de betreffende lokale organisatie geschorst voor verdere financiering, onderneemt juridische stappen tegen de betrokkenen en dekt het geleden verlies uit de eigen middelen. Tevens zijn lessen getrokken met betrekking tot het voorkomen van dergelijke fraudegevallen en zijn interne controlemechanismen verder aangescherpt.
REF: 20-32	
Land	Ethiopië
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Na vermoedens van onregelmatigheden heeft het hoofdkantoor van de internationale organisatie een onderzoek laten uitvoeren naar het lokale veldkantoor. Het onderzoek bevestigt dat er sprake blijkt te zijn van interne belangenverstrengeling en niet voldoende onderbouwde uitgaven.
Omvang	EUR 7.500
Nederlands aandeel	EUR 7.500
Actie	Op basis van het verrichte onderzoek zijn interne controlemechanismen verder aangescherpt (o.a. meer toezicht op financiële transacties) om herhaling in de toekomst te voorkomen. Daarnaast is sprake van een disciplinaire procedure vanuit het hoofdkantoor van de internationale organisatie tegen de twee betrokken lokale medewerkers.
REF: 20-33	
Land	Irak

Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Tijdens controlewerkzaamheden bij een lokale uitvoeringspartner zijn diverse onregelmatigheden vastgesteld in het financieel beheer, zoals het ontbreken van bewijsstukken en tekortkomingen in de aanbestedingsprocedures.
Omvang	EUR 21.960
Nederlands aandeel	EUR 21.960
Actie	Het gemalverseerde bedrag is afgetrokken van de gerapporteerde uitgaven en de subsidie is daarmee lager vastgesteld.
REF: 20-36	
Land	Nederland
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Computervredebreuk bij de internationale organisatie resulteerde erin dat twee betalingen plaats hebben gevonden aan een ongeautoriseerd rekeningnummer. De internationale organisatie heeft het datalek direct gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens, er is aangifte gedaan bij de politie, het betaalaccount is geblokkeerd en betalingen zijn stopgezet.
Omvang	EUR 250.000
Nederlands aandeel	EUR 250.000
Actie	Een recherchebureau heeft nader onderzoek naar de inbraak en de omstandigheden gedaan. Uit het onderzoek komen geen bevindingen naar voren die enige betrokkenheid aantonen van medewerkers van de internationale organisatie. Om dergelijke gevallen in de toekomst te voorkomen is de procedure voor het wijzigen van bankgegevens aangescherpt, zijn er extra controles ingebouwd en is de lopende introductie van multi-factor authenticatie versneld doorgevoerd en voor alle medewerkers verplicht gesteld. Daarnaast heeft de internationale organisatie juridische stappen ondernomen om het geld dat ontrecht is overgemaakt terug te vorderen. De betaling die in eerste instantie naar de verkeerde partij is overgemaakt, is alsnog naar de juiste onderwijsinstelling die daar recht op had overgemaakt. Het bedrag is betaald vanuit het eigen vermogen van de internationale organisatie.
REF: 20-37	
Land	Syrië
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	
Omvang	EUR 45.259
Nederlands aandeel	EUR 4.485
Actie	De internationale organisatie heeft direct actie ondernomen richting de lokale uitvoeringspartner: de contractrelatie is beëindigd en het gemalverseerde bedrag is volledig terugbetaald aan de internationale organisatie.
REF: 20-39	
Land	Oost Timor
Organisatie	Lokale organisatie
Ontdekt	Tijdens controlewerkzaamheden bij een lokale uitvoeringspartner bleek dat diverse bewijsstukken ontbraken bij enkele uitgaven.
Omvang	EUR 112
Nederlands aandeel	EUR 112
Actie	De internationale organisatie heeft maatregelen genomen om het financieel beheer bij de lokale organisatie te versterken en heeft voorlichting gegeven over fraude en integriteit. De internationale organisatie heeft de uitgaven goedgekeurd, nadat uit vervolgonderzoek bleek dat de gedane uitgaven wel ten goede zijn gekomen aan de doelstelling van de activiteit, maar deze enkel niet juist gadministreerd waren.
REF: 20-43	
Land	Ghana
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Naar aanleiding van een klokkenluidersmelding heeft de internationale organisatie een onderzoek laten uitvoeren. Het onderzoek concludeert tekortkomingen in de aanbestedingsprocedures en een gedeeltelijke gebrekige uitvoering van het gefactureerde werk.
Omvang	EUR 7.889

Nederlands aandeel	EUR 7.889
Actie	De internationale organisatie dekt het gemalverseerde bedrag uit de eigen middelen, heeft zijn interne controlemechanismen verder aangescherpt en beraadt zich op juridische stappen.
REF: 20-49	
Land	Afghanistan
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Naar aanleiding van een klokkenluidersmelding heeft de internationale organisatie een onderzoek laten uitvoeren naar de salarisadministratie. Dit onderzoek bevestigde dat een ondersteunend medewerker extra vergoedingen heeft ontvangen die niet opgenomen waren in het contract. Na een interview met de desbetreffende medewerker werd duidelijk dat deze goedkeuring voor de extra vergoeding had verkregen van een lid van het managementteam. Echter, dit lid was nooit op de hoogte gebracht dat deze vergoeding niet gegeven had mogen worden.
Omvang	EUR 319
Nederlands aandeel	EUR 319
Actie	Het gemalverseerde bedrag is afgetrokken van de gerapporteerde uitgaven en de subsidie is daarmee lager vastgesteld. De internationale organisatie heeft haar eigen beleid t.a.v. vergoedingen (en goedkeuringen daarvan) verder aangescherpt en extra checks and balances ingeregeld om dergelijke gevallen in de toekomst te voorkomen.
REF: 20-64	
Land	Oeganda
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Tijdens controlewerkzaamheden bleek dat diverse bewijsstukken vervalt waren en dat enkele uitvoeringswerkzaamheden van onvoldoende kwaliteit waren.
Omvang	EUR 47.821
Nederlands aandeel	EUR 47.821
Actie	De internationale organisatie dekt het gemalverseerde bedrag uit de eigen middelen, heeft haar controlemechanismen aangescherpt en heeft het contract van de betrokken medewerker ontbonden. De betrokken uitvoerder is inmiddels gearresteerd door de lokale politie en de internationale organisatie beraadt zich op juridische stappen.
REF: 20-70	
Land	Afghanistan
Organisatie	Nationale overheid
Ontdekt	Bij een review van de internationale organisatie naar een geïmplementeerd programma zijn bij een overheidsinstantie bevindingen naar voren gekomen. Onderzoek wees uit dat er sprake was van onrechtmatige uitgaven.
Omvang	EUR 1.747.070
Nederlands aandeel	EUR 82.112
Actie	De internationale organisatie heeft het onrechtmatig uitgegeven bedrag terug gevorderd en deze vordering is inmiddels voldaan. Verder heeft de internationale organisatie maatregelen getroffen en aanscherpingen doorgevoerd in hun controlemechanismen.
REF: 20-71	
Land	Afghanistan
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Een medewerker van het lokale veldkantoor van de internationale organisatie gaf aan haar salaris niet te hebben ontvangen. Nader onderzoek stelde vast dat het administratieve proces rondom salarisbetaling niet is gevolgd.
Omvang	EUR 222
Nederlands aandeel	EUR 222
Actie	Het salaris is uiteindelijk alsnog overgemaakt naar de betrokken lokale medewerker. Dit is gedaan uit de eigen middelen van de internationale organisatie en is niet ten laste gekomen van de subsidie. Op basis van de analyse heeft de internationale organisatie het proces aangescherpt om herhaling te voorkomen.

REF: 20-73

Land	Zuid Soedan
Organisatie	Internationale organisatie
Ontdekt	Tijdens reguliere controlewerkzaamheden zijn onregelmatigheden naar voren gekomen. Het bleek te gaan om niet declareerbare kosten die waren opgevoerd door een medewerker.
Omvang	EUR 600
Nederlands aandeel	EUR 600
Actie	De betrokken medewerker heeft het bedrag terugbetaald. Daarnaast is het contract met de betrokken medewerker beëindigd.

Overzicht lopende sanctiemaatregelen

In het onderstaande overzicht wordt informatie verstrekt over de nog lopende sanctiemaatregelen op een bewezen malversatie uit het jaar 2016. Het ministerie monitort K de uitvoering van het sanctiebeleid. Om de resultaten van het sanctiebeleid te bereiken is vaak veel tijd nodig. Met name waar afhankelijkheid van lokale rechtssystemen noodzakelijk is.

Tabel 21 Sanctiemaatregelen**REF: 11-08**

Land	Jemen
Organisatie	Lokale overheidsorganisatie
Vordering	EUR 1.322.654
Stand van zaken	Vanwege de verslechterde veiligheids- en politieke situatie in Jemen is de Nederlandse ambassade sinds februari 2015 in Sana'a gesloten. Deze opereert vanuit het Ministerie in Den Haag. Als gevolg van de situatie in Jemen is de economie ineengestort en ondervindt het betalingsverkeer ernstige problemen. Meerdere landen ervaren problemen met de terugbetaling van schulden en/of vorderingen. Ondanks dat drie schriftelijke herinneringen zijn verstuurd en mondeling is gesproken met de organisatie, heeft deze tot op heden niet betaald.

REF: 13-03

Land	Bangladesh
Organisatie	Lokale organisatie
Vordering	EUR 398.000
Stand van zaken	De lokale organisatie is na contact met de Nederlandse en Zweedse ambassade in Dhaka dringend verzocht tot terugbetaling over te gaan. Tot op heden is dit nog niet gebeurd. De Nederlandse ambassade in Dhaka blijft de zaak monitoren.

REF: 17-13

Land	Mali
Organisatie	Lokale organisatie
Vordering	EUR 962.154
Stand van zaken	Juridische stappen worden genomen tegen de directeur van de lokale NGO om het gemalverseerde bedrag terug te vorderen. De ambassade in Bamako blijft de zaak monitoren.

REF: 17-17

Land	Benin
Organisatie	Lokale organisatie
Vordering	EUR 36.225
Stand van zaken	De Nederlandse ambassade in Benin heeft tot op heden een deel van het bedrag teruggevorderd (EUR 136.790). De ambassade blijft zich inspannen om het resterende deel (EUR 36.225) terug te vorderen.

Bijlage 3: Toelichting op streefwaarden en indicatoren

Indicatoren uit begroting 2020

Indicator Private Sector Development (PSD): Aantal banen ondersteund door PSD programma's (direct jobs supported naar internationaal geharmoniseerde definitie)

Ontwikkeling van de private sector bevordert inclusieve economische groei, zoals neergelegd in de Beleidsnota «Investeren in Perspectief». Door het ondernemingsklimaat te verbeteren en ondernemerschap te stimuleren groeit de bedrijvigheid en de werkgelegenheid in lage- en middeninkomenslanden. Met goede banen en stabiele inkomens wordt armoede verminderd. Werk en inkomen draagt ook bij aan het wegnemen van de grondoorzaken van conflict en irreguliere migratie.

In de verslagperiode werden 280.000 banen ondersteund door programma's voor bedrijfsontwikkeling. Dit is ongeveer 18% minder dan de 345.000 banen die tijdens de vorige verslagperiode zijn ondersteund. Deze schijnbare afname is toe te schrijven aan een vertraagde rapportage van enkele programma's, waardoor deze resultaten in de volgende periode zullen worden meegenomen. Het daadwerkelijke totaal gerealiseerde resultaten in de afgelopen periode is bij benadering van hetzelfde niveau als de vorige periode. De hogere realisatie van 280.000 vergeleken met de streefwaarde van 180.000 is vooral een gevolg van investeringen van het *Dutch Good Growth Fund* (spoor 2) die in de periode 2014-2016 zijn gemaakt en nu hun vruchten beginnen af te werpen, en investeringen van de *Faciliteit Duurzame Ondernemerschap en Voedselzekerheid* (FDOV) over de periode 2014 tot 2017.

Indicator Private Sector Development (PSD): Aantal bedrijven (Nederlandse en lokale ondernemingen) met een ondersteund plan voor investering, handel of dienstverlening

Ondernemerschap in lage- en middeninkomenslanden is nodig om de grondoorzaken van armoede, migratie en klimaatverandering aan te pakken. Nederland ondersteunt het opstarten en de groei van lokale ondernemingen met advies en financiële middelen. De voortgang van deze bedrijfsontwikkeling wordt gemeten aan de hand van het aantal plannen van ondernemers voor investering, handel of dienstverlening in lage- en middeninkomenslanden die zijn ondersteund door Nederlandse programma's voor PSD.

In de verslagperiode werden 14.724 plannen voor investering of handel in lage- en middeninkomenslanden ondersteund. Dit is een toename van ongeveer 15% ten opzichte van vorige verslagperiode, en bijna zes keer zoveel als de oorspronkelijke streefwaarde van 2.500 die in 2016 is vastgesteld. Het *Dutch Good Growth Fund (spoor 2)* is verantwoordelijk voor bijna de helft van de resultaten. Via *LEAD en het Youth Entrepreneurship and Innovation Trust Fund* van de Afrikaanse Ontwikkelingsbank kreeg een toenemend aantal ondernemingen ondersteuning door programma's die zich specifiek op jong ondernemerschap in Afrika richten.

Overzicht van resultaten 2016-2020

Ontwikkeling van de private sector in lage- en middeninkomenslanden bevordert ondernemerschap, goede banen en stabiele inkomens. Voor beleidsartikel 1, Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen, thema private sectorontwikkeling, resultaatgebied bedrijfsontwikkeling is in 2016 afgesproken om te rapporteren op de indicatoren «aantal

banen ondersteund» en «aantal bedrijven met een ondersteund plan». Dit zijn tevens [internationaal geharmoniseerde indicatoren](#) waarmee de voortgang richting SDG 8 «*decent work and economic growth*» mondial kan worden gemonitord.

De streefwaarden voor deze indicatoren zijn in 2016 vastgesteld op basis van de conservatieve aannames dat er een lichte toename zou zijn van 2017 tot 2019, waarna er in 2020 een afname werd verwacht door de verschuiving van focus naar fragielere regio's. Deze aannames zijn deels correct gebleken, alleen heeft het vervolmaken van de resultaatbereiking pas later dan 2019 plaatsgevonden, en is de verschuiving naar fragielere regio's langzamer gerealiseerd dan verwacht. Verder moet er voor de komende jaren rekening worden gehouden met een afname in resultaten in verband met de effecten van de COVID-19 pandemie.

Indicatoren voedselzekerheid

Sustainable Development Goal (SDG) 2 richt zich op het uitbannen van honger en ondervoeding, het verbeteren van productiviteit en inkomen van kleinschalige voedselproducenten, de verduurzaming van voedselproductiesystemen en het behoud van genetische bronnen voor de landbouw.

Indicator voedselzekerheid: Aantal mensen met verbeterde inname van voedsel

Over de rapportageperiode van dit jaarverslag werden dankzij Nederlandse inzet 25,9 miljoen mensen (met name jonge kinderen en hun moeders) direct bereikt met specifiek op voeding gerichte interventies. Het gaat hierbij om screening op ondervoeding, therapeutische voeding voor ernstige ondervoede kinderen, het geven van voedingssupplementen en extra vitamines, ontwormingskuren en voedingsadvies en voorlichting over gezonde voeding. Dit is een stijging ten opzichte van voorgaande jaren die te danken is aan een onderzoeksprogramma van de *Consultative Group on International Agricultural Research* (CGIAR) dat het afgelopen jaar voor het eerst resultaten heeft gerapporteerd. Binnen de bereikte groep kon er, vergelijkbaar met voorgaande jaren, voor 14 miljoen mensen een daadwerkelijk verbeterde voedselinname vastgesteld worden.

De geschatte streefwaarde van 20 miljoen direct bereikte mensen in 2020 is behaald. Naast CGIAR en een voedingsprogramma van UNICEF hebben ook projecten onder de Facility for Sustainable Entrepreneurship and Food Security (FDOV) hier aanzienlijk aan bijgedragen. De einddoelstelling, een duurzaam betere voedingssituatie voor 32 miljoen kinderen in 2030, is gezien deze tussenstand haalbaar. In 2021 wordt de methodologie van resultaatmeting verder uitgewerkt om niet alleen betere voedselinname te meten, maar ook vast te stellen in hoeverre er sprake is van een duurzaam betere voedingssituatie van mensen.

Indicator voedselzekerheid: Aantal boeren met toegenomen productiviteit en inkomen

Over de rapportageperiode van dit jaarverslag werden dankzij de Nederlandse inzet 14,8 miljoen kleinschalige voedselproducenten (m/v) direct bereikt met bijvoorbeeld digitale diensten zoals weersvoorschichten, verbeterd zaagoed en meststoffen, financiële diensten en nieuwe of verbeterde toegang tot markten. Dit is een daling ten opzichte van 2019, die kan worden verklaard doordat een aantal grote programma's afleip en vervolgsfinanciering enige tijd vergde. Binnen de bereikte groep werd bij 1,9 miljoen voedselproducenten een toegenomen productiviteit en/of inkomen vastgesteld. Dit is een forse daling ten opzichte van 2019, toen

een hoog resultaat kon worden geboekt vanwege de driejaarlijkse impact rapportage van IFAD. Wel is er een stijging waarneembaar ten opzichte van 2018, mede veroorzaakt door het digitaliseringaprogramma G4AW dat een groot bereik heeft en nu steeds meer effecten laat zien.

De geschatte streefwaarde van 5,5 miljoen direct bereikte kleinschalige voedselproducenten in 2020 is aan de lage kant gebleken. In 2016, toen deze streefwaarde is vastgelegd was er nog weinig ervaring met digitale programma's en konden de mogelijkheden om met deze programma's grote aantallen boeren direct te bereiken moeilijk worden ingeschat. De einddoelstelling, een duurzame verdubbeling van productiviteit en inkomen van 8 miljoen boeren in 2030, is gezien deze tussenstand haalbaar. In 2021 zal de methodologie van resultaatmeting verder worden uitgewerkt om niet alleen toename van productiviteit en inkomen te meten, maar ook vast te stellen voor hoeveel boeren de interventies hebben geleid tot een duurzame verdubbeling van productiviteit en/of inkomen.

Indicator voedselzekerheid: Aantal hectare landbouwgrond dat eco-efficiënter wordt gebruikt

Over de rapportageperiode van dit jaarverslag werden dankzij Nederlandse inzet 1,6 miljoen hectare landbouwgrond bereikt met duurzame praktijken zoals geïntegreerd bodemvruchtbaarheidsbeheer, *agro-forestry*, gewasrotatie, beter watermanagement en erosiebestrijding. Dit is ruim een verdubbeling ten opzichte van voorgaande jaren. Het onderzoeksprogramma van het Centre for Agriculture and Bioscience International (CABI) heeft hier belangrijk aan bijgedragen. Het aantal hectare waar er sprake is van daadwerkelijk eco-efficiënter gebruik van land is met 617 duizend hectare ongeveer stabiel gebleven ten opzichte van voorgaande jaren. Deze resultaten laten zien dat de toegenomen aandacht voor duurzaam beheer van landbouwgrond de afgelopen jaren wel heeft geleid tot een groter bereik, maar nog niet tot daadwerkelijk gemeten duurzaam beheer van land.

De streefwaarde van 5 miljoen direct bereikte hectare land in 2020 is te hoog gebleken. Naar verwachting zal de ingezette stijging van het afgelopen jaar zich de komende jaren doorzetten, bijvoorbeeld door recent gestarte programma's gericht op duurzaam landgebruik in Oost-Afrika en in de Sahel regio. Het behalen van de einddoelstelling van 8 miljoen hectare geconverteerd naar duurzaam gebruik, vergt zowel verdere intensivering van de inzet als het ontwikkelen van methodologieën van resultaatmeting. Daarbij is het van belang om niet alleen verbetering in landgebruik te meten, maar ook vast te kunnen stellen dat agro-ecologische duurzaamheid bereikt is.

Indicatoren drinkwater en sanitatie: Introductie en terugblik

Toegang tot veilig drinkwater, verbeterde sanitaire voorzieningen en voorlichting over hygiënische leefomstandigheden is essentieel voor een gezond en menswaardig bestaan. Het draagt bij aan betere onderwijsparticipatie, vooral van meisjes, een verhoogde productiviteit en afname van kosten voor gezondheidszorg. In de beleidsnota «Investeren in Perspectief», committeert het kabinet zich om 30 miljoen mensen in de periode tot 2030 van schoon drinkwater te voorzien en om 50 miljoen mensen toegang te geven tot sanitaire voorzieningen.

De resultaten gerapporteerden in de periode 2016-2020 (resultaatjaren 2015-2019) zijn goed op weg richting de doelstellingen voor drinkwater en sanitatie. Voor beide resultaatgebieden werd in een derde van de gecommitteerde periode tot 2030, meer dan een-derde van de resultaten behaald. Hierbij moet wel worden aangetekend dat nog niet bekend is wat het effect

van COVID-19 zal zijn op de te behalen resultaten. Daarnaast lopen de komende jaren een aantal grote, centraal gefinancierde programma's af op het gebied van drinkwater en sanitatie, die grote aantallen mensen bereiken. Nieuwe programma's moeten worden opgestart en in de opstartperiode worden vaak weinig directe resultaten bereikt.

Indicator water (drinkwater): aantal mensen met toegang tot een verbeterde waterbron

In de verslagperiode kregen 3,6 miljoen mensen toegang tot een verbeterde waterbron. Dit is voor het derde jaar op rij meer dan de streefwaarde van *1,6 miljoen mensen*. Met name zijn goede resultaten behaald in bilaterale programma's in Benin, Ghana en Bangladesh.

Voor drinkwater geldt de internationaal aangekondigde en in beleid vastgelegde streefwaarde om in de periode tot 2030 30 miljoen mensen van schoon drinkwater te voorzien. In de afgelopen vijf jaar werden in totaal 12,5 miljoen mensen bereikt.

Indicator water (sanitatie): aantal mensen met toegang tot verbeterde sanitaire voorzieningen en voorlichting over hygiënische leefomstandigheden

In 2020 kregen 5,8 miljoen mensen toegang tot verbeterde sanitaire voorzieningen. Dit ligt, net als vorig jaar en het jaar daarvoor, ver boven de streefwaarde van *2,3 miljoen mensen*. Ter vergelijking: in 2018 kregen 3,6 miljoen mensen toegang tot verbeterde sanitaire voorzieningen, in 2019 was dat 5,3 miljoen. Dit resultaat is met name behaald in centraal gefinancierde programma's waar Nederland aan bijdraagt zoals programma's van UNICEF, de Wereldbank en de Water Supply and Sanitation Collaborative Council. Naast deze centrale programma's is er ook via de bilaterale programma's in Bangladesh, Benin, Ghana, Jemen, Mozambique, de Palestijnse Gebieden en Zuid-Soedan bijgedragen aan verbeterde toegang tot sanitaire voorzieningen.

Voor sanitatie geldt de internationaal aangekondigde en in beleid vastgelegde streefwaarden om in de periode tot 2030 50 miljoen mensen toegang te geven tot sanitaire voorzieningen. In de afgelopen vijf jaar werd die toegang in totaal voor 18,4 miljoen mensen gerealiseerd.

Indicator water (waterbeheer): aantal mensen dat direct voordeel ondervindt van verbeterd stroomgebied beheer en veilige delta's

Waterschaarste, overstromingen en slechte waterkwaliteit schaden economische en sociale ontwikkeling en kunnen een belangrijke factor zijn voor armoede en conflicten. Door klimaatverandering neemt de frequentie en intensiteit van overstromingen en droogte bovendien toe. Bescherming van watervoortraden, efficiënt watergebruik en het verbeteren van (grensoverschrijdend) waterbeheer zijn essentieel om de beperkte watervoortraden eerlijk te verdelen tussen verschillende gebruikers, sectoren en landen.

In de verslagperiode hebben 1,9 miljoen mensen in Afrika en Azië direct voordeel ondervonden van verbeterd stroomgebied beheer en veilige delta's in door Nederland gefinancierde projecten. Het behaalde resultaat is lager dan de streefwaarde van gemiddeld 3 miljoen mensen per jaar, maar valt binnen de verwachte bandbreedte van jaarlijkse variaties (in 2019 werden 670.000 mensen bereikt, in 2018 2,4 miljoen, terwijl in 2017 ruim 10 miljoen mensen werden bereikt). Vooral programma's met de Wereldbank en bilaterale programma's in Benin en Mozambique hebben

bijgedragen aan dit resultaat. Ten aanzien van bereikte aantal mensen moet opgemerkt worden dat we in de loop van de jaren een strakkere definitie voor deze indicator zijn gaan hanteren: alleen mensen die *direct* door de maatregelen bereikt zijn, worden nu meegeteld, en niet meer alle inwoners van een bepaald stroomgebied met verbeterd waterbeheer.

Voor waterbeheer geldt in de periode tot 2030 een streefwaarde van 3 miljoen mensen per jaar die direct voordeel ondervinden van verbeterd stroomgebied beheer en veiligere delta's. Gemiddeld genomen liggen de resultaten gerapporteerder in de periode 2016-2020 (resultaatjaren 2015-2019) boven de beoogde drie miljoen. Er is echter ook een grote variatie, met afnemende getallen richting de toekomst. De belangrijkste reden hiervoor is dat er (a) een duidelijker onderscheid gemaakt wordt tussen direct en indirect bereikte mensen en de definitie van 'direct bereikte mensen' strikter is geworden, en er (b) strenger gekeken is naar de toerekening van resultaten uit (vooral) multilaterale fondsen aan de Nederlandse bijdrage. Daar staat tegenover dat er veel gedaan is aan het versterken van de *enabling environment*, zoals onderzoek en technische ondersteuning, beleidsontwikkeling, planning, financiering en participatietrajecten, die ook essentieel zijn voor het welslagen van duurzaam waterbeheer. De aantal mensen die daarmee bereikt worden liggen structureel een factor 10 hoger compenseren op die manier een mogelijke daling in het aantal direct bereikte mensen.

Indicator klimaat: Aantal mensen met toegang tot hernieuwbare energie

Het SDG7-doel van universele toegang tot energie in 2030 blijft vooraansnog buiten bereik: wereldwijd hebben op dit moment nog steeds 789 miljoen mensen geen elektriciteit en koken 2,8 miljard mensen op een traditionele en vervuilende manier, met grote gevolgen voor de volksgezondheid (de WHO schat dat dit jaarlijks tot 4 miljoen doden leidt). De afgelopen jaren hebben weliswaar een snelle groei laten zien van het aantal mensen met toegang tot elektriciteit, maar toch zullen in 2030 nog altijd naar schatting 620 miljoen mensen, vooral in sub-Sahara Afrika, geen elektriciteit hebben en 2,3 miljard mensen nog aangewezen zijn op zwaar vervuilende kookmethoden ondanks de huidige en geplande beleidsmaatregelen. Bovendien houden deze cijfers nog geen rekening met de negatieve effecten van de COVID-19 pandemie.

Het bereiken van universele energietoegang is een essentieel onderdeel van de energietransitie in lage- en middeninkomenslanden en nauw verbonden met hun bijdrage aan het mondiale klimaatakkoord. Binnen het klimaatbeleid geeft Nederland daarom prioriteit aan investeringen in toegang tot hernieuwbare energie voor mensen die nog geen moderne en betrouwbare energietoegang hebben. Zo wordt tegelijkertijd een bijdrage geleverd aan klimaatmitigatie (verminderen en voorkomen van uitstoot) en het verbeteren van welzijn, weerbaarheid en economische kansen van mensen. Nederland heeft als doel gesteld om in de periode 2015-2030 minstens 50 miljoen mensen in ontwikkelingslanden toegang tot hernieuwbare energie te bieden en publieke en private investeringen in toegang tot hernieuwbare energie te mobiliseren.

Deze doelstelling vraagt om een geleidelijke toename van de jaarlijkse resultaten. Door in deze verslagperiode ruim 2,6 miljoen mensen toegang tot hernieuwbare energie te bieden heeft Nederland de streefwaarde voor 2020 (resultatenjaar 2019) gerealiseerd. Het is vooral het door FMO

beheerde *Access to Energy Fund* dat heeft bijgedragen aan het behalen van de streefwaarde, met name dankzij goede resultaten op het terrein van decentrale zonne-energie (*off-grid solar*).

Het totaal aantal bereikte mensen over de periode 2016-2020 (resultaatjaren 2015-2019) komt hiermee op 12,3 miljoen, ruim boven het cumulatieve streefcijfer van 11,5 miljoen. Gedurende deze jaren is het streefcijfer behaald en zelfs overtroffen, vooral dankzij de sterke groei van de *off-grid solar* sector. De resultaten op het gebied van toegang tot schoon koken bleven achter bij de verwachtingen. Om het groepad richting de 50 miljoendoelstelling vast te houden is binnen de portefeuille de aandacht voor resultaatgerichte financiering versterkt met de lancering van de SDG7 Results-regeling. Daarnaast is er extra geïnvesteerd in toegang tot schoon koken met bijdragen aan de Clean Cooking Alliance en het Clean Cooking Fund van de Wereldbank. De resultaten hiervan zullen de komende jaren duidelijk worden. Het is vooralsnog onduidelijk wat het effect van de COVID-19 crisis is op de energietoegang.

Indicator vrouwenrechten en gendergelijkheid: Aantal aantoonbare bijdragen door publieke instanties en bedrijven aan betere randvoorwaarden voor vrouwenrechten en gendergelijkheid

In totaal zijn 557 verbeteringen in de randvooraarden voor vrouwenrechten en gendergelijkheid gerealiseerd dankzij door Nederland ondersteunde programma's. Hiermee is de streefwaarde van 500 ruim behaald. Deze gefinancierde programma's zijn gericht op vier thema's: het tegengaan van geweld tegen vrouwen, het vergroten van de politieke deelname en leiderschap van vrouwen, het verbeteren van de economische positie van vrouwen, en het versterken van hun rol in conflictoplossing en vredes-opbouw. Verbeteringen in de randvooraarden houden onder andere in dat overheidsbeleid en wetgeving zijn aangepast of aangenomen ter verbetering van vrouwenrechten en gendergelijkheid. Ondersteunde maatschappelijke organisaties - waaronder vrouwenrechtenorganisaties en organisaties geleid door vrouwen en jongeren - dragen hieraan bij door middel van pleitbezorging en beïnvloeding. Dat gebeurt bijvoorbeeld door het beïnvloeden van het debat en het opbouwen van bewegingen die erin slagen ruimte te creëren voor maatschappelijke eisen en standpunten over bijvoorbeeld het tegengaan van geweld tegen vrouwen en meisjes. Verbeterde randvooraarden bestaan ook uit het beter functioneren van publieke instanties. Een voorbeeld hiervan zijn de traditionele rechtbanken in Zuid-Soedan die dankzij trainingen van partners binnen het Nationaal Actieplan (NAP) 1325 programma meer gendersensitief functioneren.

De resultaten binnen deze indicator laten zien dat er sprake is van een stijgende lijn tussen 2016 en 2020. In 2017 waren er 103 aantoonbare bijdragen behaald door publieke instanties en bedrijven aan betere randvooraarden voor vrouwenrechten en gendergelijkheid gevolgd door 150 in 2018, 279 in 2019 en 557 in 2020. Een verklaring hiervoor is dat de ondersteunde programma's van strategische partners meer resultaten behalen naarmate de looptijd van de programma's vordert. Pleitbezorging en beïnvloeding kosten immers tijd en vereisen gedegen onderzoek, op bewijs gebaseerde lobby activiteiten, relativering met besluitvormers, het opbouwen van succesvolle bewegingen en gezamenlijke lobby en beïnvloeding door het maatschappelijke middenveld.

Indicator vrouwenrechten en gendergelijkheid: Aantal maatschappelijke organisaties met versterkte capaciteit voor de bevordering van vrouwenrechten en gendergelijkheid

Mede dankzij door Nederland gefinancierde programma's zijn 531 maatschappelijke organisaties versterkt in hun capaciteit voor de bevordering van vrouwenrechten en gendergelijkheid. Hiermee is de streefwaarde van 350 ruim behaald. Deze maatschappelijke organisaties beogen de politieke en economische zeggenschap van vrouwen te vergroten evenals hun rol in conflictoplossing en vredesopbouw. Daarnaast richten ze zich op het tegengaan van geweld tegen vrouwen. In Afghanistan bijvoorbeeld zijn 15 provinciale vrouwennetwerken ondersteund bij het uitvoeren van onderzoek en analyse over relevante beleidswesties om vervolgens die opgedane kennis en vaardigheden te gebruiken om de stem van vrouwen en hun participatie in het vredesproces te bevorderen.

Deze indicator laat ook een stijgende lijn zien tussen 2016 en 2020. In 2017 zijn 113 maatschappelijk organisaties gerapporteerd met versterkte capaciteit voor de bevordering van vrouwenrechten en gendergelijkheid, gevolgd door 230 in 2019 en 531 in 2020. Opmerkelijk is de hoge piek van 820 in 2018, die verklaard kan worden doordat toen niet alleen de maatschappelijke organisaties berekend zijn, maar ook ondersteunde vrouwen en netwerken van vrouwen en activisten.

Naast het aantal maatschappelijke organisaties met versterkte capaciteit voor de bevordering van vrouwenrechten en gendergelijkheid, houdt het ministerie ook bij hoeveel individuen versterkte capaciteit hebben verkregen als direct gevolg van de ondersteunde programma's. In 2020 waren dit 348,152 individuen. Versterkte capaciteit (kennis en vaardigheden) bestaat bijvoorbeeld uit leiderschaps-, bedrijfsvoerings- en management-trainingen voor vrouwen, bewustwordingssessies voor jongens en mannen over vrouwenrechten, eerlijke verdeling van huishoudelijke taken, positieve masculinitet en het voorkomen van geweld tegen vrouwen. Daarnaast worden gender-sensitieve trainingen en workshops gegeven aan zorgmedewerkers, politie, juridische hulpverleners, beleidsmakers en besluitvormers op lokaal en nationaal niveau.

Indicator Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR): Aantal vrouwen en meisjes dat toegang heeft tot moderne anticonceptie in 69 FamilyPlanning2020 focuslanden

Deze indicator beschrijft de toename van het aantal adolescente meisjes (15 tot 19 jaar) en vrouwen dat moderne anticonceptie gebruikt. Volgens Family Planning 2020 (FP2020) gebruikten 320 miljoen vrouwen en adolescente meisjes moderne anticonceptie in 2020, een toename van 60 miljoen ten opzichte van 2012. De Nederlandse financiële bijdrage vertegenwoordigt 4,9% van de totale uitgaven in de 69 FP2020 landen.² De Nederlandse bijdrage aan het aantal extra vrouwen en meisjes dat anticonceptie gebruikt in de 69 FP2020 landen komt daarmee op ($60 \text{ miljoen} \times 4.9\% =$) 2,94 miljoen en blijft achter bij de cumulatieve streefwaarde van zes miljoen voor 2020.

Een andere oorzaak voor het achterblijven van de mondiale realisatie is dat er in 2012 bij de vaststelling van de FP2020 doelstellingen onvoldoende zicht was op de haalbaarheid van de doelstelling van 120 miljoen extra gebruikers in 2020. Als reactie hierop zijn de streefcijfers voor Nederland

² Gebaseerd op voorlopige cijfers FP2020. De Nederlandse financiële bijdrage aan family planning in 2018 is USD 215,6 miljoen. De totale family planning uitgaven in 2018 bedroegen USD 4,4 miljard.

aangepast voor de periode 2021-2025. Daarnaast is duidelijk geworden dat het ook belangrijk is om zicht te hebben in de mate van keuzevrijheid die vrouwen en meisjes hebben. Bij verschillende levensfasen en levensstijlen passen verschillende anticonceptiemiddelen. Naast het aantal gebruikers is daarom in het resultatenkader voor het thema SRGR ook een indicator toegevoegd die de beschikbaarheid van verschillende soorten anticonceptiemiddelen meet.

**Indicator Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR):
Tevredenheid van de SRGR-partners over de mate waarin barrières in SRGR voor gediscrimineerde en kwetsbare groepen zijn afgenoem in hun focuslanden**

Jaarlijks in november, wordt aan vertegenwoordigers van door Nederland gesteunde SRGR-partnerschappen³ gevraagd een oordeel te geven over SRGR-gerelateerde barrières voor kwetsbare groepen, zoals jongeren, jonge vrouwen en meisjes en LHBTI's. Daarbij wordt specifiek ingegaan op enerzijds institutionele barrières zoals beleid, wetgeving, faciliteiten en dienstverlening, en anderzijds op sociaal-culturele barrières omtrent cultuur, kennis, en bewustzijn. Uit de enquête van november 2020 is de invloed van COVID-19 al meegenomen en blijkt dat respondenten in 63% van de landen van uitvoering tevreden zijn over de vooruitgang.

Dit percentage ligt hoger dan het percentage in 2019 (54%), maar blijft achter bij de doelstelling (80%). De haalbaarheid van deze streefwaarde is bij het vaststellen ervan overschat, want het doorbreken van institutionele en socioculturele barrières op het gebied van SRGR is een proces dat vele jaren vergt in landen waar dit politiek, religieus en cultureel een gevoelig onderwerp is. De SRGR-partnerschappen zijn juist in zulke landen actief om middels hun programma's verandering teweeg te brengen, waar zij op veel gebieden in zijn geslaagd. Tegelijkertijd is er in de afgelopen vier jaar toenemende regressieve druk op SRGR en vrouwenrechten, hetgeen een negatieve invloed had op de doelstellingen op het gebied van SRGR.

De antwoorden op de enquête van november 2020 geven net als voorgaande jaren een sterk gevarieerd beeld: verschillende landen en doelgroepen laten uiteenlopende mate van vooruitgang zien. Een positieve ontwikkeling is dat er in meerdere landen wettelijke bescherming van sekswerkers is ingevoerd. Ook laten de cijfers een duidelijke verbetering zien van het wegnemen van SRGR barrières voor mensen met een beperking, een groep die in 2019 nog de meeste barrières ervoer. Door vergrote kennis en dialoog is er sprake van een positievere houding ten aanzien van LHBTI, mensen met hiv en getrouwde vrouwen die anticonceptiemiddelen (willen) gebruiken en heeft dit geleid tot verminderde stigma voor deze groepen.

Aan de andere kant leidde de COVID-19 pandemie in alle landen tot een extra barrière voor de toegang tot seksuele en reproductieve gezondheid en rechten. Er is grote zorg over de negatieve impact van de pandemie op toegang tot hiv-medicatie, toename van vrouwenbesnijdenis en kindhuwelijken, verliezen van inkomsten van sekswerkers en het missen van (seksuele) educatie van miljoenen kinderen door schoolsluitingen. Dit maakt deze doelgroepen nog kwetsbaarder. Uit de survey blijkt dat door mobiliteitsrestricties en het sluiten van klinieken kwetsbare groepen zoals sekswerkers minder toegang tot gezondheidsdiensten hadden. Nederland

³ Down to zero, Get up speak out, Her choice, Jeune S3, More than brides, PITCH, Right here right now, Yes I do en Bridging the gaps II

blijft zich daarom inzetten voor het behouden van vooruitgang van SRGR resultaten en aandacht vragen voor kwetsbare groepen zowel binnen de programma's, op landenniveau als op internationaal vlak via diplomatieke kanalen, onder andere binnen internationale organisaties.

Indicator Veiligheid & Rechtsorde: Aantal mensen (man/vrouw) dat toegang heeft tot recht via een juridische instelling (formeel of informeel), om zo hun grondrechten te beschermen, strafbare feiten te laten berechten en geschillen te beslecht, waarvan de helft vrouwen.

Het bevorderen van toegang tot recht blijft een prioriteit voor Nederland. In 2019 was Nederland voorzitter van een internationale *Task Force on Justice (SDG 16.3)* en zorgde voor een *Hague Declaration on Equal Access to Justice for All by 2030*, die door bijna 40 landen werd aangenomen.⁴ In 2020 ontwikkelde het Ministerie van Buitenlandse Zaken in het vervolg daarop de *NL Access to Justice* strategie. De strategie bouwt voort op de belangrijkste aanbeveling van de Task Force on Justice om meer in te zetten op de behoeften van mensen op toegang tot recht en door gebruik te maken van data, bewijs en innovatie. Daarnaast is er specifieke aandacht voor achtergestelde groepen zoals vluchtelingen en ontheemden, gedetineerden, slachtoffers van grootschalige mensenrechtenschendingen, vrouwen, jongeren en kinderen. Ondanks bestaande uitdagingen en nieuwe uitdagingen vanwege COVID-19 in fragiele en door conflict getroffen landen, hebben er in de verslagperiode 197.000 personen toegang tot recht gekregen.

Dit is net onder de streefwaarde. Het feit dat de streefwaarde dit jaar niet gehaald is heeft te maken met de vertraging in uitvoering van programma's tijdens de pandemie. UNDP heeft bijvoorbeeld dit jaar veel minder mensen kunnen bereiken dan in jaren voorheen. De programma's werken onder andere aan toegang tot recht voor slachtoffers van *gender-based violence*, het verbeteren van strafrechtsystemen, het steunen van *paralegals* (rechtsbijstand) en het helpen van slachtoffers van grootschalige mensenrechtenschendingen om erkenning te krijgen. Significante bijdragen aan het totaal resultaat komen van partners zoals IDLO, en ICTJ en uit programma's van ambassades, zoals in Kenia, Mali, de Palestijnse Gebieden, Uganda en Zuid-Soedan. In totaal zijn er minstens 43,8% vrouwen bereikt. Het totaal aantal bereikte vrouwen is waarschijnlijk hoger omdat niet alle bereikte mensen door overheden en partners is uitgesplitst naar vrouw/man. Ook komend jaar blijft Nederland sterk inzetten op het bereiken van vrouwen.

In de mensgerichte benadering van toegang tot recht staat data centraal om de noden en behoeften van personen in kaart te brengen. Een voorbeeld is de *Justice Needs and Satisfaction Survey van The Hague Institute for Innovation of Law (Hiil)* die het afgelopen jaar in Mali hoge juridische behoeften aantoonde rond landrechten, familierecht en misdaad. Op basis van deze data kunnen programma's verbeterd worden of nieuw op maat gemaakt worden. Ook digitale innovatie is belangrijk voor het bereiken van meer mensen.

In de periode 2016 – 2020 hebben bijna 780.000 mensen toegang tot recht gekregen met Nederlandse hulp. Dat is bijna vier keer de streefwaarde van 200.00 voor die periode die in 2016 werd vastgelegd. Er is een opwaartse trend te zien in de jaarlijkse resultaten, behalve het afgelopen jaar, waar het getal weer gedaald is. De voornaamste redenen hiervoor zijn de

⁴ Task Force on Justice. 2019. *Justice for All – Final Report*. New York: Center on International Cooperation. <https://www.justice.sdg16.plus/>

verbetering in data verzamelen en wijze van rapporteren van overheden en partners en meer programmasteun. Het percentage bereikte vrouwen is ook gestegen van minstens 25% in 2016 naar minstens 43,8% in 2020, onder meer vanwege de implementatie van een breed programma met *UN Women* en het verder aandringen bij overheden en partners op betere uitsplitsing van data naar vrouwen en mannen. Vanwege de uitdagingen die overheden en partners hebben bij het uitsplitsten van data naar vrouwen en mannen is de streefwaarde van niet volledig behaald. Met nog betere uitsplitsing naar geslacht zal naar verwachting de 50% streefwaarde gehaald worden.

Indicator Veiligheid & Rechtsorde: Aantal m² land dat is ontmijnd

Nederland investeert in humanitaire ontmijning om de veiligheid en levensomstandigheden van mensen in fragiele staten te verbeteren en daarmee grondoorzaken van instabiliteit aan te pakken. Dit draagt bij aan SDG doel 16.1 «Significantly reduce all forms of violence and related death rates everywhere». Nederland is de achtste donor wereldwijd en zet zich actief in om de internationaal overeengekomen doelstelling van een «mijnvrije wereld in 2025» te behalen. Bijna zestig landen kampen met de negatieve gevolgen van explosieve oorlogsresten. Zelfs jaren na een conflict vormen zij een ernstige bedreiging voor de lokale bevolking en belemmeren zij veilige terugkeer, humanitaire hulp en wederopbouw. De afgelopen jaren stijgt het aantal slachtoffers met name door grootschalig gebruik van geïmproviseerde mijnen, zoals in Afghanistan en Jemen. In 2019 waren 80% van de mijn-gerelateerde slachtoffers burgers, waarvan 43% kind.⁵

Wereldwijd is er in de verslagperiode ruim 156.000.000 m² land ontmijnd⁶ waarvan 12.873.127 m² met behulp van Nederlandse financiële bijdragen aan de drie ngo-partners binnen het meerjarige Mine Action and Cluster Munitions (MACM) programma, de United Nations Mine Action Service (UNMAS) en United Nations Development Programme (UNDP). De Nederlandse inzet richtte zich onder andere op: Libië, Syrië, Afghanistan, Irak, Libanon, Oekraïne, Somalië, Zuid-Soedan en Jemen. Over de gehele periode 2016-2020 is minstens 60.940.000 m² grondgebied vrijgemaakt van explosieve oorlogsresten door middel van Nederlandse financiering. Het oorspronkelijke doel van 24.000.000 m² is dus met 236% resultaat ruim overtroffen. Het bleek lastig een nauwkeurige streefwaarde te formuleren, met name vanwege enorme variatie in cijfers gerapporteerd door de VN. UNMAS werkt op basis van VN-mandaten en op uitnodiging van getroffen staten en stelt daarom geen streefwaarden voor ruiming. Dit maakt het niet mogelijk een nauwkeurige streefwaarde te formuleren voor het Nederlandse aandeel.

Humanitaire ontmijning vormt op veel plekken een randvoorwaarde voor veiligheid, vrede en ontwikkeling en heeft een belangrijke impact op het leven van mensen. Dankzij de Nederlandse inzet zijn de veiligheid en leefomstandigheden van tenminste 55.573 mensen verbeterd.⁷ Daarnaast hebben in totaal 297.953 vrouwen, mannen en met name kinderen (waaronder veel vluchtelingen en ontheemden) risicovoortlichting gekregen over de gevaren van landmijnen. Er zijn 1487 slachtoffers geholpen met revalidatie of psychologische hulp. Humanitaire ontmijning levert ook een zichtbare bijdrage aan de weerbaarheid van kwetsbare gemeenschappen.

⁵ <http://www.the-monitor.org/media/3168934/LM2020.pdf>

⁶ Idem.

⁷ Dit betreft de inzet via NGOs en UNDP; UNMAS (verantwoordelijk voor de overige 9,8 mln m²) meet helaas niet hoeveel 'direct clearance beneficiaries' er zijn bereikt.

Van de ondervraagde mensen binnen het MACM programma gaf 83% aan betere toegang te hebben tot inkomsten en basisvoorzieningen als gevolg van ontmijning. Een groot deel van het land dat nu weer veilig is, wordt gebruikt om te wonen, gewassen te verbouwen of voor de wederopbouw van scholen, ziekenhuizen en waterbronnen.

Indicator Veiligheid & Rechtsorde (opvang en bescherming in de regio):

Het aantal mensen dat formeel/informeel onderwijs en trainingen volgt
Deze indicator geeft inzicht in het aantal mensen dat, door middel van Nederlandse financiering, toegang tot formeel/informeel onderwijs en/of trainingen heeft verkregen. De indicator dekt verschillende soorten onderwijs: naast regulier onderwijs bijvoorbeeld ook naschoolse activiteiten, drop-out classes, catch-up classes, life skills trainingen, vakopleidingen en tertiair onderwijs.

Onderwijs en training zorgen voor perspectief en vormen een belangrijke prioriteit binnen de Nederlandse inspanningen op het gebied van opvang en bescherming in de regio. Als gevolg van crises hebben (vluchtelingen) kinderen en volwassenen geen toegang tot onderwijs en training en bestaat het risico dat er een verloren generatie ontstaat. Om dit te voorkomen draagt Nederland bij aan onderwijs projecten in Libanon, Jordanië, Irak, Egypte, Kenia, Soedan, Oeganda en Ethiopië.

Dankzij de Nederlandse bijdrage hebben vanaf 2018⁸ tot en met 2020 ruim 670.000 personen toegang tot onderwijs en training gekregen. In de verslagperiode zijn dit meer dan 430.000 personen. Dit resultaat valt hoger uit dan de streefwaarde voor deze periode. Deze is te laag ingezet omdat destijds nog niet bekend was wat de bijdrage zou zijn van «Prospects», het partnerschap voor opvang in de regio. De streefwaarde is daarom opgesteld op basis van de resultaten van 2018. Onder andere het «Children on the Move» programma van UNICEF in Uganda heeft een grote bijdrage geleverd aan de resultaten. In 2020 hebben door dit programma zo'n 150.000 kinderen en adolescenten deelgenomen aan trainingen over levensvaardigheden. Dit programma heeft als doel om kinderen (vluchtelingen) toegang te geven tot een verbeterde leeromgeving, onder andere door het trainen van docenten en het verschaffen van lesmateriaal.

Indicator Veiligheid & Rechtsorde (opvang en bescherming in de regio):

Het aantal mensen dat wordt ondersteund in het ontwikkelen van inkomsten genererende activiteiten

Deze indicator omvat het ondersteunen van inkomsten-genererende activiteiten, zoals het opzetten van een eigen onderneming, seizoensarbeid en werk in de informele sector. De indicator sluit aan bij de internationale indicator voor werkgelegenheid (het aantal direct ondersteunde banen) die onder artikel 1 van de BHOS-begroting wordt gebruikt.

Naast onderwijs is werkgelegenheid essentieel voor het vergroten van perspectief en zelfredzaamheid van vluchtelingen, intern ontheemden en (kwetsbare) gastgemeenschappen. In de periode 2018-2020⁹ hebben dankzij de Nederlandse bijdrage bijna 64.000 personen in acht landen in de Hoorn van Afrika en de Syrië regio ondersteuning gekregen bij het ontwikkelen van inkomsten-genererende activiteiten. In de verslagperiode zijn dit bijna 30.000 personen. Dit resultaat valt hoger uit dan de streefwaarde van 5.000

⁸ Deze indicator is in 2018 toegevoegd als begrotingsindicator

⁹ Deze indicator is in 2018 toegevoegd als begrotingsindicator

voor deze periode. De streefwaarde is destijds opgesteld op basis van de resultaten in 2018, omdat nog niet bekend was in hoeverre nieuwe projecten zouden bijdragen aan deze indicator. Een groot gedeelte van de resultaten zijn behaald met het «Social Cohesion Communities» programma van UNDP in Libanon. Het doel van dit programma is om de spanning tussen vluchtelingen en de gastgemeenschap te verkleinen. Als onderdeel van dit programma zijn bijna 11.000 mensen ondersteund bij het opzetten van een bedrijf door middel van technisch advies, stages of leiderschapstrainingen.

Indicator Duurzaam handels- en investeringssysteem incl. MVO: het aandeel grote bedrijven in Nederland dat de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen explicet onderschrijft als referentiekader voor hun internationale activiteiten.

Het bedrijfsleven is een onmisbare partner voor het realiseren van mondiale duurzame ontwikkeling. Bedrijven kunnen met investeringen en innovatieve oplossingen bijdragen aan het behalen van de SDG's. Voor Nederlandse bedrijven bieden de SDG's volop kansen. Hierbij is maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) een basisvoorwaarde. De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen vormen het normenkader voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO). De Nederlandse Staat heeft zich gecommitteerd aan het naleven van de OESO-richtlijnen, maar de bedrijven moeten het doen. De Nederlandse overheid stimuleert IMVO en ketenverduurzaming. Het kabinet heeft de doelstelling geformuleerd dat 90% van de grote bedrijven in Nederland in 2023 de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen explicet onderschrijft als referentiekader voor hun internationale activiteiten. [Volgens de rapportage van de bedrijven over 2018](#) (tussenmeting uitgevoerd in 2019) ligt dit percentage op 35%. De volgende meting zal plaats vinden in 2021 en betrekking hebben op het rapportagejaar 2020.

Zie verder de *Theory of Change* en Methodologie beschrijving zoals te vinden op [de website van de rijksoverheid](#).

Indicator Versterkte Nederlandse handels- en investeringspositie, bevorderen van internationaal ondernemerschap: (a) het aantal bij internationalisering ondersteunde mkb-ondernemingen, dat in de op de beleidsinterventie volgende 3 jaren meer heeft geëxporteerd naar de doelmarkt en (b) De cumulatieve exporttoename van de betreffende bedrijven in deze drie jaren.

In het referentiejaar 2016 hebben 1810 MBK-ondernemers gebruik gemaakt van ondersteuning door de overheid op een specifieke doelmarkt vanuit het handelsbevorderingsinstrumentarium. Dit ging in 415 gevallen gepaard met een toename van de export van die onderneming naar de doelmarkt. Deze cumulatieve exporttoename bedroeg over de jaren 2017 – 2019 EUR 144,5 miljoen. Hierbij is door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) de betreffende bilaterale export van een onderneming over de jaren 2017–2019 vergeleken met de hoogte van diens export naar de doelmarkt in de twee jaren voor de interventie (2014–2015). Deze indicator maakt vanaf 2019 deel uit van de BHOS-begroting. De *Theory of Change* en Methodologie beschrijving zijn te vinden op de website van de rijksoverheid.

Bijlage 4: Focusonderwerp CW 3.1

Tabel 22 Overzichtstabel voorstellen naleving CW3.1

Focusonderwerp	Naam voorstel
CW3.1	Kabinet/reactie op briefadvies nr. 34 «Nederland en de wereldwijde aanpak van COVID-19 van de AlV»

Er is in 2020 in het kader van de CW3.1 pilot van de operatie *Inzicht in Kwaliteit* eenmaal een voorstel aan de Kamer gestuurd met een bijlage ‘Onderbouwing en evaluatie (CW3.1)’ dat betrekking heeft op de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Het betrof een kabinet/reactie op briefadvies nr. 34 van de AlV met een voorstel om een bedrag van €150 miljoen extra uit te trekken voor het ondersteunen van ontwikkelingslanden bij de aanpak van COVID-19.

In de periode van de pilot (1 juni – 31 december) zijn voor BHOS geen wetsvoorstellen gedaan, met uitzondering van de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, die de status van Wet heeft. De begroting is opgesteld conform de Rijksbegrotingsvoorschriften.

In de periode voorafgaand aan de invoering van de pilot (van 1 januari tot en met 31 mei), zijn er geen wetsvoorstellen of beleidsvoorstellen met een aanzienlijk financieel belang naar het parlement gestuurd. Het laatste voorstel met een aanzienlijk financieel belang binnen de BHOS begroting betrof een Kamerbrief op 4 november 2019 over de Versterking Maatschappelijk Middenveld. Die brief is nader uitgewerkt in het Beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld, gepubliceerd op 3 december 2019. Dit voorstel valt buiten de scope van het jaarverslag 2020.

De elementen van CW3.1 en de evaluatieparagraaf zijn na de start van de pilot niet op een wezenlijk andere manier toegepast dan daarvoor gebruikelijk was. Bij het schrijven van voorstellen worden de vragen uit IAK als leidraad aangehouden en dat geeft voldoende inzicht om de elementen van CW3.1 te kunnen formuleren en in de brief op te nemen. Wel is het zo dat in de periode voor de pilot sommige CW3.1 elementen in een brief moeilijk vindbaar zijn, en soms ook te beknopt worden opgenomen. De introductie van de bijlage heeft die aspecten verbeterd.

Het kabinet/reactie op het briefadvies AlV zet in op het ondersteunen van ontwikkelingslanden bij het bestrijden van de corona pandemie. Dat vergt speciale aandacht voor de manier waarop CW3.1 wordt toegepast en nageleefd. In dit geval is er uitdrukkelijk voor gekozen om geen nieuw instrument te ontwikkelen om de gestelde doelen te gebruiken, maar om zo veel mogelijk gebruik te maken van bestaande partners en lopende programma’s. Niet alleen kan hierdoor slagvaardiger gehandeld worden bij het bestrijden van de pandemie, maar ook wordt zo gebruik gemaakt van partners en programma’s die een positief track record hebben op het gebied van humanitaire hulp in ontwikkelingslanden en fragiele staten. Hierdoor is de aandacht voor het verbeteren van doeltreffendheid en doelmatigheid verzekerd en kunnen evaluaties binnen bestaande afspraken met partners worden ingevuld.

Bijlage 5: Afkortingen

ACS	Afrika, het Caraïbisch Gebied en de Stille Oceaan
ACT-A	<i>Access to Covid Tools Accelerator</i>
ADR	Auditdienst Rijk
AFDB	<i>African Development Bank</i>
AVIV	Adviesraad Internationale Vraagstukken
APMBC	<i>Anti Personnel Mine Ban Convention</i>
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
AVVN	Algemene Vergadering van de Verenigde Naties
BHOS	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
BIS	Bilaterale Innovatiesamenwerking
BMZ	Duits <i>Federal Ministry for Economic Cooperation and development</i>
BZ	Ministerie van Buitenlandse Zaken
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CABI	<i>Centre for Agriculture and Bioscience International</i>
CPD	<i>Commission on Population and Development</i>
CPBF	<i>Country Based Pooled Funds</i>
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CFYE	<i>Challenge Fund for Youth Employment</i>
CGIAR	<i>Consultative Group on International Agricultural Research</i>
CNV	Christelijke Vakbeweging Nederland
COVID – 19	<i>Coronavirus disease 2019</i>
CSW	<i>Commission on the Status of Women</i>
DAC	<i>Development Assistance Committee</i>
DC	<i>Delegated Cooperation</i>
DECP	<i>Dutch Employers Cooperation Programme</i>
DFCD	<i>Dutch Fund for Climate & Development</i>
DFID	Britse <i>Directorate International Development Cooperation</i>
DGGF	<i>Dutch Good Growth Fund</i>
DGIS	Directeur Generaal Internationale Samenwerking
DRA	<i>Dutch Relief Alliance</i>
DSH-HH	Directie Stabiliteit en Humanitaire hulp - Humanitaire Hulp
ECHO	Europese Commissie <i>Office for Humanitarian Aid Department</i>
ECW	<i>Education cannot wait</i>
EDEO	Europese Dienst voor Extern Optreden
EKV	Exportkredietverzekering
EU	Europese Unie
EUR	EURO (€)
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
FAO	Voedsel- en Landbouworganisatie van de VN
FDOV	Faciliteit Duurzame Ondernemerschap en Voedselzekerheid
FIND	Foundation for Innovative New Diagnostics
FLOW	<i>Funding Leadership and Opportunities for Women</i>
FMO	Financierings Maatschappij voor Ontwikkelingslanden
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging
FOM	Faciliteit Opkomende Markten
FP2020	<i>Family Planning 2020</i>
G4AW	<i>Geodata for Agriculture and Water</i>
GAIN	Netherlands Food Partnership
GAP III	<i>Derde Gender Action Plan</i>
GAVI	GAVI - The Vaccine Alliance
GEF	<i>Global Environment Facility</i>
GFF	<i>Global Financing Facility for Every Woman, Every Child</i>
GPE	<i>Global Partnership for Education</i>

GPEDC	<i>Global Partnership for Effective Development Cooperation</i>
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
Hiil	<i>The Hague Institute for Innovation of Law</i>
HIV	<i>Human Immunodeficiency Virus</i>
IAK	Integraal Afwegingskader
IBRD	<i>International Bank for Reconstruction and Development</i>
ICNL	Online Coalitie en donor van het <i>International Centre for Not-for-profit Law</i>
ICPD	<i>International Conference on Population and Development</i>
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
ICTJ	<i>International Center for Transitional Justice</i>
IDH	Initiatief Duurzame Handel
IDLO	<i>International Development Law Organization</i>
IFAD	<i>International Fund for Agricultural Development</i>
IFC	<i>International Finance Corporation</i>
IFFEd	<i>International Finance Facility for Education</i>
IFI's	<i>Internationale Financiële Instellingen</i>
IFPRI	<i>International Food Policy Research Institute</i>
IHE	<i>International Institute for Hydraulic and Environmental Engineering</i>
ILO	<i>International Labour Organisation</i>
IMF	<i>Internationaal Monetair Fonds</i>
IMVO	Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
IOB	Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie
IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
ISONL	Internationaal Strategisch Overleg
LDCF	<i>Least Developed Country Fund</i>
LEAD	<i>Local Employment in Africa for Development</i>
LfS	<i>Leading from the South</i>
LHTBI	lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen, transgenderen en intersekse personen
MACM	<i>Mine Action and Cluster Munitions</i>
MENA	<i>Middle East and North Africa</i>
MFK	Meerjarig Financieel Kader
MHPSS	Mental Health and Ps
MKB	Midden en klein bedrijf
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NAP	Nationaal Actieplan
NBSO	Netherlands Business Support Offices
NCP	Nationaal Contact Punt
NDICI	Instrument voor nabuurschapsbeleid, ontwikkeling en internationale samenwerking
NFIA	<i>Netherlands Foreign Investment Agency</i>
NFP	<i>Netherlands Fellowship Programme</i>
NGO	Niet-Gouvernementele Organisatie
NICHE	<i>Netherlands Initiative for Capacity development in Higher Education</i>
NL	Nederland
NLIB	NLInBusiness
NUFFIC	<i>Netherlands Universities Fellowships For International Cooperation</i>
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (eng. OECD)
OKP	<i>Orange Knowledge Programme</i>
OS	Ontwikkelingssamenwerking
PIB	<i>Partners for International Business</i>
PSD	<i>Private Sector Development</i>

PSNP	<i>Productive Safety Net Programme</i>
PPS	Publiek Private Samenwerking
RPSF	Rural Poor Stimulus Facility
RVO	Rijksdienst voor Ondernemers
SDG	<i>Sustainable Development Goals</i>
SDGP	SDG-partnerschapsfonds
SEAH	<i>Sexual Exploitation, Abuse and Harassment</i>
SGVN	Secretaris Generaal van de Verenigde Naties
SIB	<i>Starters International Business</i>
SIDA	Agentschap voor Internationale Ontwikkeling van Zweden
SMART	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdbonden
SNV	Stichting Nederlandse Vrijwilligers
SRGR	Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten
TINL	<i>Trade and Innovate NL</i>
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i>
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation</i>
UNFPA	<i>United Nations Population Fund</i>
UNHCR	<i>United Nations High Commissioner for Refugees</i>
UNICEF	<i>United Nations International Children's Emergency Fund</i>
UNMAS	<i>United Nations Mine Action Service</i>
USAID	Agentschap voor Internationale Ontwikkeling van de Verenigde Staten
USD	US Dollar (\$)
VK	Verenigd Koninkrijk
VN (UN)	Verenigde Naties/ United Nations
VS	Verenigde Staten
WAHO	<i>West African Health Organisation</i>
WASH	Water, sanitation and hygiene
WFP	Wereldvoedselprogramma
WHO	<i>World Health Organisation</i>
WTO	<i>World Trade Organisation</i>